

סיכום גמרא
רש"י ותוס'
הקדמה
למסכת יבמות

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 91 | חגיגה י"ד. – יבמות י"ז: | אדר א' – ב' ה'תשפ"ב

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אוסר בכבוד'

בפרשת פקודי חזרת ונשנית הידיעה כי הכל - הן הבגדים והן המשכן - נעשה כאשר צוה ה' את משה, ומקראות אלו אומרים דרשני מה פשר הדגשה זו כאן במיוחד.

ביומא (עב סוע"א) עצי שטים עומדין, שמה תאמר אבד סברים ובטל סכוין [וברשי - משנגזרו לא ישובו עוד], ת"ל עומדים, שעומדים לעולם ועולמים, ע"כ.

ובספורנו ריש פקודי שעל כל אחד מחלקי המשכן נאמר ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם (במדבר ד לב), ולזה לא נפסדו, וג"כ לא נפל דבר מהם ביד האויבים, על הפך ממה שקרה למקדש שלמה וכליו, עכ"ל. ויש להתבונן היאך ע"י שנפקדו בשמות עומדים לעולמי עולמים.

ויבואר ע"פ מוש"כ המהר"ל (גור אריה שמות יט יז) שאף שהתורה מוכרחת, וזהו חשיבות גדולה לה, שאי אפשר מבלעדו ואין קיום לנמצא זולתה, ואשר על כן כפה עליהם הר מגיגת, מ"מ "הדברים המוכרחים אינם בעצם", ולכן יש מודעה רבה לאורייתא, ש"אם היו עוברים התורה יוכלו לומר כי אין התורה ראויה להיות לישראל בעצם וכו' ואין חידוש אם יעברו התורה" אבל ע"י שחישו מצוה אחת - מגילת אסתר - הוכיחו כי "התורה להם בעצם גם כן", כלומר היא חלק בלתי נפרד מעצמיותם וממילא בטלה המודעה.

ומובן שע"י נס ההצלה נתגלה להם איך כל תהלוכות העולם - שעל פניהם לא ניכר בהם מהלך מיוחד למען כנס"י - פתאום נפשטו כאיגרת להיראות כאריה אחת למעננו, אשר אם כי נראה ש"רבות עשית אתה ה' אלקי" (תהלים מז), מ"מ "נפלאותיך ומחשבותיך אלינו" (שם).

ומתוך כך התעוררו מלתת להיות כל עצם חיהם מופנים לאחת שאלתי ולאותה אבקש, ללמוד ולעשות רצון אבינו שבשמים 'בכל מבטא שפתים ובכל אשר ירמוזו עינים ובכל הנהגה ופועל ידים', אשר עבודת ה' ויראתו ותורתו הם 'סוד לנפש האדם וצבי עדי והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, כמש"כ כי זה כל האדם' (שע"ת ג קמח).

וי"ל שעל כן ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים - הגם ששאר מועדים עתיים להתבטל (מוד' משלי (בובר) ט ב, וילקו"ש תתקמד), שבזמן זה נתגלתה התורה - שהיא מעל גבולות הזמן - בעצם גבולות הזמן, וממילא הזמן עצמו מתרומם אל מחוץ לגבול, לנצח נצחים, כי גדול מעל שמים חסדך - בעוסקים לשמה (פסחים ג:).

וכן הוא במשכן, כבר מן השורש ניטעו הנך עצי שיטים ע"י יעקב אבינו שהוגדרה מהותו בתורה איש תם וישוב אוהלים, ומידתו אמת, שכך קרויה התורה (ברכות ה:), ונקבעו להיות למשכן יחד עם כל שאר מרכיבי המשכן וכליו ע"י כל חכם לב, בכוונה על כל צעד ושעל כאשר צוה ה' את משה, הרי שתורת הנצח מושקעת בעצם חלקי המשכן והקמתו, וממילא עומדים לעולם ולעולמי עולמים.

אולי זהו גם הביאור בדברי הספורנו הנ"ל, שכל חלקי המשכן נתייחדו כ"כ עד כדי שלא רק עשייתם והעמדתם למשכן לשרת היו בכל הכבוד האמור, אלא אפי' לצורך משאם נפקדו בשמות, להיותם נישאים ע"י הנבחרים בעם בכוונה טהורה, ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו את משמרת ה' שמו ע"פ ה' ביד משה.

המשך בעמוד הבא

י"ד: הגמ' מתארת המעשה שדרש ר"א בן ערך במעשה מרכבה, ויירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית, ואמר אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמונו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכב על החמור, וירדה אש וסיבבה כל העצים, ואמרו העצים שירה, ועמד ריב"ז ונשקן על ראשו ואמר לו וכו' ואתה נאה דורש ונאה מקיים וכו', וכשדרשו רבי יהושע ורבי יוסי הכהן במעשה מרכבה בתקופת תמוז נתקשרו השמים בעבים ונראתה כמין קשת בענן ונתקבצו מלאכי השרת וכו', ואמר ריב"ז אשריכם ואשרי יולדתכם וכו'.

הגמרא שואלת מדאיתא בברייתא ששלשה דרשו במעשה מרכבה (רבי יהושע לפני רבי יוחנן בן זכאי, רבי עקיבא לפני רבי יהושע, חנניא בן חכניא לפני רבי עקיבא), ורבי אלעזר בן ערך לא מוזכר בברייתא. והגמרא מתרצת שהברייתא מנתה רק מי שהרצה לפני אחרים וגם הרצו לפניו, או שהרצה לפני מי שהרצה לאחרים, משא"כ רבי אלעזר בן ערך שלא הרצו בפניו ולא הרצה בפני מי שהרצה לאחרים. רש"י, והתוס' (ד"ה והתניא) הביאו שרש"י מביא בשם רבינו הלוי שאדם אחר הרצה לפני חנניה, והקשו התוס' שא"כ היו ד' הרצאות. ולכן מבארים התוס' שהברייתא מנתה רק את אלו שהיו בשרשרת של רב ותלמיד, וחנניה היה האחרון בשרשרת.

ארבעה נכנסו בפרדס - עלו לדקיע ע"י שם (והתוס' (ד"ה נכנסו) כתבו שלא עלו למעלה ממש אלא היה נראה להם כאילו עלו), בן עזאי הציץ לצד השכינה ומת, בן זומא הציץ ונפגע - טרפה דעתו, אחר קיצץ בנטיעות קלקל ועיות, ורבי עקיבא יצא בשלום.

אסור לסרס כלב. ספק הגמרא היה שכיון שאסור סירוס כתוב בתורה אצל מומי קרבן, וכל אפילו חליפיו אסורים למזבח משום מחיר כלב, אולי לא נאמר עליו אסור סירוס.

ט"ז: בתולה שעברה והיא אומרת שימצא לה בתולים, או שנאשה הכהן גדול ולא ידע שהיא מעוברת והוא מצא לה בתולים ואח"כ נמצא מעוברת, מותרת לכהן גדול דכתיב ביה "כי אם בתולה מעמיו יקח", דאף שאפסדו לבעול בלא דם, זה לא שכיח, ואומרים שעברה באמנוסו שרצה בו והיטיב שם אדם שכבת זרע והוא נכנס במעיה, ואף שכל שכבת זרע שאינו יורה חכך אינה מזרעת, כשיצא הזרע היה יורה חכך. והקשו התוס' (ד"ה בתולה) דאיתא בכתובות שאשה שנמצא מעוברת והיא טוענת שנבעלה לאדם שלא פוסל אותה לכהונה, רבי יהושע אומר לא מפיה אני חיים, וכאן משמע שהיא נאמנת לכ"ע. ושמואל כאן נאמנת מפני שגם היא בכלל האסור, ד"קח"ק קרי ביה יקח. וישתת ר"י שהנזון בגמרא הוא אם צריך לבודקה אם היא בתולה ע"י חבית יין, דאם היה שכיח לבעול בלא דם הייתה בחזקת בעולה ולא היו טורחים לבודקה, או שהנזון הוא אם סומכים על הבדיקה כיון שלא שכיח לבעול בלי דם, או שזה שכיח וחוששים שמוא לא נבדקה יפה. והא דאמרין רוב בקיאים בחטיה, היינו בשעת ביאה, אבל בשעת גמור ביאה כדי שתתעבר לא זה שכיח.

אין בין מים העליונים למים התחתונים אלא ג' אצבעות, וי"א כמלוא נימא, וי"א כי גודא דגמלא, וי"א כמו הרווח בין שתי טליתות, וי"א כמו בין ב' כוסות הפוכות.

זה לעומת זה עשה אלוקים - הרים וגבעות, ימים ונהרות. וי"א צדיקים ורשעים, גן עדן וגיהנום, ולכל אחד יש חלק בשניהם, זכה צדיק נטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום.

דברי תורה נדמה לזה ולזכויות ללמוד שקשים לקנותם ככלי זהב ופז ונח לאבדם ע"י סכחה ככלי זכויות. וי"א שכמו שזהב וזכויות אע"פ שנשברו יש להם תקנה, אף ת"ח אע"פ שסרו יש לו תקנה.

ניתן להשיג את גלינות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן יאת מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בלמעלה מאות נקודות הפצה ברחבי הארץ.

כמו כן ניתן לקבל במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבל בפקס בטלפון 0799-414144.

ניתן לקבל חינוס במייל את כל הסיכומים - גמרא רש"י על כל הש"ס, גפ"ת על רוב הש"ס, משנה ברורה, טוש"ע הלכות שבת ועירובין, תנ"ך, ספרי מוסר, ספרי החפץ חיים.

לרגל אלפי נבחי 'לדעת' המסיימים סדר מועד ומתחילים סדר נשים, הגרלות מיוחדות לכל הנבחים בחודש זה על תוכנת 'אוצר החכמה' ועוד.
כמו כן לרגל תחילת המחזור החדש ב'דף היומי בהלכה' מבחנים שבועיים גם על המשנה ברורה.
-פרטים בעמוד האחרון-

כתיב "אלף אלפין ישמשוניה וכו' ", ומאידך כתיב בדניאל "היש מספר לגדודיו", י"מ שבזמן שביהמ"ק קיים אין מספר לגדודיו, ובזמן שאין בית המקדש קיים כביכול (-הוצרנו לומר זאת כלפי צאצא שכניה, כמו בבשר דם שיכולים לומר שיש בו מיעוט) נשמע פמליא של מעלה ובזמן דיאל כבר הרב הבית, וי"א שיש מספר למשמשים בגדוד אחד אבל לגדודים אין מספר, וי"א שלמשמשי נהר דינור יש מספר, והוא יוצא מזיעת החיות (ויצאים ממנו מלאכים ואומרים שירה ומיד נטרדים, שהמלאכים הקבועים ממתינים זה לזה לומר שירה (כמו שיסדו בתפילה אנשי כנסת הגדולה לומר "נותנים רשות זה לזה"), והמלאכים החדשים שלא יודעים זאת ממחרים לשורר ומתחייבים כליו, וזה שאומרים "וצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ביום עולם" כלומר שבכל יום הקב"ה בורא מלאכים חדשים והם נטרדים, אבל משרתיו קבועים ועומדים לעד. תודה מזיעתך, ונשפך על ראש הרשעים בגיהנום, וי"א על התקע"ד דורות שנגזר עליהם להבראות ולחיות קודם מות תורה, והתורה הייתה אמורה לתת רק אחרי אלף דורות לקיים מה שנאמר "דבר צוה לאלף דור", וכשיראה הקב"ה שהעולם לא מתקיים בלא תורה עמד וטרדם ונתן את התורה אחרי כ" דורות מבריתא העולם ושא"ת התקע"ד דורות לא נבראו (ושתלם הקב"ה בכל דור והם עזי פנים שבדור. התוס' (ד"ה וטרדו) מביאים שרש"י מביא בביאורו הראשון שהקב"ה נתן נשמות בגיהנום ולא נבראו, וזה תימה מה פשעו להיות בגיהנום, ולכן ביאורו התוס' שהכונה שברא מעט בכל דור כדי שלא יחריבו את העולם), דכתיב "אשר קומטו" (וי"א שהכונה לתלמידי חכמים שמקומטים עצמם על דברי תורה בכוה"ז שהקב"ה מגלה להם סוד לעוה"ב). וכל יום נבראים מלאכי השרת מנהר דינור ואומרים שירה ומתבטלים, וי"א שהמלאכים נעשים מדיבור של הקב"ה ולא מנהר דינור.

י"ד: שער ראשו בישיבה "כעמר נקא", ובמלחמה "קווצותיו לתללים שחורות כעורב".

יש לקב"ה כסא אחד לדן וכסא אחד לצדקה, וי"א אחד לישב עליו ואחד לשרפרף להדום רגליו, וי"ע רצה לומר שכסא אחד לקב"ה וכסא אחד לדוד, וחזר בו, דאין לעשות שכינה חול להושיב אדם בצידו.

י"ח קללות קילל יעשיה את ישראל כלומר שנתנבא שיבואו עליהם י"ח פורענויות, דכתיב "כי הנה האדון צבקות מסיר מירושלים ומיהודה וכו' " והיינו שהקב"ה יסיר מירושלים ומיהודה בעלי מקרא, בעלי משנה (י"א שהיו שש מאות סדרי משנה וי"א שהיו שבע מאות סדרי משנה), בעלי תלמוד (דכתיב "משען לחם" שיש לסמוך על הוראתם כמו שסומכים על הלכה), בעלי אגדה, בעלי שמועות - ששעמ הלכות פסוקות מרביות והם שגורות בפיו, אדם היועד לישא וליתן במלחמה של תורה, דין שדן דין אמת לאמיתו, מלך, זקן הראוי לישיבה ולטיפול ממנו עצה בכל דבר חכמה, שר חמישים (י"מ היועד לישא וליתן בחמשה חומשי תורה, וי"מ מי שראוי להעמיד לו מתורגמן, דאין מעמידים מתורגמן על הציבור למי שאינו בן חמישים), מי שנושאים פנים לדור בעבורו (כגון רבי חנינא בן דוסא למעלה שכל העולם ניזון בשבילו (והיה בעל מעשים יותר מכל בני דורו. תוד"ה רבי חנינא), ורבי אבהו שהיה נחשב בבית הקיסר וגם למעלה היה חשוב, אלא שגם בדורו היו אנשי מעשה כמותו. תוד"ה ולמטה), היועד לעבר שנים ולקבוע חדשים, תלמידי המחכים את רבותיו, מי שכולם נעשים כחרישים בשעה שפותח בדברי תורה, מבין דבר מתוך דבר, מי שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש כגון אב"ד וליבו דואג בקרבן. ולא נתקרה דעתו של יעשיה עד שאמר להם "ירדבו (-יתגאו) נער בזקן" - שהמונע מן המצוות ירהבו במי שממלא מצוות כרימון, "והנקלה בנכבד" מי שהמצוות החמורות דומות עליו כקלות ירהב במי שמצוות קלות דומות עליו כחמורות.

אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו מהם בעלי אמנה בדברי תורה, אבל במשא ומתן נאמר לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה בעלי אמנה.

אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בהם, שכאשר התלמיד נכשל פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועות.

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

מחולק חינוס
לזיכוי הרבים

פינת הריבית

כמנהגנו נמשיך ונעסוק בידיני התורה הקדושה לברר וללבן ארחות חיים.

כידוע, וכפי שכתבנו בעבר, פעילות גמ"ח לעזר נישואין - הבנוי על הפקדות בגמ"ח המזכות בקבלת הלואה - מתאפשרת באופן שהאבות יפקידו עבור קבלת הלואה לבניהם, ואי"ז ריבית הבאה מלווה למלוה, ומותר כנפסק ביו"ד קס יג.

והיינו שאף שזכות ההלואה היא של האב, מ"מ הוא אינו יכול לקבלה, אלא זכאותו באה לידי ביטוי בכך שהוא קובע מי מבניו ובנותיו יקבל הלואה [וכבר הארכנו בעבר בהצעות התנהלות שיהיו באופן שלא יתחשב ההפקדה להלואה לגמ"ח - האוסרת על הגמ"ח להנותן את המלוה לו בצורת הלואה לבניו].

והנה המציאות היא שלפעמים פונים אל הגמ"ח בנים בוגרים הדואגים לעתידם, בכדי לנסות לזיום ולקדם הפקדה מחוריהם עבור זכות הלואה בשביל הבנים עצמם, והשאלה אי אריך למעבד הכי.

דחנה הך שריותא דריבית שאינה מלווה למלוה הוגבלה בשו"ע שם בלשון הזה: "לא יאמר הלوه למלוה פלוני יתן בשבילי". דין זה הובא בשו"ע ללא חולק, וכמקור הדברים ציין הב"י להראש"ם (ב"מ פ"ה סי' מז), וכבר הובאה שיטה זו בסה"ת (מו, ד) (יד, ב) בשם הראב"ד. איברא דגם הרשב"א (ב"מ סט:), הביאו, אך כתב שאין הרמב"ן מודה לו בזה שהרי הלוח אינו נותן משהו כלום.

ובביאור הגר"א (או' כה) ביאר טעם האיסור משום "דהוי כהילך מנה והתקדשי לפלוני" (קידושין ז. מבואר שם שמקודשת מדין עבד כנעני), ובחזא"א (יו"ד סי' עא סק"א) ביאר דברי הגר"א דחשבינן שאותו פלוני הנותן למלוה בשביל הלוח הרי הוא נותן בשם הלוח, וחשיב שהלוח הוא זה שנתן למלוה כדין עבד כנעני, והוי ריבית קצוצה.

גם בפת"ש שם הביא דעות אחרונים שהוא דאי', וכפשטות ל' הראב"ד כפי המובא בתרומות "מפני שהוא כשלוחו", וברשב"א "נעשה כשלוחו" [וברמב"ן הביא שיטה זו בלשון "נעשה שלוחו" (אכן הוא מייירי לענין דין פיוס, יעו"ש)].

ואף דהחזו"א גופיה (שם סק"ג סוד"ה ואפשר) מסיק דאפשר שדברי הגר"א - דהוי כהילך מנה וכו' - היינו דמחזי כריבית, מ"מ לכא' לא חזר בו החזו"א מעצם היסוד שאם יתן למלוה בשם הלוח יהיה ריבית קצוצה, אלא דאפשר שהגר"א מודה למל"מ (המובא בחזו"א סק"א שם) דאף באומר הלוח פלוני יתן בשבילי - סתמא להיתר מכוין, והנותן אינו נותן למלוה בשם הלוח, ובכ"ז אסור משום דמחזי כנותן בשליחותו ובשמו.

[ומש"כ הב"י המובא בש"ך שאפשר לסמוך על המקילים - לא קאי אהך דינא דפלוני יתן בשבילי שהרי בב"י שו"ע ושו"ך לא הובא בזה חולק על האיסור, אלא קאי אדינא דיש אוסרים שהלוח יפייס לפלוני שיתן למלוה. איברא דבפת"ש הביא דשעה"מ הוכיח מסה"ת (וכ"ה ברשב"א הג"ל) להדיא דפיוס חמיר טפי מניד"ד וא"כ כ"ש שהמקילים יקילו בניד"ד, וכן טען הבית מאיר בתוקף, ובספר נתיבות שלו' צידד שרמזו לזה הש"ך בנקוה"כ (קע ט"ז סק"ה), אולם כאמור בשו"ע ושו"ך כאן מבו' לא כן, וכן מבואר בגר"ן].

ולכאורא ככל החזיון הזה הוא גופא הנידון במקרה שפתחנו בו, שהבן פונה לגמ"ח בכדי לזיום שאביו יפקיד ובהמשך גם יתן תרומה עבור הלואה לו עצמו, דאיכא למיחש טובא לאיסור דאורייתא. דאמנם הא פשיטא שההפקדה שייכת לאב שהיה הגמ"ח מתחייב להחזירה לאב לאחר פרעון ההלואה, אולם החלק שנותר אצל הגמ"ח כתרומה בתמורה להלואה - הואיל ובוצעה ע"פ דבוי הבן - תיחשב שניתנה בשם הבן, ומדין עבד כנעני כאילו הבן הוא זה שתרם בכדי לקבל הלואה. בע"ה בפעם הבאה נדון בצדדי היתר בזה.

החזן אהרן בן-דוד

אוסר בכבוד

חושבים עתיד כחלכה

בעידוד ובברכהם של חרן ודבנ דורי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

אחר

אלישע בן אבויה היה תנא בדורו של רבי עקיבא, והמשנה באבות מביאה מימרא בשמו וכן באבות דרבי נתן מוזכרים כמה מימרות בשמו. ואיתא בגמרא לעיל ארבעה נכנסו לפדרס", בן עזאי הציץ ומת, בן זומא הציץ ונפגע, "אחר" קיצץ בנטיעות ורבי עקיבא יצא בשלום. ולהלן יבואר איך יצא לתרבות רעה ומה עשה, ושר"מ למד ממנו תורה גם אחרי שיצא לתרבות רעה, ומה היה אחרי מותו.

אחר ראה את מטטרון שניתנה לו רשות לישב ולכתוב זכויותיהם של ישראל, ואמר שמסורת בידינו שאין למעלה לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי, שמא ח"ו שתי רשויות הן, והכו את מטטרון על שלא קם, ונתנו לו רשות למחוק את זכויותיו של אחר, ויצאה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ויצא לתרבות רעה כדי להנותן לפחות בעוה"ז, ותבע זונה ואמרה לו וכי אינך אלישע בן אבויה, ותלש צנון מעורגה בשבת, ואמרה אחר הוא.

למה אחר יצא לתרבות רעה- בירושלמי איתא שהיה הורג לומדי תורה, עוד איתא התם שביים שנימול היו בבית אביו כל גדולי ירושלים ועסקו בתורה וירדה אש מן השמים והקיפה אותם, ואמר אביו הואיל וכך כוחה של תורה אם יתקיים הבן הזה לתורה אני מפרישו, ולפי שלא היתה כנותו לשמים לפיכך לא נתקיימו בו, והיינו "טוב אחריית דבר מראשיתו". עוד איתא התם שראה אחד שנטל הבנים ושילח את האם ונפל ומת, ולא היה דורש כר' יעקב "למען ייטב לך" בעולם שכולו טוב, וכן ראה את לשונו של רבי יהודה הנחתום תנוהו בפי כלב, וכשיתורה אמו מעוברת ממנו עברה לפני ע"ז והריחה מאותו המין ואכלה, והיה אותו המין מודעווע בגופה כענבא. תוד"ה שובו.

באו"ר ב' שות"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה כנ"ל, אמר להם כבר שמעתי מאחרוני הפרגוד (ובירושלמי איתא ששמע מאחורי בית קברי הקדשים. תוס' שם) שובו בנים שובבים חוץ מאחר.

היה רוכב על חמור בשבת (ובירושלמי איתא שרכב ביוה"כ שחל בשבת. תוס' שם) ואמר לר"מ שהיה מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו חזור בך שעד כאן תחום שבת, אבל הוא לא רצה לחזור, ומשכו ר"מ ל"ג בתי מדרשות ואמר לתניקות פסוק לי פסוקך, ואמרו לו פסוקים שמשמעותם שאין לו אפשרות לשוב, והאחרון אמר לו "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי" והתניוק גמגום והיה נשמע ולאלישע אמר וכו', וחתך את הילד ושלחו ל"ג בתי כנסת וי"א שרצה לחותכו.

ט"ז: כשמת לא דנו אותו משום שעסק בתורה ולא הביאווה לעוה"ב משום שחטא, ואמר ר"מ מוטב שידונו אותו ויבוא לעוה"ב. מתי אמות ואעלה עשן מקבירו, וכשמת ר"מ עלה עשן מקבירו, ואמר ריו"ח מתי אמות ואכבה עשן מקבירו שאביאנו לעוה"ב. וכשמת פסק העשן.

כשחלה אמרו לר"מ שרבו חולה, ובא ר"מ לבקרו ואמר לו חזור בך, ושאל אותו אחר אם תשובתו נתקבל, אמר לו ר"מ דכתיב "תשב אנש עד זכא ותאמר שובו בני אדם" בכה אלישע ונפטר, ואמר רבי מאיר שדומה שמתוך תשובה נפטר. וכשקברוהו ירדה אש מן השמים ושדפה אותו, ובא ר"מ ופרס טלית על קברו, ודרש ואמר 'למי פה להלילה' ליני פה בעולם הזה שדומה ללילה, "והיה בבוקר" לעולם הבא, "אם יגאלך טוב יגאל" זה הקב"ה, "ואם לא יחפוך לגאלך וגאלתיך אנכי", ושאלו את ר"מ מה יעשה אם יקדים להציל את אביו או את רבו, ואמר שיקדים להציל את רבו, ושאלוהו אם ישמעו לו שם, ואמר להם דתנין מצילין תיק הספר עם הספר, מצילין אלישע בזכות תורתו. תוס' שם.

בתו בקשה פרנסה מרבי, ואמר רבי עדיין יש מזרעו בעולם, אמרה לו זכור לתורתו וכו', וירדה אש וסכסכה ספסלו, ואמר א"כ כ"ש למשתבחים בתורה.

אסור ללמוד מרשע, ומה שלמד ר"מ מאחר משום שדרש מקרא להתיי, וי"א שרק לקטן אסור אבל לגדול שידוע להזהר שלא ללמוד ממועשי' מותר, וי"א שאכל את התמר וזרק את הגרעין, ודרש שאע"פ שסרח אין תורתו נמאסת.

הקב"ה לא אמר שמועות משמו של ר"מ משום שלמד מאחר, עד שאמר רבה בר שילא שר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו ורק, שאז אמר הקב"ה בשמו של ר"מ שבזמן שהאדם מצטער השכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, אם כך הקב"ה מצטער על דמם של רשעים ק"ו על דמם של צדיקים שנשפך.

רב יהודה בכה מפני שחשש שאם דאג לא אחיתופל שנאמר עליהם איה שוקל ואיה סופר וכו', שהיו שורקים על אותיות שבתורה, והיו שוקלים קלין וחמורין שבתורה, והיו שונים של משאות הלכות

במגדל הפורח באויר (י"מ גובהה של האות ל, וי"מ מגדל דור הפלגה וי"ג מגדל הפתוח לאויר, והיינו דין טומאת אהל במגדל עץ שעומד בפתח הבית והוא פתוח לאויר בקנה או חצר) ותנן ג' מילכים וד' הדיטות בלעם דזאג אחיתופל וגיחוי אין להם חלק לעוה"ב, ומה יהא עלינו, ואמר לו שמואל שטינא היתה בליבם -דרשעים היו מימימה. וכן אחר בא לידי כך ולא הגינה עליו תורתו מפני שלא פסק מפיו' זמר יווני והיה לו להניח מפני חורבן הבית, והוי סגרי מינים נושרים מחוקיך לפני שיצא לתרבות רעה, ואמר ר"מ לנימוס אפריי שצמר שהיה נקי ונכנס ללירה עולה, אבל אם לא היה נקי אינו עולה, והיינו שמי שיראתו קודמת להכמתו מתקיימת. וי"מ שמי שיש בידו זכויות הוא עולה מהגיתומם.

ט"ו. רבי עקיבא עלה וירד בשלום. הגמ' מבארת מה דרש ר"ע היכן מקום השינה כדי להזהר לא להציץ שם. אי נמי שלא טעה כמו שטעה אחר.

ו' דברים נאמרו בשדים, ג' כמלאכי השרת- יש להם כנפים, וטסים מסוף העולם ועד סופו, ושומעים מאחורי הפרגוד מה עתיד להיות. וג' כבני אדם- אוכלים ושותים ומוציאים רעי וישנים (תוד"ה כבני), פרים ורבים, ומתים.

ו' דברים נאמרו בבני אדם, ג' כמלאכי השרת- יש להם דעת, ומהלכים בקומה זקופה, ומדברים בלשון הקודש. וג' כבהמה- אוכלים ושותים, פרים ורבים, ומוציאים רעי.

כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם- וי"א זה המסתכל בקשת, וי"א זה העובר עבירה בסתר, שהוא כאילו דוחק רגלי שכינה שאמור בליבו שהשכינה לא כאן. אמנם אם אינו יכול לכופ יצרו ילך למקום שאין מכירים אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים, שאין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח יצרו, וגם אם יחטא לא ילמדו ממנו, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. וכתבו התוס' (ד"ה ויעשה) שמשמע בגמרא שהכונה שעדיף לעבור עבירה בסתר מאשר בפרהסיא, ודלא כר"ח שביאר שהכונה שכשיעשה כך ישבר ליבו ולא יצא לידי עבירה.

כל המסתכל בג' דברים עיניו כחות, בקשת, בנשיא, ובכהנים בזמן שביהמ"ק היה קיים כשהיו עומדים על זדננם ומברכים את ישראל בשם המפורש שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם. וכתבו התוס' (ד"ה בבכנים) שגם בגבולין אסור מכינה הסח הדעת, ודלא כרש"י במגילה שפירש שגם המסתכל בגבולין עיניו כחות.

אם יאמר לך יצר הרע חטוא והקב"ה מוחל אל תאמין ביצר הרע ואל תבטח בהקב"ה לומר שימחול, שמא תאמר מי מעיד בי, אבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידים בו, וחכ"א נשמתו של אדם מעידה בו, ורב זריקא אמר ב' מלאכי השרת המלווים אותו הם מעידים בו, וחכ"א אבריו של אדם מעידין בו.

סמיכה ביו"ט- המשנה מביאה כמה זוגות שנחלקו אם סומכים ביו"ט או לא, וזו היא מחלוקת ראשונה שהיתה בין חכמי ישראל, (ושמאי והלל נחלקו בעוד ג' מחלוקות, כדאיתא בשבת י"ד: . ומה שנחלקו בסנהדרין י"ט: שאל יודו עם המקדש אשה במלוח ופרוטה דעתה על המלוח או על הפרוטה, שמוא י"ל שכיון שרק דוד חלק על שאלו ובית דינו זה לא נחשב מחלוקת. תוד"ה יוסי). המשנה מבארת מי מכל זוג היה נשיא ומי היה אב"ד. וכתבו התוס' (ד"ה שנים) שחלל ואזי היה הנשיא, ושמאי היה אב"ד, והלל הוזכר אחרי שמאי כיון שבג' הוגזות שלפני כן הנשיא הוא זה שהסבר שלא לסמוך, וכיון שכאן שמאי נכתב ראשון כתבו אותו ראשון בכל מקום.

ט"ז: רבי יהודה בן טבאי הרג עד זומם שלא חזם העד השני, להוציא מליבם של צדוקים, שהיו אומרים שאין עד זוממים נהרגים עד שיהרג הגדון לפני ההזמה, דכתיב "נפש בנפש", ואמרו להם חכמים דכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" משמע שאחיו קיים, ונפש בנפש היינו שייגמר הדין, ואמרו לו ששמעון בן שטח שאין עד זומם חייב מיתה או מלקות או ממון עד שיוזמו שניהם, מיד קיבל עליו שלא להורות הלכה אלא בפני שמעון בן שטח כדי שאם יטעה ילמדוה, (למ"ד ששמעון בן שטח היה אב בית דין ויהודה בן טבאי נשיא ניהא מה שמתחילה הורה הוראה בפניו, ולמ"ד ששמעון בן שטח היה נשיא ויהודה בן טבאי אב"ד הרי גם קודם אסור לאב"ד להורות בפני הנשיא, ולפי זה כוונתו שמכאן ולהבא אפילו לא יצטרף עם אחרים לדון רק עם שמעון), והיה משתטח על קברו של המת, והוי שומעים קול, ואמר להם שהוא קול שלו ולא קול המת, וראהו שאחרי מותו לא ישמע הקול, ואמר רב אחא שאין בכך ראיה דדילמא פייסו צו שתבעו לדין. וכתבו התוס' (י"ה אם) שהגמרא לא שואלת שאם לבתהם של צדיקים הקב"ה לא מביא תקלה, כי"ש לצדיקים עצמם. מפני שכלל זה נאמר רק מבידי דאכילה, שזה גנאי לצדיק לאכול דבר אסור, וכן באכילת דבר היתר בזמן אסור לא נאמר כלל זה.

מנחם היה אב"ד. י"א שיצא לתרבות רעה, וי"א שיצא לעבודת המלך ויצאו עימו פ' זוגות תלמידים לבושים בבגדי מלכות.

אמר רבי יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך, שהרי סמיכה אינה אלא שבות ונחלקו בה גדולי הדור, וקמ"ל שנחלקו בסמיכה ביו"ט, לאפוקי ממ"ד שנחלקו בסמיכה עצמה ומי שאסור לסמוך סובר ששלמי חובה אינם טעונים סמיכה, וטעם האוסרים משום דבעינן סמיכה בכל כוחו והוה ליה משתמש בבעלי חיים.

סמיכה בנשים- לת"ק דברייתא נשים לא סומכות, ולרבי יוסי ור"ש נשים סומכות רשות בבהמה שלהם, ומשמע כאן שאשה יכולה לברך על מצות עשה שהזמן גרמא למרות שאינה מחויבת בה. תוד"ה לעשות.

אסור להשתמש בראש הבהמה כנ"ל, ומכאן ראי' שצדדין במקום שאינו עשוי להשתמש כגון צידי הבהמה וצידי האילן אסורין וי"א שהולך אף למ"ד צדדים מותרים (ונחלקו בזה אמוראים בשבת קנ"ד:), ד"יל שכיון שהראש שוה לגב דינו כגב.

י"ץ שלמים ועולות ביו"ט- לבית שמאי מביאים שלמים ביו"ט מפני שהם לאכילת הדיוט, ואין סומכים עליהם ביו"ט אלא מערב יו"ט, דלא בעינן תיכף לסמיכה שחשיה, אבל עולות שילכו להביאם אחרי יו"ט אין מביאים כלל דכתיב "לכם" ולא לגבוה. ולבית הלל מביאים שלמים ועולות וסומכים עליהם.

זמן הקרבת קרבנות עצרת- עצרת שחלה בערב שבת, לב"ש יום טבוח של קרבנות ראהו והגיגה של יו"ט אחר השבת דאינם קרבים לא ביו"ט ולא בשבת. (תהו"ס' ד"ה יום טבוח אחר השבת דנים אם חגיגה קריבה ביו"ט.) ולב"ה אינה צריכה יום טבוח מפני שמקריבים את הקרבנות בערב שבת שמותר להקריבן ביו"ט, (וכמו שנחלקו לעיל אם מביאים עולות ביו"ט, וקמ"ל שב"ש חולקים גם כאן אע"פ שא"ה להקריב את הקרבנות למחרת יו"ט, וב"ה חולקים גם באופן שאפשר להקריב את הקרבנות למחרת יו"ט). ואם עצרת חלה בשבת אף לב"ה יום טבוח אחר השבת, ואין כה"ג מתלבש בכליו (לרש"י הכונה ללבישת בגדים נאים בביתו ובשוק שלא בשעת עבודה. ולתוס' (ד"ה אין) הכונה ללבישת שמונה בגדי כהן גדול כפי שהוא רגיל לעשות ביו"ט בשביל כבוד היום), ומותרים בהספד ותענית, כדי שלא יחשבו שזה יו"ט, מפני הצדוקים שהיו אומרים עצרת אחר השבת, ומ"מ ביום טבוח שלא חל ביום ראשון אסורים בהספד ותענית.

עצרת יש לה תשלומין כל שבעה (אמנם האיסור מלאכה אינו כל שבעה), דכתיב "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות", ואף שבסוכות יש תשלומין אף בשמיני, שאף ששמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב (פיס- של פרי החג, שבכל ימי החג אין מפיסים עליהם אלא מקריבים אותם לפי חשבון המשמרות לפי הסדר, ואילו פר של שמיני מפיסין עליו. זמן – שהחיינו. רגל- לרש"י הכונה שיש לו שם רגל בפני עצמו ואינו קרוי סוכות, ולתוס' (ד"ה פז"ר קש"ב) הכונה שהוא טעו לינה, ולר"ת הכונה שהוא נחשב כז' ימים לענין אכילתו. קרבן – שפרי החג מתמקטים והולכים, ובבשים מקריבים י"ד ואילים שנים, ובשמיני פר אחד איל אחד ושבעה כבשים. שיר- שאין שיר קרבנותיו כסדר שיר של ימות החג. ברכה- לרש"י הכונה למה שהיו מברכים את המקל, ולתוס' (שם) הכונה שמזכירים שמיני עצרת בברכת המזון (בתפילה). אבל לתוס' תשלומין אינו רגל בפני עצמו אלא הלא תשלומין דראשון, מ"מ לא לומדים שיהיה תשלומין לעצרת גם ביום השמיני, ותפשת מרובה לא תפשת דשמו היה לך לתפוש המועט, תפשת מועט תפשת מפני שהוא בכלל המרובה.

וימי תשלומין של עצרת מותרים בעשית מלאכה. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שביום שהאדם מביא את הקרבן אסור להספיד ותענית ומלאכה שאינה לצורך אכילתו, כדמצינו שאסור לאדם לעשות מלאכה ביום הקריבו את קרבנו.

כתיב "עד חודש ימים" אמרה תורה מנה ימים'- י', יום, וקדש חודש למספין, מנה ימים- חמישים יום, וקדש עצרת בקרבנותיה, מן חודש למנין מקדשים אחד ממנויו, אף ענין חולותיו שמקדשים אחד ממנויו. והתוס' (ד"ה אמרו) דינם אין שם מצוה למנות את ימי העצרת, ודינו שכולם גזר מנה שנים וקדש יובל. (ולרב אושעיא שעצרת יש לה תשלומין כל שבעה הכונה בעצרת למנין השבועות).

בספירת העומר מצוה למנות את הימים דכתיב "תספרו חמישים יום", וכן את השבועות דכתיב "שבעה שבועות תספר לך" וכתיב "חג השבועות".

חג המצות טעון לינה במוצאי יו"ט, דכתיב "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" דאין הכונה ליום משום איסור תחומין, (ולרבנן שתחומין דרבנן, מ"מ דמי"א אסור מדאורייתא לצאת חוץ ליה"מ מיל, אך דעת התוס' שחלוק אין איסור תחומין מדאורייתא כלל. ודעת ר' עזריאל שצריך ללון בירושלים כל י' ימי החג, והתוס' סוברים שלינה זה רק יום (ולילה), ואף חג הסוכות טעון לינה דאיתקש לחג המצות, דכתיב "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות".

י"ח. איסור מלאכה בחוה"מ ומקורו – אסור לעשות מלאכה בחולו של מועד.
לרבי יאשיה יליפני מ"את חג המצות תשמור שבעת ימים". לרבי יונתן לומדים ק"ו מיום הראשון והשביעי של יו"ט שאסורים אע"פ שאין קדושה בפניהם ולאחריהם, (ולא דמי לששת ימי בראשית שכל י' ימות השבוע מותרים במלאכה אע"פ שיש שבת לפניהם ושבת אחריהם, שהרי אין בהם מוסף, וראש חודש שאינו אסור במלאכה אלא ממונהג (תו"ה ראש) לא נאמר בו מקרא (קודש). לרבי יוסי הגלילי יליפני מ"כל מלאכת עבודה לא תעשו" וסמך ליה "שבעת ימים הקריבו אשה". לר"ע יליפני מ"אלה מועדי ד' ". וי"א דילונין מ"ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת" מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורים ומ"מ כיון דחולין ("ביום השביעי עצרת" משום ששאר הימים אינם עצורים ממלאכה, חלוק דין חוה"מ מנאר ראש יום, ומסור הכתוב לכאבים איזו מלאכה אסורה- דבר האבד, ואיזה מלאכה מותרת- דבר שאינו אבד. התוס' (ד"ה חולו של מועד) מוכיחים ממהם מקוואות שאיסור מלאכה בחולו של מועד דרבנן, וקרא סתמאכא בעלמא, ולרשב"ם בפסחים האיסור הוא מדאורייתא.

ענייני טהרות

הקדמה – הגמרא מוכן עד סוף המסכת עוסקת בענייני טהרה, ומבארת את התקנות שהיונקו הכהנים להחמיר בענייני טהרה כבטה בדברים. כגון מה שהיונקו הכהנים שסות דיים הם שניות לטומאה הנצרים נטילה, וכן המעלות 'היחזקות שעשו הכהנים בשמירת הטהרה של דברים שיש בהם קדושה, ובכל דבר שהוא קדוש יותר החמירו יותר, לפי הסדר של חולין מעשה של תרומה קודש וחטאת, ואכן יבואו דברים שהחמירו בהם הכהנים בקודש יותר מחטאת.

דיני נטילת ידים וטבילה

מן התורה לא שייך טומאה רק על חידים, דמי שנטמא ידיו נטמא גופו, אמנם הכהנים גזרו שידים שלא ידוע שהם נשטרו בטהרה או שנגעו בכתבי הקודש או בולד הטומאה דינם כשניות לטומאה, ושני לטומאה פוסל את התרומה ונטמא את הקודש (החילוק בין טמא לפוסל הוא שטמא אחרים ופוסל הוא עצמו טמא אלא אינו מטמאם), ולהלן "יבאר באלו דברים מספיק נטילת ידים על טהרת את הדיוט, והמוי פריך בטילה, והאם צריך כוונה בטבילה או בטבילה, והאם אפשר לטבול בחרדלית של גשמים, או במקוה שיש בו" סאה ע"י גוד אסיק או גוד אחית.

מותי צריך נטילת ידים ומותי צריך בטילה-

י"ח: חולין – הבא לאכול פת צריך ליטול ידיו, אבל הנוגע בפת או האוכל פירות א"צ נטילת ידים, והנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח.

מעשר – לרבנן צריך נטילת ידים לאכילת מעשר, וכן סבר תנא דמתי', ולר"מ א"צ נטילת ידים, (דלר"מ כל הטעון ביאת מים מדרבנן דינו כשני לטומאה שהוא מטמא את הקודש לעשותו שליש' והושלי' פוסל את הרביעי, ופוסל את התרומה לעשותו שליש', התרומה אינה פוסלת עד תרומה דאין רביעי תרומה, אבל לחולין ולמעשר מותר, ולרבנן אסור אף למעשר).

תרומה צריכה נטילת ידים. ובאלו די בכלי שאין בו אלא רביעית מים.

קודש – הבא לאכול בשר קודש והיינו טלמים, או חטאת ואשם לכהנים, צריך טבילת ידים' במי סאה, אע"פ שהם סתם ידים שלא נגעו בטומאה דאורייתא המטמאה את כל הגוף.

מי חטאת – הבא ליגע במי חטאת שהם מים שתקדשו ע"י אפר כהר כדי להזות מהם על טמאי מתים אם נטמאו ידיו באחד מהדרכים המצריכים נטילת ידים ולא בטבילה, כגון על הטומאה וספרים ושאר טומאות שהם מדברי סופרים. נטמא גופו וכולו צריך טבילה.

התרומה והביכורים זו האוכלם במזיד חייב מיתה, ובשוגג משלם חומש, ואסורים לזרים בלאו, והם נכסי כהן לקדש בהם את האשה ולקנות בהם עבדים וקרקעות ובמהם טמאה, ועולים כשתעשרבו באחד אלא אבל בתעשרבו בפחות הכל אסור לזרים.
טעונים נטילת ידים מפני שגזרו שהמים יחזו את הטומאה שנגעה בשני לטומאה נפסלת, והערב שמש שהם שטמא טומאה דאורייתא וטבל אינו אוכל תרומה וביכורים עד שיעירבו שמשו, משא"כ בפירות חולין, ובמעשר שאין בו לא מיתה ולא נכסי דמאזל לזרים, אף כשנסיקין חומש אם פורחו הכא איירי בחומש שמשלשם מי שאלכו, ואינו נכסי דמאזל לקנות בו עבדי וקרקעות, ולא ניתן לא לאכילתו של יוסי, ואינו טעון נטילת ידים והיינו כר"מ שא"צ במעשר נטילת ידים, וטמא שטבל מותר לאכול מעשר מיד.

עוד דיני נטילת ידים וטבילה-

י"ט. צריך כוונה לטבילה ולנטילה – הטובל או הנוטל למעשר וכ"ש לתרומה ולא נתכוין אין ידיו טהורות, אבל בחולין ידיו טהורות, דחולין לא בעו

כוונה, ועל כן גל שנתשלש ויש בו מי סאה ונפל על האדם או על הכלים טהורים בלא כוונה, וא"צ שיהיה יושב ומצפה אימתי יתשל הגל, או שאדם יניח שם את הכלים כדי שיפול עליהם הגל, וכן אם הכניס ידיו למים כדי להוציא פירות שנפלו לשם ידיו טהורות אע"פ שלא נתכוין לנטילה, (והפירות לא הוכשרו לקבל טומאה אא"ל נתכוין לטהר את ידיו דגלי דעתיה דניחא לא בפילה זו שעל ידה הדית ידיו).

חרדלית של גשמים זרם של מי גשמים שיורד ממקום גבוה פסולה לטבילה אפילו אם יש בו מי סאה, מפני שקטפרס (מים היורדים במקום תלול) אינו חיבור להחשיב שיש כאן מי סאה יחד, ואף אם זה אינו קטפרס אין טובלים שם מפני שמי גשמים מטהרים רק כשהם נקיים במקום אחד, (ואשבורן), ורק מעין טהרה שבתמימים וחללים. והתוס' (ד"ה גנוזו) כתבו שגם חרדלית של מים י"ם פסולה לטבילה, עוד כתבו שהרי קטפרס נחשב חיבור לענין מקוואות ולמה כאן זה לא יעזור.

טבל ועלה מן המים ועודנו לח (תו"ה טבל) יכול להחזיק עצמו לכל מה שירצה, ואם החזיק עצמו לדבר קל שוב אינו יכול להחזיק עצמו לחמור דהא איתקן ליה לדבר קל, ואם רגלו אחת במים יכול להחזיק עצמו לחמור.

מטבילים בראשים ראש הלא כשהוא מוגל לארץ, ואין מטבילים בכיפין כשהגל שמד בארץ נכפה, לפי שאין מטבילים בארץ.

גוד אחית במקוה – מקוה שיש בה מ' סאה מצומצמות וטבלו בה ב' בני אדם בזה אחר זה, הראשון טהור והשני טמא. ואם רגל אחת של הראשון במים כשהשני טבל, לת"ק השני טמא, ולרבי יהודה השני טהור דאמרין גוד אחית. י"א שמהולקתם בטבילה דרבנן נגזן אגזן ומוחסר כיפורים שהם צריכים בטילה לקודש, אבל בטבילה דאורייתא מודה רבי יהודה שהשני טמא, וי"א שמהולקתם בטבילה דאורייתא, אבל בטבילה דרבנן מודה ת"ק שהשני טהור.

ולענין גוד אסיק, כגון לטבול מחטים וצינוריות בראשו של ראשון בעדו במים, לרבי יהודה לא אמרין גוד אסיק, וכמו שמצינו שאם יש ג' גזומות מים ורק באמצעית יש מ' סאה, והם מחוברים בחרדלית של גשמים, שלרבי יהודה אפשר לטבול בתחתונה משום גוד אחית, אבל לא בעליונה דלא אמרין גוד אסיק, ולר"מ יכול לטבול אף בעליונה. וכתבו התוס' (ד"ה בתחתונה) שאף שקטפרס וניצוק מטהרים טופח אינם חיבור, שאני הכא שיש מקוה שלם באמצע, וכן היכא שסופו לירד י"ל דהוי חיבור. ומה שמצינו שהעשרה יין נסך מחביט לבזר לא חשיב ניצוק חיבור אף שסופו לירד, י"ל דאנשי ניצוק שהוא יורד דרך הארץ, ודעת ר"י שניצוק וקטפרס אינם חיבור היינו לענין השקק, ולדבריו י"ל שלענין טבילה מהני ניצוק וקטפרס אף אם אין באחת הגזומות מי סאה.

ט"ט: הטובל לחולין ולא נתכוין למעשר שי אסור למעשר, ולר"מ חולין ומעשר כהדדי יניהו והוחזק גם למעשר, ואם טבל למעשר אסור לתרומה, ואם טבל לתרומה אסור לקודש, ואם טבל לקודש אסור לחטאת, וגם זה מעלות מדברי סופרים, אבל טבל לחמור מותר לקל.

מעלות בשמירה מטומאה

דבר שנשטמא בא טומאה או בראשון לטומאה אין חילוק אם זה חולין או תרומה או קודש וכדומה, אבל שני מטמא רק קודש ופוסל תרומה, ושליש' פוסל רביעי בקודש. והכמנין תיקנו חומרות זו למעלה מזו במעשר תרומה וקודש ומי חטאת, והיינו להחמיר במקום שאין בהם טומאה דאורייתא. כגון בכתם גדים שהסחינו דעת משמירתם, ויש דברים שמחמירים בהם רק בקודש ולא בתרומה וכדומה, וכדלהלן.

כ. חולין שנעשו על טהרת הקודש אדם שרגיל לאכול קדשים ומקבל עליו לאכול גם חולין בטהרה כמו באכילת קודש, שכן בבני ביתו ידיו וזרמיו ונקאים בטהרת הקודש, הרי הם כחולין ולא תיקנו מה מעלה כקודש. וד"ה בר צדוק אומר הרי הם כתרומה. ומתנית' מבואר שהרי הם כקודש, מדקתני יוחנן בר גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו, והיתה נטפתהו מדרס לחטאת, ומבואר שנמספתהו לא היתה מדרס לקודש. וכתבו התוס' (ד"ה רבי) דאיתא בנדה ע"ז: שיושבת על דם טהור שדניה טביל וסל שיהי טהור של טומאה, לכולה לערות מים דין לרחוץ בהם את בשר הפסח, והגמירא מדויקת שאסור לה לגעת במים, ולתקן בארץ, ודעת ר"י שניצוק וקטפרס דינם כקודש, דאם בעת תרומה המים נעשים שליש' ואין שליש' בתרומה מטמא רביעי בקודש.

מעלות דרבנן בטומאת סתם בגדים – בגדי עם הארץ מדרס – אב הטומאה כמו מדרס הוב, לטמא אדם וכלים, לפרושים' – אוכלי חולין בטהרה, שמו ישבה עליהם אשתו נדה. בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה – כהנים, ושל אוכלי תרומה מדרס לקודש. ואלו הם מעלות דרבנן, שאין שמירת אלו חשובה שמירה אצל אלו.
ושל קודש מדרס לחטאת. לרבנן בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר, ולר"מ אינם מדרס, דחולין ומעשר כהדדי יניהו.

טומאת עם הארץ – דעת ר"ת (תו"ה בגדי) שמה שבגדי עם הארץ מטמאים, מבואר בחולין שהטעם הוא שגם יושב עליהם אשתו נדה, אבל עם הארץ עצמו אינו מטמא לא בהיסת ולא במשא או באו"ב, משום דקדש השוק, דא"כ אין קל אדם שמנביל ידיו דבר במקום למקום, אבל על רוקו גזרו שיטמא בזב. ודעת היר"ם משה מפסוטי"ז"ש שלעם עם הארץ לא גזרו טומאת אז כלל, וכל מה שהוא מטמא אז מחשש שבגדיו נטמאו מדרסם אשתו נדה, ודוקו מטמא מפני שהוא נגע בשפתיו, ולפ"ו הרוק הוא חול ודחול וטמא, והתוס' מקשים על דבריו.

נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשם נטמאו, ואע"פ שהשומר דבר בחזקת שהוא דבר אחר הוי שמירה, שאני הכא דכלים של שבת שומרים יותר וכוין שהיה סבור שהם כל חול הסיוח דעתו מהשמירה המעולה שהיה רגיל לשומרים, ואילו אין בליבו לשומרים דמי.

שתי נשים חברות שנתחלפו כליהם בבית המרחץ הכלים טמאים, מפני שכל אחת חושבת שחברתה אשת עם הארץ ואינה שומרתם.

אומרת את החבית וחשב שהיא של יין ונמצאת של שמן טהורה, ואם שמו מותר מדבר המטמא אתה מטמא אחרים ולא מדבר הפוסל אותה ואינו מטמא אחרים, אסור לואכלה, ומ"מ אינה מטמאה אחרים **דיאכא** ו**טותא** **לפלגא**, כדאיתא בברייתא שאם היה אצלו סל ומגרפה של בזול ושומר על הסל ולא על המגרפה, הסל טהור והמגרפה **טמאה** (ואף שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה, וכאן הוא שומר אותה מדבר המטמא ולא מדבר הפוסל, חוששים שהיא נפסלה ממשקין טמאים, דמשקין טמאים פוסלים לל. תו"ה שמתניה), והמגרפה לא מטמאה את הסל מפני שאין כלי מטמא כלי.

בליבו לשומרו טהור אין בליבו לשומרו טמא, הגמ' מביאה ב' מעשים שארגו בגד בטהרה מזה שהיה בו שיעור ג' על ג' אצבעות, ולא שמורוהו בטהרה, ובדק רבי ישמעאל ומצא שנטמא הנבד, (נדה משכח בחביל שיטמא הסיטת, כינא נפסקה ר' עיני האריגה שאינה מקבלת טומאה וקשרותיה פפה שיר לזוש שנטארגה ג' אצבעות לענין היה הרוק לח, ורוק של נדה הוא אב הטומאה. ור"מ משום ציורוה ע"י הארץ, ורש"י מוכיח דאירי באשה בטהרה. והתוס' (ד"ה נמצא) מבארים טעמן שקשרה בפה היה שם רוק לח, ובעשה שארגה היא נגעה ברוק, והידים שהם שניות עשו את הרוק ראשון, והרוק מטמא את המפה).

כ. נפלה מעפרתה לארץ ואמרו לחבירו תנה לי ותנהו לו טמא, דחזקה אין ממשר מה שביד חבירו, וחבירו לא שמרה מפני שהוא סבור שהבעלים אינו חושש לטהרתו כיון שהוא לא בירר אם הוא טהור, ולנהרים מלאכול חולין בטהרה גם היסח הדעת

משמירת הטהרה נחשבת טומאה. ומ"מ לא היו חמרו ופועליו טעונים טהרות כגון יין בחביות חרס, דכלי חרס לא מקבל טומאה מנגב, (והחביות פתוחות, דאם הם סתומות לא יטמאו בהעלמת עין. תו"ה' והתניא), והטבילים לשמירת הטהרות (דאי לאו הכי הא אין אדם משמר מה שביד חבירו), אע"פ שנתרחקו ממנו יותר ממזל טהרותיו טהורות, מפני שהם חוששים שהוא יבוא פתאום, ואע"פ שסירידי, אם לא היו חוששים שיבוא פתאום לא היו מפחדים לגעת. תו"ה' בבא). ואם אמור להם לכו ואני אבוא אחריכם טהרותינו טמאות אע"פ שטיהרם לכך, דאין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו ואינם חוששים שיבוא פתאום.

חומר בקודש

י"א חומרות בקודש מתרומה

כפי שנתבאר לעיל חכמים תיקנו שיש כמה מעלות (דרגות) בענייני טהרה של דברים שיש בהם קדושה, שאחד חמור מחשני, לפי הסדר של חולין מעשה קודש ותרומה ומי חטאת, אף בדברים שמדאורייתא הם טהורים, ולהלן יבוארו י"א חומרות שתיקנו חכמים בקודש ולא בתרומה, ובדקן הדברים מביאה הגמרא עוד הרבה דיינים ונפסים בענייני טהרה.

המשנה נדרש כ: מביאה את כל י"א חומרות, ודברים אלו יבואו בדפים הבאים לפי סדר ביאורם בגמרא.

א' הטבלת כלי בתוך כלי-

כ"א מטבילים כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקודש. כתבו התוס' (ד"ה חומר) דלא חשיב במתני' אלא דברים שיש בהם דררא דטומאה, ולכן לא חשיב מה שנתרומה צריכה נטילת ידים ולקודש מטבילין, וכן מה שאם טבל והוחזק לתרומה לא הוחזק לקודש.

לרבי אילא טעם החומר בקודש הוא משום שכובדו של הכלי הפנימי המכביד על הכלי החיצוני **חוץ** בפני המים, (ולכן לא עלתה טבילה לא לזה ולא לזה. רש"י. וכתבו התוס' (כ"ב ד"ה טמא) שנטבאר מפורש"ש שגם החיצון טמא, וקשה שהרי הגמ' כ"ב. אומרת שכתבאי גזווא לרבא אפילו אם אין בפיו כשפופרת הנוד שניהם טהורים, מינו הטבילה מועילה לחיצוני. ולכן ביארו התוס' שמיירי שהחיצון טהור). ולשטתנו יש רק י' דיינים שבהם קודש חמור מתרומה, שהרי דין זה דומה לדין החמישי שקודש חמור מתרומה לענין שאין להטביל לקודש בגד עם קשר, וקמ"ל שלא אומרים כאן שהמים מציפים את הכלי הפנימי, והתם קמ"ל שאפילו שאין שם הכבדת כלי הוי חציצה לקודש.

ולרבא טעם החומר גזירה שמוא יטביל מחטים וצינוריות בתוך כלי שאין בפיו פתח כשפופרת הנוד (-קנה שנותנים בנוד פיו של עור) שאין כאן חיבור למקוה ולא טבילה היא. שהוא שיעורו עירובו מקוואות' אם שי ציעור שמחבר בין מקוה שלם למקוה חסר, ושיעוריו הוא שתי אצבעות חזרות למקומם שאפשר לטובבם בנקב. וחקשו התוס' (ד"ה כעצור) שהרי אפילו ששיקק טופח ע"מ להטפיה חוץ חיבור. ור"ת מבאר שהנקב צריך להיות כשפופרת הנוד, אבל שיעור המים הוא טופח ע"מ להטפיה, אבל התוס' מוכיחים שהנקב צריך להיות מלא מים"ו. ודעת ר"י ששיעורו טופח ע"מ להטפיה נאמר רק לגבי השקק ולא לענין חיבור מקוואות. וא דמיירי לענין חיבור מקוואות, שאם יש כותל עם נקב בקו המקוואות בענין שפופרת הנוד, ואין אין כותל בעיניה ד"ל נטופח ע"מ להטפיה, ואם יש כותל והמים עברים מעל הכותל די בכליקפת השום ברוחב כשפופרת הנוד.

חמשת הדינים הראשונים לפי רב אילא, או שש לפי רבא, נוהגים גם בחולין שנעשו על טהרת הקודש, כיון שהם דברים שיש בהם **דררא דטומאה מדאורייתא** (-חשש טומאה דאורייתא, דכלי בתוך כלי או איכא חציצה זה טמא מדאורייתא, וכלי שנגע משקין באחוריו אע"ג דימירי במשקין שזה טומאה דרבנן, זה גזירה אטו משקע זה חבב שמשטמאם כלי מדאורייתא שבהם הם חבוב טמא. ובנושא מדרס יש חשש שרצועת הסנדל תיפול לאויר החבית, ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש החששה הוא שטמא שאינה עירון אשתו נדה שזה טומאה דאורייתא, והחששה בכלים הנגמרים אותם משום ציורו דעת שהרי שדמא בז הוא. ולתוס' (ד"ה בתרייתא- השני) דררא דטומאה דאורייתא הכונה שחיות לטומאה, וההמשחה הראשונים שיש להם שחיות לטומאה, שהרי הטומאה שלהם שחיות גם בימות, והחמירו בהם בחולין שנעשו על טהרת הקודש), משא"כ חמשת הדינים האחרונים שאין בהם דררא דטומאה נוהגים רק בקודש ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש. וכתבו התוס' (ד"ה בתרייתא- הראשון) דאורייתא בנדה לטמא מעת לעת מומן שראתה לא נמנה במתני' אפילו עם החמש האחרונים משום שאין בזה אפילו דררא דטומאה מדרבנן.

כ"ב. ונ"מ במחלוקת רב אילא ורבא במטביל **סל וגרגותני** שהוא גדול מאד שמטמנים בו את היין, שמילואו בו כלים והטבילוהו, שלפי רבא טהור אף בקודש משום שאין לחשוש אטו לוי שאין בפיו כשפופרת הנוד, ולרבי אילא טמא משום חציצה, וכבר נחלקו בזה רבנן ואבא שאול.

מקוה שחילקו בסל גרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה משום שצריך מ' סאה במקום אחד, וחלחול המים בנקבים אינו מועיל שהרי אף בקרקע המים מחלחלים מנהר גדול.

המטביל כלי בתוך כלי ואין בפיו כשפופרת הנוד וגם הכלי החיצוני טמא, עלתה בטבילה גם לכלים שבתוכו, מיגו שעלתה טבילה לכלי החיצוני ע"י המים הנכנסים דרך פיו, דנטמאכון כן שהיהו.

למה תרומה מטבילים כלי בתוך כלי – הא דגזרו שלא להטביל כלי בתוך כלי דחזקא לקודש ולא לתרומה, הטעם הוא שהרי הלכה זו נאמרה לחברים שהרי על אבד לשאול, וזחרים יודעים אין לטבול כראוי"א חציצה ובפתח כשפופרת הנוד, ואין לחוש שהם הארץ יבוא חבב מטביל כלי בתוך כלי לתרומה וגם הוא יעשה כך, מפני שחברים לא מקבלים תרומה מעם הארץ (אלא רק בשעת הגיתות והבדים שכולם מטהרים כלילים על פי הכמנים. רש"י. ולתוס' (ד"ה לא) מקבלים תרומה מעם הארץ רק בשעת הרגל, שאז דיום כהנרים), ולא חיישינן לאיבה כיון שהוא יתן את התרומה לכהן עם הארץ. אבל לגבי קודש חיישינן שמו יבא עם הארץ ויטביל גם הוא כך, ואם לא נקבל שמוא יבוא חבב מטהר היא ליה איבה. ולא חיישינן שישאלו כלים מעם הארץ, שהרי צריך לטבול כלי ששאלו מעם הארץ.

רבי יוסי חייש לאיבה, דאמר רבי יוסי הכל נאמנים על טהרת יין ושמן, שאם לא נאמנין ילך ויבנה במה לעצמו בשעת איסור הבמות ומקטיר לשמים, וישרוף פרה אדומה לעצמו דמהאי טעמא עמי הארץ נאמנים על שמירת פרה (תו"ה' שלא), וכדבריו אינו נוהגים בכך שאנו מקבלים עדות מעם מארץ, דלרבנן אין מקבלים עדות מעם הארץ. וכתבו התוס' (ד"ה כמאן) דקימאי' לן כרבי יוסי, ולכן מומנים על עם הארץ, ודעת ר"י שמומנים על עם הארץ כיון שאין כאן מחזיקים עצמן לתלמידיו הכמים.

כ"ג: הצלת כלי חרס מפני הטומאה – כלי חרס המוקק צמיד פתיל, או שהמת בבית והטהרה בעליה והכלי חרס בארובה שבאמצע, וכלי חרס חוצץ מפני הטומאה ומציל את מה שבעליה, כיון שהוא לא מקבל טומאה מנגב, לבית הלל הוא מציל על הכל, ולבית שמוא מציל רק אוכלים ומשקים וכלי חרס. טעמוה דב"ש דאירי בכלי חרס של עם הארץ שהוא טמא, וכלי טמא אינו חוצץ מפני הטומאה, ומה שאוכלים משקים שבתוכו טהורים היינו לעם הארץ לעם הארץ עצמו (משא"כ כלים

אנתנו שואלים ממנו כנ"ל), שאם נאמר לו ששלו טמא ושלנו טהור הוא לא ישמע לנו, וגם כל חרס שלו טהור מפני שאין לו טהרה בשבירה, אבל כלי ששף ישמע לנו ויטבילו. רש"י. ולתוס' (ד"ה כלום) גם כל ששף אין שואלים עמימי הארץ. (ורבי יהושע זלזל מתחילה בטעם הדברים, דאין יתכן שיהיו באותו מקום אדם כלי ואוכלים ומשקים, והאדם והכלי שטמאים ונשטעו האוכלים ומשקים טהורים, וכשהבין דמיייר בכלי של עם הארץ נשטעו על קברם של ב"ש והוושחרו שיניו מפני התענויות).

נאמנות עם הארץ על הטבילה- לאביי עם הארץ נאמן לומר שגופו טהור, אבל לא שכליו טהורים, והשואל כלי מעם הארץ צריך להטבילו שטא הטבילו כלי בתוך כלי, דחומרא יש בטומאת גופו שאין מזים עליו כשאומר שספרו ו' שאינו נאמן אלא צריך למנות בפנינו שלשי ושביעי, ומותר חומר שהחמרת עליו וצרכה הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה, לפי שהוא נזהר בטבילתו כדי שלא יצטרך לחזור ולהטהר, ולרבא אם אמר מעולם לא הטבטלי כלי בתוך כלי נאמן, אבל אם אמר לא הטבטלי בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד אינו נאמן, וכמו שעם הארץ נאמן לומר שפירות לא הוכשרו לקבל טומאה, אבל אינו נאמן לומר שהוכשרו ולא טמאה.

ב' כלי שנגעו בו משקין טמאים מבחוץ והיינו כלי עץ או מתכת שמקבל טומאה מגבו, והמשקין מטמאים רק מדרבנן דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמאים כלי לפי שאין כלי טומאה וטומאה אלא מאב הטומאה, והמכנים נזהר משמשקין יטמאו לא אטו וקיו של ב' וימימי רגלי, לענין תרומה לא נטמא תוכו אגנו (שפחו הכפולה לצד חוץ, שהיא ארויה לתשמיש) ואזנו (בית אחוזה עגול כמו של בד) וידיו (בית אחוזה שטוח כמו של תפחת), כדי שיהיה הכיב שזה טומאה דרבנן ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים, אבל לקודש טמאים (וה"ה לחולין שנעושה על טהרת הקודש), ואם נטמא תוכו אפילו בטמאה דרבנן כולו טמא אף לתרומה, ואם נטמא בבית הצביטה (י"מ מקום האחוזה, וי"מ מקום ששם מטיבילים נקיי הדעת (א-סיטנטיסם) את מאכלם שעושים לזה בית קיבול מיוחד וגובה לו כביב, ושימים שם חומץ וחרדל. רש"י. וכתבו תוס' (ד"ה מקום) למה אם נטמא אותו מקום לא נטמא כלו התרומה, והרי זה בתוך הכלי, ולכתיב שצריך לדחוק שהכונה שנטמא אחורי אותו מקום), לקודש נטמא כולו, אבל לא לתרומה.

ג' ג' נשיאת קודש או תרומה יחד עם מנעל של יב- הנושא את המדרס (מנעל של יב) נושא את התרומה (בחבית חרס שאינו נוגע באוירה. רש"י. והתוס' (כ): ד"ה תנושא) הקדש שהושטא הוא ראשון וראשון אינו מטמא כלים, ולכן כתבו רק אם נגע בתרומה עצמה הוא מטמא אותה), אבל לא את הקודש. טעם האיסור בקודש משום מעשה שהיה שאחד העביר חבית יין קודש ונפסקה רצועת סנדלו (ומיירי שנשאר שיעור הראוי לקשייה בסנדל והדיוט יכול להחזירו, דאי לא הכי פקעה הטומאה מהרצועה. תורה ונפסקה). והניחה על פי החבית והיא נפלה לאויר החבית ונטמא היין. ולא גזרו אלא בקודש משום דס"ל שהמעשה היה בקודש, וכמו שמצינו שרבי חנניא בן עקיבא אסר לישא מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן, מפני שהיה מעשה והעבריו מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת בקרקעית הספינה והאורלו עליו ונטמא. (ואף אדיתא בזהבם צ"ב. שמי חטאת שנטמאו מטהרים את האדם, היינו בנטמאו בשאר טומאות ולא בטומאת מות. תודה' מות) אבל לרבנן אסרו לישא מי חטאת אף בשאר נהרות ואף בזריקה ובלא ספינה ובעובר את הנהר ע"ג חבירו כמו שספיקה היה מהלכת באויר, (ואף לרבנן דבא בעו כמעשה שהיה, לא החמירו אלא במי חטאת. תודה' לא) וא"כ רגליו נוגעות בקרקע או שעובר ע"ג גשר שהרי רגליו נוגעות בגשר.

אם עבר ונשא לרבי אילא טמא ולרבי זירא טהור.

הגמ' מסתפקת אם מותר לישא קודש עם סנדל טהור, או סנדל טמא עם חבית קודש סתומה.

ד' בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש.

ה' המטביל קודש, מתיי הקשר ומנגב אם הוא לח ומוטביל, ואח"כ קושר, וטעמא משום דמי לחציצה, אבל בתרומה קושר אם רוצה ואח"כ מטביל.

ו' טבילת כלים שנוהר משטחם בגמור מלאכתם כלים שנוהר בגמור מלאכתם מטמאוא, וסדוק לגמור מלאכתם הם מקבלים טומאה, צריכים טבילה לקודש אבל לא לתרומה, ואיירי שגמורם חבר ונזהר בטהרתם, ומו"מ בקודש חיישינן שציונרא דעם הארץ (רוק-ענינה מפיו) שנפלה על הכלי מקודם לכן ועדיין היא לחה בגמור מלאכת הכלי ושטא עם הארץ הוא וב. רש"י. והתוס' (ד"ה לעולם) כתבו שאם חבר האוכל על טהרת התרומה מטמא לקודש, י"ל דלא איירי בעם הארץ אלא חבר האוכל על טהרת תרומה. והוא דלא מוקמי חבר עצמו כשינוי שהציונרא הוא משקה והידיים שהם שניות מטמאות את המשקה, משום שטומאת ידיים אין לה דררא דאורייתא, והכא איירי בטומאות שיש להם דררא דאורייתא.

חשש זה לציונרא דעם הארץ מצינו גם בענין שריפת פרה אדומה, דהנה מצינו שהיו מטמאים ומוטבילים את הכהן השורף את הפרה ועושים את הפרה לפני הערב שמש, וטבול יום כשר בפירה. דכתב' "והיה הטורח על הטמא" וקיון שכבר לפני כן כתוב שהוא טהור אבל התבטל לעלם דבר בטוהל כל דהו, וטבול יום יקרא טהור דכתב' "ורחצו במים וטהר", לאפוקי ממה שאמרו הצדוקים שצריך להמתין להערב שמש. לרש"י היו מטמאים את הכהן ע"י שרף, ולתוס' (ד"ה מטמאין) היו מטמאים אותו ע"י נגיעה של אחיז הכהנים [דבגדי אוכלי הקדש מדרס להטאת].

ולענין שופיפת שחתכתא דעם הארץ מצינו גם בענין שריפת פרה אדומה, נחלקו בזה ר"א ורבי יהושע, לרבי יהושע צריך לטמא את השפופרת ואח"כ להטבילה, ולר"א יטבול את השפופרת מיד וא"צ לטמאה, וזה נחשב שהיא היתה טמאה כיון שחוששים שניתנה ציונרא מעם הארץ לפני שחתכתא (דאח"כ כן נזהרים במשמירתה) ונשארה לחה אחרי שחתכתה, והוכיח לרבי לאפוקי מהצדוקים הוא מפני שעשאוא כטמא מות ביים השביעי שלו אחרי הוזהר, וצריך טבילה כדמפרש ר"ת שטובלים גם לפני אחרי הוזהר (תודה' עשאוא). דאי לאו הכי השפופרת תהא טעונה הוואת שליש ושביעי, ואם עשאוא טמא שרץ אינה מטמאה אדם. מפני שרק מי שנטמא ממות טמא אדם וכלים, ובברייתא מבואר שהיא מטמאה אדם. ואף אדיתא בברייתא שהא עשאו פהרה הרבה מעלות ממו של שהיו מוליגים לעשותה בטבול יום כדי להוציא מליבם של צדוקים, מי"מ מעולם לא חידשו דבר בפרה והיינו שאינו מצי בשום מקום, ולעשותה כלי שנגמור בטהרה כטמא מות זה לא מצינו בשום מקום, היינו שאין לדחש שטמאה שלא שייכת כלל בכלי, כגון לומר שכלי חפירה יטמא מושב, אבל מוטמא מושב אלא כלי העומד ליישיבה דכתב' "והיושב על הכלי אשר ישב עליו", מושא"כ כלי העומד למלאכה, אבל טומאת מת שייכת בכלי שחידש שיאה דינו כאילו נגע במת.

ואם חתכה עם הארץ לכו"ע א"צ לטמאה כיון שהיא כבר טמאה.

וכתבו תוס' (ד"ה שפופרת) דהא דאמרין (ויטא ב.) שהיו עושים את הפרה בכלי מליל או אבנים או אדמה, היינו בו הימים שהכהן היה ממשש טבול יום, אבל בשאר הזמנים לא. שהרי השפופרת היא מנעך.

ז' טמא שנגע באחת מהחתיכות צריכה לכלי כמו טקרות שבקב, כגון בסולת, דעל זה כתיב "כף אחת" הכתוב עשאו לכל מה שבקף לאחת, אבל כשאין החתיכה צריכה לכלי כגון בשיירי מנחה שזה נאכל לכהן, שאר מה שבכלי טמא רק מדרבנן, כדנתיא בעדויות שר"ש בן בתירא העיד שטמא שנגע במקצת אפר פרה טימא את כולו וזה הוא מדרבנן דמקרא א"א ללמוד אלא קדשי מזבח, ור"ע הוסיף דה"ה בסולת וטקרות ולבונה וגחלים שאף שאינם אוכל חיבת הקודש כמשרתם לטומאה, והכלי נוצצים יחד, (וגחלים מנאר בירושלמי הדיוני מה שהכנה' היה חותה ביוה"כ כדי להקטיר עליהם את הטקרות בקודש הקדשים, אבל גחלים שהיה חותה בכל יום לא היה בהם קודשה כדמצינו אדם תתפורי מכתבים לטאה. ודעת ר"י שגם גחלים של כל יום מתקדשים אם הביאם בכלי שרת. וכתבו תוס' ש"ל שהכלי מנעור רק מה שנעזר לבו ביום. ודעת ר"ת שכלי שרת מקדש רק לדעת, והתוס' כתבו שיש בזה מהלכות בגמרא. תודה' והא), וטקרות ולבונה שאין שייך בהם שרידים אם הם צריכים לכלי הכל טמא מדאורייתא, והגזירה היא בצברם ע"ג קרטבלא (ע-דור שלוק) שאע"פ שאין לו תוך הכל טמא מדרבנן. וגזירה זו שהכל נחשב כחתיכה אחת היא רק בקודש ולא בתרומה, דבתרומה החתיכה הראשונה היא ראשון והחתיכה שנגעת בה היא שני והחתיכה שנגעת בשניה היא שליש והראשית טהורה.

ז"כ ח' רביעיי בקודש פסול והשלשוי בתרומה, דכתיב לגבי שלמים ”והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל”, וכיון שגם שני יקרא טמא דכתב' יכל אשר בתוכו יטמא" ודהכלי הוא ראשון ומה שבתוכו שני, א"כ מצינו שליש בקודש, ורביעי בקודש פסול לומדים בקי', שאם מחוסר כיפורים שהוא מותר בתרומה פסול בקודש, כ"ש ששלשוי שהוא פסול בתרומה יעשה רביעי בקודש, ולא אמרין דיו לבא בן הדין להיות כנדון, דהכיא דמפרין קי' לא אמרין דיו, ולמד' שאומרים דיו זו מעלה מדרבנן, רש"י. וכתבו תוס' (ד"ה מנן) שרש"י בפסחים י"ט. מוכיח מהגמרא כאן כזה דרבנן, שהרי הי"א דברים הם מעלות דרבנן, אבל דעת תנא שירק לגבי חולין שנעשה על טהרת הקודש זה דרבנן, אבל בקודש עצמו שייך רביעי מדאורייתא, ולד"ע ששלשוי בחולין דאורייתא א"כ רביעי בקודש נמי דאורייתא, דקרי' ביה "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", וכן שייך רביעי בקודש ע"י עצים ולבונה שטממאים ע"י חבית הקודש.

ז"ט ט' אם נטמאה אחת מידיי בטומאה דרבנן המטמאה רק את הידיים ולא את כל הנוף, לענין תרומה היה השניה טהורה, ולענין קודש שתייה טמאות.

לרב שיזביי היינו דווקא בחיבורים - שבאומן זמן שהיה השניה נוגעת בקודש היה הראשונה נקודת בשניה, וזה גזירה דרבנן שטא יגע בקודש, אבל שלא בחיבורים והיינו אחרי שנגע בקודש אחרי שכבר היה הראשונה לא נוגעת בשניה לא. רש"י. והתוס' (ד"ה בחיבורים) מנארים שחיבורים הכונה שבזמן שהיה הראשונה נגע דבבר הכהונה נגע היה הראשונה בשניה. ואביי מקשה על דבריו מואה דאיתא בברייתא שיד נגובה - שאין עליה משקין, מטמאה את ידי השניה והידי השניה מטמאה קודש והקודש עשה רביעי, ולא תרומה, ולרבי יוסי ברבי יוחנן היה השניה פוסלת קודש ולא מוטמאה קודש, ואי איירי דווקא בחיבורה אין חידוש שגם נגובה מוטמאה.

ואם נגעה היד הטמאה ביד חבירו, ריש לקיש סבר שאין יד חבירו טמאה, ולרבי יוחנן אם נגעה היד שנטמאה ביד חבירו יד חבירו טמאה לפסול קודש ולא לטמא קודש, אבל אם היה השניה נגעה ביד חבירו אחרי שנטמאה מהיד הטמאה אין יד חבירו טמאה, וחזו בו ריש לקיש והודה לדברי רבי יוחנן.

כל הפוסל בתרומה מטמא את הידיים להיות שניות והיינו לענין קודש (רש"י ותוס'), ויד מטמאה את חברתה, דברי רבי יהושע, ולרבנן ידיים שניות הם ואין שני עושה שני.

י' אכילת קדשים ותרומה נגובים בידים מותאות- קדשים מקבלים טומאה אף אם לא הוכשרו, דחבית הקודש מכשרתם, ובהז אין חידוש, והנמאה שהמשנה אומרת היא שמי שחבירו שידיי טהורות תחב לפני, או שהוא תחב לפיו ע"פ פשוטי' כלי עץ שאינם מקבלים טומאה (ופשוטי' כלי עץ קטנים אינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן, אכנסו משישוי אדם ומשמש משמיש אדם מקבלים טומאה, דמצינ' בדף של נחתמין. תודה' לא), אם עד קדשים גזרו חכמים שא"א לאכול עמם חולין בידים מסובאות - שהיה שניות, מנא הידיים יגע בקודש, (א שמונ נגע ברוק שבפיו שהוא נחשב משקה. תודה' לקדש), ואם זה תרומה לא גזרו, שאע"פ שהיד הטמאה פוסלת את התרומה לא עשה מעלה בתרומה, וחולים שיהור מלגעת בתרומה. ונקט נגובים מפני שאם יש עליהם משקין נעשו משקין ראשון והחולין נעשו שני וכשנגעו בפיו החולין פוסלים את התרומה.

י"א טבילה באונן ומחשוש פורים- אונן שלא נטמא מהמתה ומחוסר כיפורים שכבר טבל והעביר מחשוש ודיוורין לא הביא קרבנותיו. צריכים טבילה לקודש לאחר הבאת הקרבן, כיון שעד עכשיו הם היו אסורים באכילת קודש ומותרים בתרומה (אע"פ שאונן אסור במעשר שני), אבל לתרומה א"צ טבילה, וכתבו תוס' (כ"א), שמשמש שקלוש צריך רק טבילה ולא הערב שמש. ומה שמצינו בעירובין י"ב. שצריך להמתין לערב, היינו שהטמא אינו נמנאם עד הקרבן וצריך לשמוע על חתמה עם ב"ב הקריובה, ואף שאין מקריבים כלום קריבה מומי של בין הערבים, לפעמים מנאורים הקרבת תמיד עד הערב שמש, אי נמי טהאת העוף קריבה אחרי תמיד של בין הערבים. והתוס' דנים האם כל טבילה שחיובה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש.

נאמנות עם הארץ על הטהרה

כפי שתבאר לעיל עם הארץ היה הוא בחזקת טמא ובגדיו מדרס לטהרות. ולהלן יבואר סיפ' מעם הארץ אין נאמן על הטהרות לפי שאינו בקא בדקדוקי טהרות וטומאות, ולבין מה האמירות והכתיב.

נאמנות על טהרת יין ושמן-

חומר בתרומה מבקודש שביהדות נאמנים עמי הארץ על טהרת יין ושמן של קודש כל ימות השנה אם הקדישוהו בשעת הגתות והבדים (דאי לא הכי זה היה חולין ונטמא כבר בטומאת עם הארץ, והטומאה לא פורקת כשקדושיה. אי נמי מיירי שייחדם לכך ונזהר לומרם מפני שאימת הקודש עליו. תודה' שביהדות), אבל על התרומה נאמנים רק בשעת הגתות והבדים שכולם מטהרים את כליהם, ואף בשאר השנה אם אומר שהפריש לתוך החבית של תרומה רביעית קודש, מתוך שנאמן על הקודש נאמן אף על התרומה דננאי הוא למונב שהקדוש יקרב והתרומה המחוברת לו תהיה בחזקת טמאה.

כ"ה. ודווקא ביהודה נאמנים על הקודש אבל בגליל לא, משום **שרצוצה של כותים** שדינה כאתר הקמים **מפסקת ביניהם**, וא"א להביא את הקודש לירושלים שהיא ביהודה בטהרה מפני שחכמים גזרו טומאה על ארץ השמים, ואפילו מה שהביאו בהרים מגלילי פסול לנסכים, וכל יעזור להניח את היין והשמן בשדה התיבה ומגדל, דסבר תנא דמתני' כרבי דאהל זרוק (ז-מיטלטל זרוק) לאו שמיא אהל (ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר יס"ל דאהל זרוק שמיא אהל, והיינו באהל זרוק ונעיש ע"י אדם או בהמה, לא בתרוק באויר לאו שמיא אהל. תודה' והא), וכן לא יעזור להניח את הקודש בכלי חרס המוקדן צמיד פתיל, דאין הקודש שולל בצמיד פתיל, (וכן מי חטאת, אבל מים שעדיין אינם מקודשים ניצלים בצמיד פתיל), ומו"מ היו החברים שומרים טהרה בגליל, שמא יבוא אליהו ויטרה ע"י שריאה להם שבלי שאינו מנאך הערבים. וכתבו תוס' (ד"ה שרצוצה) שבתחילה ארץ הכותים היתה טהורה, ואחר

שקלקלו לעבוד לדמותו יונה גזרו על ארצם טומאה. והקשו תוס' כיצד העבירו את אפר הפרה מירושלים לגליל (שהרי י"א נגמשת את הפרה אלא בירושלים), וכיצד היו עולים לרגל מהגליל לירושלים והרי הערב בארץ הקמים צריך הוזהר שלשוי ושביעי.

בשעת הגתות והבדים נאמנים אף על התרומה, בין ביהודה ובין בעבר הירדן ובגליל, והיינו על היין בשעת הגיתות ועל השמן בשעת הבדים, אבל איפכא לא. וזיתים מאוחרים אין נאמנים עליהם, ולכן ישייר קופה אחת לצורך תרומותיו ויהא שהזיתים לא הוכשרו לקבל טומאה, ויתנתה לעני כהן והכהן יעשה כמנהגו. רש"י. והתוס' (ד"ה יתנתה) מפרסים יתנתה לעני כהן. עוד כתבו בדמורא כאן שזיתים צריכים הכשר, והמסיקה אינה הכשר, דמשקה הזיתים אינו אלא מוהל בעלמא ואינו נחשב הכשר.

עם הארץ שהביא לו חבית של יין לאחר הגתות והבדים, אין לקבלה ממנו אלא ימתין לגת הבאה. הגמ' מסתפקת אם עבר וקיבלה אם יכול ג"כ להמתין לגת הבאה.

כ"ה: חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, יכולים לחלוק חיטים כנגד חיטים ויטול החבר חיטים שלא הוכשרו, אבל לא יחלקו לח כנגד יבש או חיטים כנגד שעורים, דבשני מניין אין לומר בדירה, ונמצא החבר מחליף לעם הארץ ועובר בלפני עז, ור"א החבר קיבל דבר לח- שטון, והוא כהן, שורפו- שדליקן לנרות.

בדוקים ביה הפרס (ש-דהה שנחרש בר קרב) לצורך ההולכים לעשות פסח, והבדיקה היא ע"י ניופוח כדי שלא יטלטל ברגלו עצם ויטמא במשא, ואם רואה עצם כשעורה (שהוא מנומא במנעך ובנפשא ולא באהל) מביאם כותים, ובית הפרס שנידש טהור, ודווקא לצורך פסח מפני שיש בו כרת אינו יכול להמתין, והואיל ובית הפרס דרבנן לא העמידו דבריהם במקום כרת, אבל אין בדוקים לצורך אוכלי תרומה לפי שיש בה מיתה לאוכלה בטומאה, ויטול להמתין שבעה ימים ולהותו שליש ושביעי. ואם בדקו לצורך פסח, לעולא יכולים לאכול אף בתרומה, ולרבה בר עולא אסור, וזקן אחד הוכיח ממנותי' כדברי עולא.

נאמנות עם הארץ על טהרת הקנקנים- אין עמי הארץ נאמנים על טהרת קנקנים וריקנים של קודש שעירה ממה קודש ושומרים לקודש, ובקודש אין חילוק בין שעת הליאת ימות השנה, וכן של תרומה בשעת הגתות והבדים שאף גזרו על תרומתן מפני הפסד כתיים חברים שיפסדו רוב תרומות ארץ ישראל, על הקנקנים לא האמינום, אלא מערים את התרומה לכליהם, ואם הקנקנים מלאים מתוך שנאמן על מה שבתוכם נאמן גם עליהם.

כדי יין וכדי שמן המזדמזעות שמועבר בהם יין טבל שהכניו ליטול מהם נסכים, נאמנים עמי הארץ על טהרתם, שגנאי הוא לקודש שיהיה הקנקן שעירוהו ממנו בחזקת טומאה והוא קריב, ואף קודם זמן הגתות שבעים יום נאמנים, שאז הוא זמן משוטל לא הארים לטרוח בהכנת החביתות וזמא מודקדמים לטהר את הכלים. (ואם כבר הקדישו לנסכים נאמן אפילו בשאר ימות השנה. תודה' במטורה).

נאמנות על טהרת כלי חרס-

ממודיעים (שם כרך הנמצא במדחק ט"ו מיל מירושלים) ולפנים, נאמן עם הארץ על טהרת כלי חרס דקים כגון קדירות כוסות וקיתניות שא"א בלעדיהם, דבירושלים אין עושים ככשונות מפני העשן לא לסיס ולא לקדירות, ואין גזורים גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, (אבל בנסים כגון תאמנים קרי בירושלים עצמה, ודקלמקן), והיינו דקדש שהוא מוכר את הקנקנים שנכנס לפנים מן המודיעים, אם הוא הקדר (דאם מטר כלים עם הארץ היושב במודיעים או לפנים אינו נאמן) והם הקדירות (אבל אינו נאמן לצרף קדירות של קדר אחר היושב במודיעים) והם הלוקחים (החברים שראו שהביאים). וממודיעים ולחוצן אינו נאמן. ואם היה בחוץ ונכנס לפנים נאמן, אבל אם היה בפנים ויצא אינו נאמן. ולענין מודיעים עצמה, אם הקדר יוצא מלפנים ממודיעים ונכנס למודיעים והחבר לא בחוץ מלמודיעים ונכנס, מותר לקנות ממנו במודיעים מפני שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו ואם לא עכשיו אימתי, אבל אם הוא שניהם נכנסים או שניהם יוצאים אין נאמן במודיעים עצמה ובנסים ימתין עד שיכנס לפנים ממודיעים, וביוצאים אין שטפאא בפנים ולא לקח ממנו לא יקח עוד, וכ"ש שאם הקדר נכנס והחבר יוצא כיון שטוח הקדר ליכנס יחזור החבר ויקח.

כ"ג. לריש לקיש נאמנים דווקא בכלים שניטלים בידו אחת, ודווקא כשהם ריקנים. ולרבי יוחנן נאמנים בדקים אף באין ניטלים ביד אחת, ואף במלאים ואפי' הסודר שלו בתוכו, ומו"מ המשקים עצמם טמאים.

נאמנות גבאים- גבאים (ישראל שגובה מיסים למלך וכד') שנכנסו לבית לקחת משכון, נאמנים לומר שלא נגעו בכלים, ואם יש נכרי עמהם נאמנים לומר לא נכנסנו ואינם נאמנים לומר נכנסנו ולא נגענו דחזקה שהגבאים ממששים בכל הכלים, י"מ משום אימת הנכרי שאם לא יחפשו בכל הבית יענישם בגוף או בממונו, וי"מ משום אימת המלך שהנכרי ילשין עליהם למלך, וי"מ בכנרי שאינו חשוב ששמונא לא מפרדים אבל מהמלכות מפרדים.

נאמנות גנבים- גנבים שנכנסו לתוך הבית אינו טמא אלא מקום דריסת רגלי הגנבים וכ"ש כלים שגנבו והחזירו, ואם עשו תשובה והחזירו את הכלים נאמנים לומר שלא נגעו בתוכם. והיינו לקודש ולא לתרומה, דאף אם עשו תשובה הרי היו רגילים בטומאה. רש"י. ולתוס' (ד"ה הגבאין) נאמנים גם לתרומה, אבל לא לאפר חטאת.

נאמנות עמי הארץ שבירושלים על טהרת כלים- בירושלים נאמנים עמי הארץ על טהרת הקודש אך בכלי חרס גסים וכ"ש דקים, שמפני שאין עושים כבשונות בירושלים לעשות כלים לא לגסיס ולא לדקים, הקילו בהם חכמים, בדקים טבל אחד עושה נסמ בביתו, או לצורך בישול השלמים, התירו ליחידיים ממודיעים, אבל העושים נסכים לריבם יד להם בנסכים לירושלים. ובשעת הרגל אף עמי הארץ דינם כחברים ונאמנים אף לתרומה, דכתב' "ויאסוף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" ויגל זה זמן אסיפה.

נאמנות על טהרת אוכלין ומשקין- חבר הפותח חבית או שהתחיל למכור עיסה ברגל שכולם ממשמשים בה מולל עמי הארץ, לרבי יהודה יגמור אחרי הרגל, אבל לא תניח לו לגמור לא יתחיל ולא ירוק מנו מצוי לעלי רגלים, ולחכמים לא יגמור דאחר הרגל מנו עם הארץ נשאר למפרע, ויהי כרגל הכותב טיחר ולא מפני שהם טהורים. ורב אמרי ורב יצחק נפחא דנו אם לחכמים יכול להניחה לרגל אחר.

כיצד היו מטהרים את המקדש אחרי הרגל

תבאר לעיל שאף שברגל עם הארץ שהוריום כחברים מ"מ אחרי הרגל מנעם טמא למפרע, וכיון שעמי הארץ נכנסו לקודש צריך להטביל ולטהר את כלל המקדש שטמאה, וכדלהלן.

לאחר הרגל היו הכהנים מטהרים את העזרה והמטבילים את כל הכלים שהיו במקדש.

אם נגמר הרגל בלי חמישי לא היו מטהרים ביום שיש מפני כבוד השבת, ולרבי יהודה אין אם נגמר ברביעי לא היו מטהרים בחמישי מפני שהיו מוציאים את הדשן שעל התפסח שבאמצע המזבח, שקיבצו שם כל ימות הרגל את כל הדשן של המערכה, ולא היו פנויים.

כ"ו: השולחן היו מזוהרים את הכתנים עמי הארץ (שהיו חולכים להיכל להשתחוות. תהיה שלא) **שלא יגיעו בו** מפני שאי' לסלקו ממקומו ולהטבילו, דכתיב "לחם פנים לפני תמיד", ואף שכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה (דבענין דבר המיטלטל מלא וריקן, דומיא ד"שק", יצא כלי העשוי לנחת שאנו מיטלטל מלא וריקן, ויצא כלי עץ המחזיק בו סאה בלח שהם ב' כורים ביבש, שאע"פ שהוא מיטלטל ריקן אינו מיטלטל מלא, שאם יטלטלנו מלא הוא ייבשר. דעת הר"ר אלתון (תוד"ה כלי) דמיייר כאן בנבז ובגבון ושילה ובית עולמים, ששם לא היו מטלטלים את השולחן, אבל במבדב היו מטלטלים אותו. אבל דעת התוס' שכיין שבמבדב מטלטלו אותו לא יצא מידוי קבלת טומאה, אלא צ"ל שכיין שהיו מטלטלים אותו רק יחד עם שאר הכלים לא נחשב מיטלטל), הרי היו מגביהים את השולחן להראות לישראל את חיבתם לפני המקום, שהיה הלחם הם בשעת סילוקו כבשעת סידורו (ולמד' שאפו את הלחם מערב שבת, א"כ עד שבת בבוקר [שאו היו מסדרים אותו] לא היה נשאר חם עד סידורו [אא"כ נאמר שהיו משאירים אותו בתננו], והכונה שהיו נשאר רך. תוד"ה סילוקו). דכתיב "ועל השולחן הטהור" מכלל שהוא יכול להיטמא. ואף שהשולחן היה מצופה מתכת וכלי מתכת לא הוקש לשק, רחמנא קרייה עץ.

וי"א שאף ב**מנורה** היו מזוהרים, דס"ל שאף היא נלמדת מהשולחן שאין להזיזה ממקומה, ותנא דמתני' סבר שיכול להזיזה דביום לא היו הנרות דולקים, משא"כ שלחן שהיה הלחם ערוך עליו משבת לשבת. ורש"י. וכתבו התוס' (ד"ה מנורה) שאף שהיו המעריבי היה דולק כל היום, לא היו נותנים בו שמן יותר משאר נרות, והיה דולק מחמת הנס, ובשעה שלא היה הנס היו מדליקים אותו בבוקר כדי להדליק ממנו את הנרות האחרים.

קבלת טומאה בכלי מצופה-

שולחן ודולפקי' כסא עץ המחופה עור שנפחתו, או שחיפה אותם בשיש אינם מקבל טומאה, דבתר צפוי אולעין וכלי שיש דינו ככלי אבנים שאינם מקבלים טומאה, אא"כ שיירי ממה שנפחתו מן החיפוי מקום הנחת כוסות יעדיין הוא ראוי למלאכתו הראשונה, ולרבי יהודה דווקא אם שייר מקום הנחת חתיכות לחם ובשר, דאי לאו הכי אינו נחשב שלחן.

הא' אכסלגים הבאים ממדינת הים והם מצופים, העץ בטל לגבי הצפוי כיון שחצין אותו חשוב כ"כ, אבל מסמימי או עצי שיטים, לריש לקיש אינם בטלים לצפוי, ולרבי יוחנן בטלים.

אף צפוי שאינו עומד -שאינו מחוזה במסמרים, ואינו חופה את לבזבזיו -השפה, חשיב צפוי לענין שלא יטמא השולחן. דעת התוס' (ד"ה כאן) שהצפוי של השלחן שבמקדש לא היה עומד, מפני שהיה עשוי כעץ ארון שפשה בצלצל שהיה משלש שכבות ונח להסיר את הצפוי. וי"פ שצפוי עומד הכונה שהוא נכב ויכול לעמוד בפני עצמו, דאו העץ לא נחשב אבל בשלחן שעשה משה הצפוי היה דק והיה עומד בלי העץ ולכן עקר והצפוי בטל לעץ.

כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישיים, כדי שאם יטמאו יביאו אחרים תחתיהם.

כ"ז, כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה אחת הרגל חוץ מ**מזבח הזהב ומזבח הנחושת** שאינם מקבלים טומאה מפני שהם כקרקע, דהכתוב קרא למזבח הנחושת "מזבח אדמה", ומזבח הזהב הוקש למזבח הנחושת דכתיב "והמנורה והמזבחות", דרבי רבי אליעזר. ולחכמים אף הם מקבלים טומאה מפני שהם מצופים והצפוי מבוטל ודינם כלי מתכות. וי"א שכונות חכמים לומר לר"א שאף שהם מצופים הצפוי בטל לגביהו וי"א דרחמנא קרייה עץ מכלוה, וא"כ אף ללא שתכתוב קראם אדמה אינם מקבלים טומאה.

בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר, ועכשיו שולחנו של אדם כשהוא ממניס אורחים מכפר עליו.

ת"ח אין אור של גיהנום שולט בהם.

פושעי ישראל אין אור של גיהנום שולט בהם, ק"ו ממזבח הזהב שלא שלט בו האור ע"י נס אף שלא היה מצופה אלא עובי דינר, ופושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, אמנם לא איירי בפשעם ישראל בנזפם, שהגיענם כלה והם אינם כלים, אלא איירי בפשעיהם קצת. והא דאמרין בב"מ נ"ח: שסלם יורדים ועולים חוץ משלשה, אין הכונה ליהנותם אלא למקום אחר שהם נידונים בו, והא הנידונים עולים אחר כ"י חודש, דאין נידונים יותר משנה תמימה. תוד"ה פושעי.

מסכת יבמות

הקדמה

דיני יבום וחליצה

מצות יבום וחליצה - אשה ארוסה או נשואה שמת בעלה בלא בנים, ויש לבעלה אחים, מצוה על אחד האחים מן האב לייבם את אשת המת, ואם אין אח המת רוצה לייבם, הרי הוא מחויב לקיים בה מצות חליצה. דין זה נאמר בתורה בפרשת כי תצא "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זז יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל." ואם לא חפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה ליבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא הפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו ועתנה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ונקרא שמו בישראל בית חלץ הנעל".

להלן יובאו בקצרה עיקר דיני וכללי יבום, כפי שנתבארו במסכת יבמות.

אלו בנים פוטרים מיבום - אם המת הניח אחרייו בן או בת האשה פטורה מיבום, אם מתו בחיי אביהם היא חייבת ביבום, ואם יש לבנים בנים או בנות גם הם פוטרים מיבום. ואם האשה מעוברת איתת בריש החולץ (ל"ה) שייבמה מעוברת שהולד בן קיימא, בעודה מעוברת אינה פטורה משום ש"הולד אינו פוטר עד שיצאת לאורי העולם", ומי"מ לכיוע' לא שייר בה יבום וחליצה בעודה מעוברת. ואם הפילה חייבת ביבום וחליצה, ואם עשו כל יבום או חליצה והפילה, לריו"ח מהני ודינה כמו יבמה גרילה ביבום או בחליצה, ולר"ל חליצה מעוברת לא שמה חליצה ויבמה מעוברת לא שמה ביאה.

דעת אבא שאול (ג. ל"ט:) שמצות חליצה קודמת למצות יבום, משום שהבעל יבמתו לשום נוי או אישות קרוב הדבר שהולד ממזר, ולחכמים אין הכונה למצוה מעכבת.

מדיני יבום - מצוה בגדול לייבם, ואם קדם הקטן וייבם זכה, לא רצה הולכים אצל קטן. (כ"ד.) והגמ' (ל"ט) דנה אם עדיף חליצה של הגדול או ביאה של הקטן. היום זוהה בירושת המת, אב אינו נוטל בראוי כבמחזק,

(שם). א"צ לכוון ליבום וקונה אף באוסים או שוגגים או שמתכוונים לזנות (ג'נ').

דיני חליצה מתבארים בפרק מצות חליצה, ק"א. - ק"ו: .

אשת אח ביבום, **הותרה או דחויה** - האחרונים דנים אם מה שמותר לייבם את אשת אחיו, אף שבעלמא אסורה באיסור כרת, אם זה התר גמור, או שזה דחויה לצורך קיום המצוה.

הפטורים מיבום וחליצה

פטור ערוה - אם היבמה אסורה על היבם באיסור ערוה, והם ט"ו עריות המוזכרות במתני' ב , הרי היא פטורה מיבום וחליצה, מקור דין זה (ג:) מדכתיב "עליה" באחות אשה וביבום, וילפינן גז"ש ש"עליה" האמור באחות אשה איירי במקום מצוה, ועל זה אמרה תורה "לא תקח". הגמ' שואלת אמאי איצטריך קרא לפטור ערוה מיבום, והרי בלאו הכי אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, והגמ' (ד' ה') דנה מניין שעדל"ת, אח"כ (ה: ז.) הגמ' מנסה למצוא מקור שעדל"ת שייב"כ, ומסיקה שאינו דוחה, ומבארת (ז.) דבעי קרא כדי שלא נאמר באופן מסוים הואיל ואשתי אשתרי, או (ח) כדין שהוקשש כל העריות זה לזה, וה"א ללמוד כל העריות מאשת אח. וא' שבאמת א"צ פסוק לפטור ערוה, אלא להתיר צרת ערוה שלא במקום מצוה, והאחרונים דנים אם ערוה פטורה מיבום או שזה רק איסור.

פטור צרה וצרת צרה - מי שמת בלא בנים, ואחת מנשותיו אסורה על היבם באיסור ערוה, הרי גם שאר נשיו פטורות מיבום וחליצה, ואם ייבם את הצרה אח אחר שאין אחת מהם אסורה עליו, ויש לאותו אח עוד אשה, ומת גם הוא, כמו שהצרת ערוה אסורה עליו גם צרתה מהאח השני אסורה עליו, וכן עד סוף העולם. מקור הפטור צרה הוא מ"לצורור", ולרבי (ה:) לומדים מן "ולקחה", וצרת צרה לגירסתה בבביתא לומדים מדכתיב "וצרה ולא לצור, ובגמ' י"ג. נחלקו רב יהודה ורב אשי אם צריך פסוק או שזה נלמד מסב"א. ורעק"א (במשניות אות ח') מקשה למה צריך פסוק צרת צרה, והרי הצרה היא אשת אח, וא"כ כל צרת צרה היא צרת ערוה. וכל זה לדעת ב"ה, אבל לדעת ב"ש (י"ג.) הצרה מתייבמת, וא' משום דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה" מכלל דאיכא פנימיות, וא' משום שאין צריך חל על איסור). ודנו האחרונים אם הערוה אסורת את צרתה, או שצרתה פטורה וממילא קאי באיסור אשת אח, וכן דנו אם היא הערוה פטרת צרתה, או שזה פטור ש"צרת ערוה".

אשת אחיו שלא היה בעולמו - אח שלא היה בעולם בחיי אחיו, אשת המת אסורה עליו באיסור אשת אח שיש בו כרת, ואין בו יבום, דכתיב "כי ישבו אחים יחדיו" שהיתה להם שייבה אחת בעולם. במתני' (י"ז.) מבואר שאם אח אחר שהיה בעולם ייבם את אשת המת, ואח"כ גם הוא מת ונפגלו לפני אח שלא היה עם הראשון בעולם, הראשונה פטורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשניה פטורה משום שהיא צרת ערוה. ובמתני' (י"ח:) מבואר שאם האח נולד רק אחרי שכבר ייבמה את אשת אחיו שלא היה בעולמו, ג"כ היא וצרתה פטורות, ואחרי ההם שג"ר"ש מייבם או חולץ לאינו מהם שירצה. שיטת רבי אושעיא שר"ש מתיר גם אם הוא נולד לפני היבום, דקסברי יש זיקה וזיקה כננוסה, והיינו שע"י הזיקה הווי כמו שנולד אחרי היבום, ושיטת רב פפא שר"ש מדבר רק אם נולד אחרי היבום.

מקרים נוספים שיש בהם נדון לפטור מיבום-

אמו אנוסת אביו - לרבנן (ד.) אנוסת אביו מותרת, ולר"י אסורה. וממילא לרבנן אם נשאה ומת, ונפלה ליבום לפני בנה, הרי היא פטורה ופוטרת צרתה, ולר"י הרי היא משש עריות שאינם יכולות להנשא לאחים (י.).

ספק צרת ערוה - במתני' (ל:) מבואר שבמקום ספק הצרה חולצת ולא מתייבמת, ועיין בגמ' שם שיש מקרים ששייר גם יבום.

חייבי לאוין - אם היבמה אסורה באיסור לאו על היבם, מן התורה מותרת בביאה ראשונה, דעשה צוה לא תעשה, וחכמים גזרו שתחלוץ, גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה (כ.). שיטת ר"ע שחייבי לאוין כחייבי כריתות, ופטורה מיבום וחליצה (ט.).

חייבי לאוין ועשה - אם היבמה אסורה בלאו ועשה על היבם, מן התורה חולצת ולא מתייבמת, וי"א שמדאורייתא פטורה מחליצה וחולצת משום גזירה.

שניות - איתא במתני' (כ.) שעריות האסורות מדברי סופרים הנקראות "שניות" חולצות ולא מתייבמות, והגמ' (כ"א.) מבארת אלו קרובות הם שניות לעריות.

סוטה - אשה שזינתה על בעלה בעדים פטורה מיבום וחליצה, ופוטרת צרתה דטומאה כתיב בה כעריות (י"א), ודעת הראב"ד שחיובת חליצה, וסוטה ספק חולצת ולא מתייבמת. ובגמ' ג: מבואר שתנא דמתני' חולק בענין זה.

מחזיר גרושתו - המחזיר גרושתו אחר שנישאת, אסור להחזירה דכתיב "לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה... אחרי אשר הוטמאה", לרבי יוסי בן כיפר לשון טומאה איירי במחזיר גרושתו, ולרבנן איירי בסוטה, ועיין בגמ' שם דין יבום וחליצה בה ובצרתה לרבנן ולרבי"ב.

צרת ממאנת - מי שהיה נשוי ב' נשים, ואחת מהם מיאנה, אם מיאנה בבעל הרי היא כגרושה וצרתה מותרת, ואפי' אם היתה ערוה (מתני' ב:), ואם מיאנה ביבם צרתה אסורה למי שמיאנה בו (י"ב.), דאף שהמיאון עוקר את נישואי המת, מ"מ גזרו חכמים שמאי יבואו ליבם במקום שהממאנת היא בתו, וכיון שבשעת נפילה היתה נאיית כצרת בתו, יש לחוש שיבואו ליבם צרת בתו גמורה בלא מיאון.

אלילונית - מי שהיה נשוי לאילונית ולא ידע שהיא אילונית ומת, הוי מחק טעות, ואפי' אם היתה ערוה וצרתה מותרת (ב:), אמנם אם הכיר בה, היא פטורה מיבום וחליצה דכתיב "אשר תלד" פרט לאילונית שאינה יולדת (י"ב.), רב אסי סובר שצרתה אסורה, ורבא סובר שאילונית אינה פוטרת צרתה, ואפי' אם היא ערוה.

נדה- הראשונים הקשו שמי שבשעת מיתת בעלה היתה נדה, היאסור על היבם לעולם, כמו שאחות אשתו אסורה לעולם אפי' שמתה אחותה, ויש שהופיעו שגם הפטור צרתה, ויש בזה כמה תירוצים.

בעלת התנאי - הראשונים הקשו (תוס' י. והראשונים ב.) דמשכחת לה ערוה ד'אשת איש' שפוטרת צרה, מכן מוגרשת את אשתו ע"מ שלא תניסא לפלוני, ונישאת לאחיו, ומת בלא בנים, לכיון שאם תתיבם לו תהיה אשת איש של הראשון, א"כ היא ערוה ופוטרת צרה. וכתבו לתרן דערוה זו לא דמי לאשת אשה, או שאינה חשובה ערוה כיון דהשתא אינה אשת איש, ואם תיבעל לו נמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם.)

נאסרה - איתא בגמ' (ל.) "אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאת אח שיש לה בנים ואסורה". שיטת רב

(מ"א.) שדין זה הוא רק בשעת נפילה, אבל אם היתה מותרת ונאסרה וחזרה והותרה חזרת להתירה הראשון, אבל לשמואל גם אחרי הנפילה נאסרת עולמית. ואם היבמה נאסרה על היבם באיסור זיקה דרבנן, שיטת רב (כ"ז:) שבאיסור דרבנן לא אמרינן נאסרה, ולריו"ח אמרינן נאסרה אף באיסור דרבנן.

נישואין מפילים או מיתה מפלת - הגדון הוא במי שהיתה צרת ערוה לפני מיתת בעלה, והבעל גירש את הערוה ומת, שאם נישואין הראשונים מפילים כבר חל עליה דין צרת ערוה ונאסרה עולמית, ואם מיתה מפלת לא חשיבה צרת ערוה אא"כ בשעת מיתה היתה צרת ערוה. ורבי ירמיה (י"ג.) אמור שנחלקו בזה תנא דמתני' ב' ותנא דמתני' ל'. ובגמ' ק"ט. איתא שלשיטת רבי אלעזר המגורש את האשה והחזירה אסורה ליבם, ויש צד בגמ' לבאר שיטתו שנישואין **הראשונים** מפילים, וממילא מתי שגירשה נאסרה עליו באיסור אשת אח.

דרכי נועם - איתא בגמ' (פ"ז:) שייבמה שהיה לה בן ונשאת ומת הבן, פטורה מיבום, דכתיב "דרכיה דרכי נועם" ואינו דרכי נועם לחייבה ביבום. ובתוס' (ג. ד"ה ואחות) דנים בסב"א זו לבני אשה שהיתה נדה בשעת נפילה.

כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה - איתא בגמ' (ג.) ובעוד מקומות) שאם נשאת המת אסורה ביבום, פטורה גם מחליצה, בגמ' ג. הגמ' מדברת לגבי חייבי כריתות, ובגמ' מ"ד. הגמ' מדברת למה כשיש ב' צרות אין מייבם אחת וחולץ לשניה, ובגמ' ל"ו. איירי לגבי חליצת מעוברת, וברש"י ג. ד"ה היא כתב דכל היכא דאמרין חולצת ולא מתייבמת משום ספיקא הוא. אמנם באלמנה ככה"ג וורושה וחלוצה לכהן הדיוט, או ב' שניות" שהם עריות מדברי סופרים, חולץ ואינו מייבם (כ:), ויש שחלקו בן היכא דזיקת יבום להיכא דאסורה ביבום.

דיני היבמה לפני היבום

איסורה לשוק - יבמה אסורה להנשא לאדם אחר חוץ מהיבם, דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", ורב (י"א: צ"ב:) סובר שלומדים מפסוק זה שאין קידושין תופסים ביבמה לשוק. והאחרונים דנים אם זה מנח אישות המת או מכח זיקת היבם או שזה איסור אחו. ושמנואל (צ"ב:) מסתפק אם יבמה שנתקדשה מכח זיקת היבם או שזה איסור אחו. ושמנואל (צ"ב:) מסתפק אם יבמה שנתקדשה לאחר צריכה גט או לא, ובתוס' ט"ז. (ד"ה בני) דנו למה לא פוקעת הזיקה ליבם ע"י שקידשה אחו. ושומרת יבם שזינתה (צ"ו.) נחלקו אמוראים אם נאסרה או היבם או לא.

זיקה, וביטול מצות יבמין - נחלקו תנאים ואמוראים (י"ז: י"ח:) בענין זיקת היבמה ליבם, י"א ש"יש זיקה" וקרובות היבמה אסורות על היבם, ואפי' אם יש ב' יבמין, ויש לזון אם האיסור הוא מדאורייתא או מדרבנן, וי"א ש"אין זיקה", ואפי' ביבם אחד, והיבם מותר בקרובות היבמה לאחר מיתתה, ומ"מ בחייה אסור משום שהוא גורם לבטל מצות יבום. והיכא ששני אחים נפלו לפני ב' אחיות ומתו, אם יש זיקה אסור לייבם משום שכל אחת היא צרת ערוה בזיקה, ואם אין זיקה טעם האיסור משום שאסור לבטל מצות יבמין, ולר"ג מותר לבטל מצות יבמין. דעת רב אושעיא בדעת ר"ש ש"זיקה ככנוסה" ממש, וממילא הנולד לאחר מיתת אחיו ויש אח אחר, אף אם עדיין לא ייבם זיקה ככנוסה, והוי כמצאה בהתר, ואם מת גם האח השני מותר לייבמה. אחרי מיתה מבואר בגמ' (י"ח.) שאם יש זיקה נשאר האיש בקרובותיה ד"זיקה בכדי לא פקעה", (ובירושלמי פליג.) הגמ' (כ"ט:) תולה דין הפרת נדרים ביבמה במחלוקת אם יש זיקה או אין זיקה.

מאמר (קידושי כסף או שטר)- ל"ב"ה כסף ושטר אינם קונים מדאורייתא ביבמה, דכתיב "ויבמה" ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים בה (קידושין י"ד.), וברש"י יבמות נ"ב. כתב שאינם קידושין משום שאין קידושין תופסים באשת אח, והותרה לא תתירה לו אלא כסדר המצוה ע"י ביאה. ומ"מ מדרבנן מאמר מהני ביבמה (נ:) אחיות ליבם צרתה, שטמו אימורו שכמו שבמאמר לא מועיל אע"פ שמועיל באשה רגילה, כך ביאה לא מועילה ביבמה, ויבוא לבעול את צרתה. ואם עשה מאמר בע"כ של היבמה (י"ט:), לרבי קנה כמו שיבום מועיל בע"כ, ולחכמים לא קנה כמו שבמאמר אינו מועיל בסתם אשה בע"כ. וע"ע בגמ' כ"ט בדף ממה לבית שמאי אי מהני מדאורייתא.

וע"ע בפרק ר"י נדה הדין בבקום שהיבם עשה היבמה יותר מפעולה אחת המועילה בהם מתוך הפעולות הבאות, יבום, חליצה, מאמר, גט.

דין היבמה אחרי יבום וחליצה

אם יכול לגרש את היבמה ולחזירה - מותר ליבם אחרי היבום לגרש את היבמה ולהחזירה (ח: ל"ט.), דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר, וכתבו התוס' (ה: ת"ה למלכו) שלביאה שניה א"צ קרא, דסברא הוא דלא אמר רחמנא לבוא עליה למשה אחר ביאה ראשונה. והאחרונים דנו למה צריך פסוק להיתר את האיסור אשת אח אחרי הגירושין.

דין שאר האחים ושאר היבמות כשיבם או חלץ אחד האחים לאחת היבמות - כתיב "אשר לא יבנה", ודרשו חז"ל כיון שלא בנה שוב לא יבנה, שיש איסור לאו אחרי חליצה, עוד דרשו חז"ל (מ"ד.) "בית" בית אחד הוא בנה ואין בונה שני בתים, והיינו שאינו יכול לייבם ב' נשים. שיטת ר"ל (י:) שפסוק זה מדבר רק על החולץ והחלוצה, שאין בהם כרת דאשת אח אלא לאו, אבל לריו"ח אין כרת גם לשאר האחים ולשאר היבמות, דאדיו שליחותא דאחים קעביד, ואיהו שליחותא דצרות קעבדה.

איסור קרובות חלוצתו - החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו (מ').

חליצה פסולה - איתא בגמ' (כ"ו:) שב"חליצה פסולה צריך לחזור על כל האחים" והיינו שצריך שכל האחים יחלצו לה, ויש רש"י דהיכא שנאסר היבום הוי חליצה פסולה, ובתוס' כתבו דלא חשיב חליצה פסולה אלא היכא שקלשה זיקה, כמו חלוצתו ובעלת הנט ובעלת מאמר, או באחות וקוקחת למ"ד יש זיקה.

חמש עשרה נשים

פטור ערוה וצרתה מיבום וחליצה

ב אדם שמת בלא בנים, ואשתו אסורה על היבם באיסור ערוה, הרי היא פטורה מיבום ומחליצה, ואף צרתה פטורה, וכדלהלן-

אם עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת

הגמ' דנה **מהיכן נלמד שעדל"ת שיב"כ**, דאי נימא שאינו דוחה, למה כתבה תורה "עליה" לאסור יבום במקום כרת.

הגמ' (ה): מביאה כמה מצוות שדוחות איסור שיש בו כרת, ומבארת מהו החומר המיוחד שיש בהם שמושם כך א"ל ללמוד מהם, אה"כ (ו.) הגמ' רוצה ללמוד ממה שאין פסוק לומר שכבוד אב או בנים יושבד אצל אינ דוחים שבת, משמע דאי לאו קרא היה העשה דוחה ל"ת שיב"כ, והגמ' דוחה ראייה זו. אה"כ (ו:) הגמ' רוצה ללמוד מדכתיב "מושבתיכם" ללמד שמיתת ביי"ד לא דוחה שבת, משמע דאי לאו קרא היה העשה דוחה ל"ת שיב"כ, והגמ' (ו: ז.) דוחה שההו"א אינה משום שעדל"ת שיב"כ, אלא ההו"א שנלמד ק"ו מעבודה להתיר. אה"כ הגמ' (ז.) רוצה לומר שאשת אח יצאה מכלל העריות, ללמד שכל העריות מותרות ליבום, והגמ' (ז. ז:.) דוחה שכיון שאשת אח יצאה לזין הפוך משאר העריות, א"א ללמוד ממנה לטשאר העריות. וא"כ נמצא שבלאו קרא ד"עליה" עריות אסורות ביבום, וצ"ב למה לי קרא ד"עליה.

א"א ללמוד ממילה שהעשה שלה דוחה שבת, שכן נכרתו עליה י"ג בריתות האמורים בפרשת מילה.

א"א ללמוד מפסח ששחיטתו דוחה שבת, שכן יש בו כרת, ומשקד קרנות ליכא למילף, שכן הם חמורים בכל שנה ושנה. תוס' (ד"ה ומכאן).

א"א ללמוד מתמידי, שכן הוא תדיר.

א"א ללמוד ממילה ופסח, שכן יש בהם כרת.

א"א ללמוד מפסח ותמידי, שכן הם צורך גבוה למצוח.

א"א ללמוד ממילה ותמידי ופסח, שכן הם היו לפני מתן תורה, (וכמ"ד שהעולה שהקריבו לפני מתן תורה דכתיב ויעלו עולות", זה היה קרבן תמידי).

ג. הגמ' שואלת שגם שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת מזה דאיצטריך קרא ד"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ד' " כולכם חייבים בכבודי, לומר **שכיבוד אב** אינו דוחה שבת, וכבוד הקב"ה הוא יותר בשבת שהיו ערובי שהקב"ה הוא העולם, ועוד דמשמע שכונת הפסוק אני ד' שמואי מלכות ממואדם. (וטעם את האבן ויחייב בכבודי לומר אכתי, דסברא זו גופא נלמד מפסוק זה.) תוס' (ד"ה כולכם). וכן מלא דצריך קרא ד"את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" כולכם חייבים בכבודי, לומר **שבנין בית המקדש** אינו דוחה שבת. ומבואר שבעלמא עדל"ת אף שיש בו כרת, דלכא' איירי באמור לו אביו שחוט לי או בשל לי, ובבנין ביהמ"ק איירי בבונה וסותר, שיש בזה כרת, ואי בעינן קרא לומר דל' דאין מבוואר בעלמא דד', דאין מוכיח חתי' לומר שידחה מנסח ומילה ותמיד א"ל ללמוד, משום שכאן זה הכשר מצוה, ועוד דאדרבה נלמד מוקדש והבערת בת כהן שלא דוחים שבת. תוס' (ה: ד"ה אשכנז).

ואן לומר ד"עליה" את אצטריך לומר במקום כרת, ואי ד' אצטריך דלא נילף מיבום, ד"ל דבלאו הכי א"ל ללמוד מיבום. דכתיב דאין בו ומקדש הם הכשר והשם, ועוד דאדרבה נלמד מוקדש והבערת בת כהן שלא דוחים שבת, ועוד דא"ל ללמוד משבת דאיכא חיוב סקילה, ומ"עליה" היינו לומדים רק דמיום דאחות אשה שאין לה סקילה ושריפה, ולא הוקשה תענית להתירא אלא לאיסורא. תוס' (ה: ד"ה טעמא). ונ"ע בהמשך דברי התוס' (ו.) ובתוס' שם (ד"ה ניגמר וד"ה דהא) ענשבאריס את חשבון הליפתות לפי ההו"א שעדל"ת שיש, ואיירי קרא בשחיטה ובישול, ולפי הפז שנלמד מכאן שאין עדל"ת, ודחית עשה את לא תעשה ועשה.

הגמ' דוחה ד"ל דאיירי **במחמר** שאינו אלא לאו, דאסור לחמר אחר בהמה בשבת דכתיב "לא תעשה כל מלאכה אתה ובחמך" וליכא כרת כיון דלא עביד מעשה בגופיה, אבל בדבר שיש בו כרת א"צ קרא לומר דלא דחי.

הגמ' שואלת שנלמד מכאן שאין עשה דוחה לא תעשה.

ואין לחלק שרק **לאו דשבת שהוא חמור** דמחלל שבת כעובד עבודת כוכבים אינו נדחה מפני עשה, שהרי מצוין שהתנא רוצה ללמוד מזה שאם אמר אבא לבנו היטמא בבית הקברות להשיב אבידה, או שהאבידה מחוץ לבית הקברות ואמר לו אל תחזיר אבידה לא ישמע לו, ומבואר שלומדים לאו דטומאה ולאו הדשבת אבידה משבת, (קמ"ל קרא "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו" כולכם חייבים בכבודי), ולא חילק שרק לאו חמור דשבת אינו נדחה.

הגמ' מתרצת דשאני כבוד אב ובנין ביהמ"ק שהם **הכשר מצוה**. רש"י מבאר שהגמ' חזרת לומר שכבודא אב איירי באמר שחוט לי בשל לי, שיש בזה כרת, ואף דבעלמא אין עדל"ת שיב"כ, הו"א שידחה מפני ההכשר הוא רק ע"י חיולל השבת וא"א בעינן אחר, ולכן הו"א שהעשה ידחה לאו שיב"כ, אבל ביבום היה יכול לחלוץ, וא"כ אמאי אצטריך "עליה" לאסור. אבל שית' תתוס' (ד"ה שכן) שהגמ' שפארתא דאירי אלא דמחמר, ו"הכשר מצוה" היינו שהלאו אינו בשעת קיום העשה אלא הכשר קיום העשה, ולכ"י אין עדל"ת. אבל ששעששה את חף הפצוה בשעת דחית הלאו עשה דוחה לא תעשה. ובכבודא אב כיון שבדקר כלל זה הכשר מצוה, אין כבוד אב דוחה לאו אף בגוף המצוה.

ג. ולפי ה' לא אצטריך קרא ד"את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", דהכשר מצוה כבר למדנו מכבודא. וא"כ אפשר ללמוד למקום שאינו הכשר מצוה, שאם אין פסוק עדל"ת אף שיש בו כרת, ולכן צריך "עליה" לאסור יבום במקום כרת. וצ"ל שלומדים מפסוק זה שכמו בשבת אין המורא מן השבת אלא ממי שהזהיר עליה שהרי בשבת לא כתוב מורא, ה"ה **במורא מקדש**, אבל באבוי אין הו"א שישתחוו לא לשם אלוהות, כיון דלאו היה דבר שבקדושה, ועוד דבאבוי שייך מורא שלא יכיעטנו, אבל במקדש לא שייך למצוא מורא אלא בדוחק וכדלהלן. תוס' (ד"ה יכול). (ומורא מוקדש שייך שלא יכנס בסנדלו ובמעלה, ובפסולת לא תעשה. ובכבודא אב כיון שבדקר כלל זה הכשר מצוה, אין כבוד אב ולא יעשנו קפנדריא להכנס רק כדי לקצר דרך, וק"י שלא ירוק דכתיב "כי אין לבוא אל שער המלך לבוש שק" אפ"פ ששק אינו נאסו, וק"י לריקה שזה דבר נאסו), וכן לומדים ששומרא מקדש איסורו לעולם כמורא שבת.

הגמ' מנסה לומר שלומדים עדל"ת שיב"כ מדכתיב "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", וכדלהלן.

דהנה גוף איסור הבערה אצטריך אפ"פ שכבר כתיב "לא תעשה כל מלאכה", לרבי יוסי אצטריך **ללאו** לומר שבהבערה אין סקילה וכרת אלא לאו גרידא. ולרבי נתן אצטריך **לחלק** ללמד שעל כל מלאכה בענין פצמי חיוב כרת וסקילה, וא"צ שיעשה כל המלאכות.

אמנם צ"ב אמאי אצטריך לומר "מושבתיכם" דבעלמא אנו לומדים מזה לרבות חוץ לארץ, ד"משבותיכם" משמע כל מקום שאננם יושבים, אבל שבת היה היא חובת הגוף ואינה תלויה בקרקע ככלאיים ועדלה ותרומות ומעשרות, ובלאו הכי נוהגת בחו"ל, וא"כ אייתר קרא דמושבותיכם לומר **שמיתת ביי"ד אינה דוחה שבת**, דבביי"ד נמי כתיב "והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם". וילף מולא כתיב "לכם", ומדכתיב מושבותיכם אנו מושבות לומדים משותרי להבעיך במדות בית המקדש, ומושבותיכם דכתיב בני מועדות לומדים ששבת אינה צריכה קידוש ביי"ד. תוס' (ד"ה מושבות). ומדכתיב לא תבערו ולא לא תעשו מלאכה, לומדים ללאו או לחלק, תוס' (ד"ה טעמא).

ומזה דבעי קרא לומר דמיתת ביי"ד אינה דוחה שבת, יש ללמוד דבעלמא עדל"ת שיב"כ, לא מיבעיא לרבי נתן שבהבערת אש נמי איכא כרת, אלא אף לרבי יוסי שהבערה היא לאו, מ"מ הבערה דביי"ד היא בישול סמנים שמתוך פתילה של אבר וזרקה לתוך פיו, ובישול סמנים הינה במשכן לצבוע תכלת ותולעת שני, דיש בו כרת. וכתבו התוס' (ד"ה טעמא) שלר"ש אצטריך לא הבערו ללמד שמקלקל בהבערה ולא לעדל"ת שיב"כ, ולא ללאו או לחלק, או דנימא דמי"ן כיון דקרא במקום שיש מצוה בהבערה, אפשר ללמוד גם עדל"ת שיב"כ. והא דמיתת ביי"ד עצמה כשיש לו פתילה מותכת את חנק וסוף ארסם דוחים שבת, דמכשינן מצוה שא"ל לעשותם מתאמול דינם כמצוה עצמה, ואם הם לא דוחים גם המצוה לא חתה.

ג. ואין לומר דמיתת ביי"ד לא דוחה שבת משום שיש בה כרת, ולא אשכחן דדחי אלא לאו גרידא, דהו"א שכיון שלאו חמור מעשה שהיו לוקים עליו, ומ"מ עדל"ת, א"כ הוא הדין שעדל"ת שיב"כ, **דמה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא**, להכי אצטריך לא הבערו, ואין ללמוד מזה דאין עדל"ת שיב"כ, ולא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא, ד"ל שרק לאו שיש בו מיתת אנו נדחה, אבל לאו שיש בו כרת נדחה, וא"כ הו"א דאחות אשה מותרת ביבום (אבל כלתו והמתוה שיש בהם מיתה לא). תוס' ד"ה טעמא.

הגמ' דוחה ר"ז, ואומרת דהא דבעי קרא שמיתת ביי"ד דשריפה אינה דוחה שבת, אינו משום דבעלמא עדל"ת שיב"כ, אלא משום דהו"א דנילף ק"ו **מעבודה**, שהרי עבודה דוחה שבת ומ"מ מיתת ביי"ד דוחה אותה דכתיב "מעם מזמבחי" שרוצח פסול לעבודה (אף אם אין כהן אחר. תוד"ה שנאמר). אה"כ הוא כבר נלמד גזל שולל מנחה ועובדה ידיו. (ואין הטעם משום שהגברא לא חזי, דא"כ קי שכהוא על גזל שולל מנחה יפסל העבודה. ומלא שולל אלא כפי אינו אלא חומרא בעלמא, או שזה דין דווקא בידים, דאין קטיגור נעשה סניגור. שם.) ק"ו לשבת שנדחית מפני עבודה שמיתת ביי"ד דוחה אותה, להכי בעי קרא דלא תבערו אלא לאסור. ואין לומר שכמו שמיתת ביי"ד אינה דוחה עבודה אלא בשב לאו תעשה, ה"ה שבת לא תחאה אלא בשוא"ת, ד"ל דאיתא כר"ס הדיכא ומכריך ק"ו לא אמרינן ויד. או שחלומיו מורא שאם עבודה שהיא קלה היא דוחה שבת, מיתת ביי"ד שהיא מורה (שדוחה עבודה) כ"ש שתדחה שבת. (תוד"ה ומה).

ואין לומר שנוכיח ממה שמת מצוה אינו דוחה שבת אע"פ שהוא דוחה את

העבודה (ולאחיותו"), דאדבריה נלמד משם שגם קבורת מת מצוה

דוחה שבת, ולכתיב אצטריך "לא תבערו".

נמצא שאין מקור שעדל"ת שיש בו כרת, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה צריך קרא דעליה.

הגמ' מנסה לומר ששולא קרא דעליה היינו לומדים שאר עריות מאשת אח, ד"ל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא **ללמד על הכלל כולו יצא**, כדדרשינן משלמים שעל קדשי מזבח חייבים כרת, ולא על קדשי בדק הבית, שהרי כבר כתוב כרת בקדשים, והכא נמי אשת אח היתה בכלל כל העריות, ויצאנן מן הכלל לומר שאם אין לה ניכס תתייבם, לומר שכל העריות מתייבמות.

הגמ' דוחה שזה לא שייך לדרשה זו, משום ששם הכלל והפרט שניהם באיסור, ועל זה י"ל שהפרט יצא ללמד על הכלל, אבל אלא הכלל באיסור והפרט בהרת, והפרט יצא קודם בידו חדש, וזה שייך לדרשה ד"ל דבר שהיה בכלל ויצא **לידון בדבר החדש**, שאי אתה יכול להחזירו לכללו ולהשוותם. עד שיחזירו הכתוב לכללו בפירוש", וממילא גם בלי "עליה" עריות אסורות להתייבם.

וכדמיצני שהוצרכה התורה לכתוב "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת וכו' כי כחטאת האשם", וצ"ב למה צריך קרא, לא לשחיטה בצפון כתר כתיב "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת", ואם למתן דמים ואכליה הו"א הו"א בכלל שאר אשמות, אבל הטעם משום שאשמות מצויע יצא מן הכלל שנותנים דמו על בהן יד ורגל, וא"כ הו"א שגם אינו טעון דמים ואימורים לגבי מזבח, להכי אהדיהי קרא לומר שהוא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח, ומשוחט את הכבש" לומדים שזה מעכב. תוס' (ז: ד"ה ת"ל). וכתבו התוס' (ז: ד"ה לפ') שדבר חדש הינו דבר שסותר את הכלל, כגון תלות חלק מהדם לבהונת אלו כולו למצוה, או אשת אח שמוותרת ושאר עריות אסורות, אבל מה חטאתא מצויעה טענה נסכים ולא שאר חטאות אינן סותר את הכלל, ולא נחשב שיצא קודם בדבר חדש. ולמד' כללו גמור מניה, לא לומדים אלא דבר שאינו חידוש כמו שחיטת צפון, אבל מתן בהונות, או הרת אשת אח ליבום, לא לומדים ממנו.

ג. ואין ללמוד אחות אשה במה מצוין מאשת אח, דאשת אח הוא איסור אחד, ואחות אשה זה שני איסורים אשת אח ואחות אשה.

הגמ' מתרצת ג' תירוצים למה צריך "עליה" לומר שאחות אשה לא מתייבמת.

תירוצי א'- דלא נימא הואיל ואשתרי אישתרי, שכיון שהותר איסור אשת אח, הותר גם איסור אחות אשה.

הואיל ואשתרי אשתרי במצורע טבול יום-

מצורע שחל שמיני שלו בערב פסח, והוא טבול יום לקריו, מותר לו להכנס למקדש לעמוד בשער נקרו ולהכניס ידיו לתנינת דם לבהונת, ואף שאסור לטבול יום להכנס למחנה לויה, להר הבית (ובתוס' (ד"ה שחדשו) כתבו שדווקא בערת נשים אסור ולא בחיל) דטבול יום היה הוא בטומאת לתומה וקדשים ולמקדש, יבוא עשה דפסח שיש בו כרת, ויחידה שחל שילוח מחנות, ויחידה מן המחנות" שאין בו כרת, ולריו"ח איסור טבול יום במחנה לויה אינו אלא מדרבנן.

מפרש שמות הברייתא לעשה דרבנן, ואף שטבול יום ידוב כוב, היינו דווקא לענין שלא יאכל מפסח הבא בטומאה, אבל לענין ביאת מקדש אינו כוב. עוד כתבו (ד"ה מוטב) שיש מקומות שכתובים העמידו דבריהם גם במקום כרת.

שערי נקור דינם כהר הבית, דלא נתקדשו בקדושת העדה, כדי שיוכל מצויע לעמוד שם. והקשה התוס' (ד"ה זה) למה לא אסור שיעמוד בערת נשים יבנים ידו לעשר נקור, ויוב"ן ח"י תיאר זה לפני ד', ולר"ת א"ו היו קדוש חשיב לפני ד', אלא עשו כך כדי שהשעשע יגן על המצורעים מפני הדמה והנשמים.

ומ"מ הכנסת הבהונות למחנה שכינה לעלאל שביאה במקדש שמה ביאה, אסורה באיסור כרת, ואין מותר בהכנסת הבהונות, ואמרו עולא **דטעה הרהור הואיל ואשתרי** ביאה במקדש לצרעתו שהרי הוא מחוסר כפורים, **אשתרי אף לקריו**, ומבואר דאמרינן הואיל ואשתרי אשתרי.

וכתבו התוס' (ד"ה ואמנ) דמי"ן **לא התייר שינסם כולו**, דלא ניהא שידחה ביאת כולו דכתיב להדיא בקרא "אל המקדש לא יבוא", אבל מקצת דגמור בהקשאה התייר. ע"ל דאסור לטבול כולו כגון ביהא דאין קצרה ואל יבוא, דכתיב (בבא אר"ה) דאנ"ר דשירי שנקרא **שטבול יום שהוא גם מחוסר כפורים** אסור להכנס למחנה לויה, היינו כשנשיהם בטומאה אחת, אבל בטבול יום משום קרי, ומחוסר כפורים משום מצויע שרי מדאורייתא.

אם מותר לטמא שרץ ונבילה להכנס להר הבית - שית' רש"י שטמא שרץ ונבילה מותר להם להכנס להר הבית, דכתיב "והקט משה את עצמותיו קרי קומץ", אבל התוס' (ד"ה וראה) כתבו שיש חילוק בין טבול יום של טמא מת ושרץ ונבילה, וקטב בעל קרי לרבותא, שאפ"ס שמשטחלה חוץ לב' מנות, לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת, והא דפרץ בסטמא מה היו מוציאים את המטא כדי שלא ממות לטמאת את העדה, והיו מדרבנן אסור, דלא גזרו אלא שלא יכנס, אבל אם מת לא גזרו שציא. ור"י מפרש דפרץ' מזה דמשמע שצריך למחר להוציאה, ואי לא היו דאורייתא לא היו מומרים כ"כ.

ת. הגמ' אומרת שההואיל ואשתרי אשתרי לא שייך אלא היכא שכבר חל ההרת כגון שראה קרי אחר שהאיר המחזר שכבר הותר להכניס ידיו לבהונת, אבל אם ראה

קרי בליל שמיני שאין יכול עדיין להביא קרבן ואל חל עליו ההתר, לא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי, וה"ה לגבי יבום רק מתי שנעשית אחות אשה רק לאחר שמת האח וכבר נפלה לפניו ליבום, שייך לומר הואיל וכבר הותר האשת אח הותר אף האחות אשה, אבל אם כשמת כבר היה נשוי לאחותה, בשעשת ההתר כבר יש את שני האיסורים, וכ"ש היכא שהיה נשוי לאחותה לפני שאחיו נשא אותה וחל עליו איסור אחות אשה לפני איסור אשת אח, לא שייך לומר הואיל ואשתרי אשתרי, והגמ' מעמידה דבעינן קרא ד"עליה" לאסור אף באופן שאחיו מת לפני שהוא נשא את אחותה, וקמ"ל קרא ד"עליה" דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי.

תירוצי ב'- דלא נילף כל העריות מאשת אח בהקישא דרבי יונה.

הגמ' מתרצת דאיצטריך "עליה" למיסר עריות ליבום, דאי לאו עליה הו"א שכיון שערוה דאשת אח הותרה ליבום, ואמרו רבי יונה דהוקשו כל העריות זה לזה, דכתיב "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", (רבי יונה איירי לענין שהערה), ממילא היינו לומדים שכל העריות מותרות ליבום, ואע"ג דהכא הוי תרי איסורים, אין משכילין על ההקש. קמ"ל קרא דעליה שאחות אשה אסורה, ומעתה אנו לומדים מאחות אשה ולא מאשת אח, דעדיף הקש לחומרא מהקש לקולא, וגם זה דומה יותר שהם ב' איסורים, ואשת אח הוא איסור אחד.

ומ"מ **אילונית** פוסרת צרתה אפ"ס שזה איסור אחד, כיון דמבי"א איחי אסירא, דכתיב "אשר תלד", והמ"ד שאינו פוסרת צרתה סובר שהיא כצרת ערוה שלא במקום מצוה, כיון שאילונית אינה בת יבום בשום מקום. תוס' (ד"ה תרי).

תירוצי ג'- לא איצטריך קרא אלא להתיר צרה שלא במקום מצוה.

רבא מתרץ שבאמת א"צ קרא לאסור ערוה להתייבם, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, וכדמשמע במתני' דקתני פוסרות ולא קתני פטורות ופוטורות. (הגמ' הבינה בודעת רבא דאיצטריך קרא לאסור צרת ערוה, וכן לרבי לומדים ללמוד מל"ל לאסור צרת ערוה, והגמ' דוחה שגם צרה א"צ קרא, שהרי גם בה יש כרת, דכתיב "לצורו" שממשע לא היא ולא צרתה, וכתבי כרת בסוף העריות), אלא איצטריך קרא להתיר צרה שלא במקום מצוה, דלא נילף מ"לצורו" לאסור צרה בכל מקום, דהא דכתיב "עליה" היינו שבמקום "עליה" הצרה אסורה, אבל במקום מצוה מותרת. ולשני התירוצים הראשונים לומדים להתיר צרה שלא במקום מצוה, מ"מובימה" כרבי.

ולא ס"ל לרבא הואיל ואשתרי אשתרי, דסבר ביאה במקצת שמה ביאה, ועוד דשאני התם דשם טומאה אחת היא, דחד לאו הוא, אבל בשתי שמות לא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי, והקישא דרבי יונה ס"ל לרבא שאינו אלא לאיסור ולא להתירא. תוס' (ד"ה תרי).

ח. הגמ' שואלת **למה אין לומדים מ"עליה" להתיר ערוה שלא במקום מצוה**, ואינו ק"ו לאסור במקום מצוה, שהרי צרה אסורה רק במקום מצוה. ולימוד מ"בחייה" בחייה אסור קרא שלא במקום מצוה, ולימוד מ"בחייה" לומדים שאחות אשה מותרת לאחר מיתה, דא"א ללמוד דין זה מ"ואשה אל אחותה" דא"כ היינו מתירים גם בנתגרשה.

הגמ' מתרצת דכיון דכתיב "אשה אל אחותה לא תקח לצורו" דמשמע ששתי'הן אסורות, וכתביב **"לגלות ערותה" דמשמע שרק אחת אסורה**, בהכרח שבמקום מצוה שתי'הן אסורות, ושלא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת, דאי נימא איפכא שרק שלא במקום מצוה אסורה, לא אצטריך קרא ד"עליה", דכיון דקשו קראי אהדיד סמטבר שבמקום מצוה מותר ושלא במקום מצוה אסור. ואין לומר שלומדים מ"עליה" שבמקום מצוה שתי'הן מותרות, והיינו שבמקום "עליה" אפי' בחייה יתיקים יבמה יבוא עליה", ושלא במקום מצוה יהיו שתי'הן אסורות, שהרי מ"לגלות ערותה" לומדים שיש מקרה שאחת אסורה ואחת מותרת.

שיטת רבי

מקור איסור ערוה וצרתה - רבי לומד מ"ולקחה" לא לישאר ערוה וצרתה במקום מצוה, וולקחה משמע שדווקא במקום שמוותר לו לישה אלא אחת מוה, ומותר לו לישא את הנשיה, אבל אם אחת אסורה גם הנשיה אסור, להשי' הי'למוד ממשמעות, ותתוס' (ד"ה נוא) כתבו ש"ל לומדים מיתנה הו'. וא"צ פסוק לומר שייבם רק אחת, דסבר כתיב "בית אחיה" בית אחוה בונה ואינו בונה ב' בתים. והקשו התוס' דילמא אלא קרא לומר שייבם את הנדה ולא את הערוה, ולמד' ערוה מופא לא צריכה קרא ניוא.

וכתב רש"י שלומדים מזה גם **שצרת צרה** אסורה, שכיון כבר נאסרה הצרה לעולם משום אשת אח, לא כשנתייבמה לאחיו השני וחזרה ונפלה לפניו לא קרינן ביה ולקחה, הלכך שתי'הן אסורות, וכן לעולם.

וחייבי עשה כיון דאיתרבו לחליצה יש בהם קצת זיקה, והוו בכלל ולקחה, (ועוד דכיון דתפשי בהו קידושין א"כ הוו בכלל ולקחה), אבל חייבי כריתות בע"כ לא בעי חליצה, דאי בעי הוו בכלל ולקחה. תוס' (ד"ה כל).

וכמ"ויבמה" לומד רבי שרק במקום מצות יבום הצרה אסורה.

ומ"עליה" לומד רבי כפי שיבואר להלן ט. .

ומ"לצורו" לומד רבי את דינו של ר"ש שהם היו ב' אחים שנשאים לב' אחיות, ושתי'הן נפלו ליבום לפני האח השלישי, פטורות לר"ש מחליצה יבום, דכתיב "לצורו" שאם נעשו **צרות בויקח** אין ליקוחין אפי' באחת מוה, ולרבנן אינן מתייבמות משום דקפגע באחות וקוקתו דהוי כאשתו, ומ"מ חולצות, כיון דאינה מותרת כאחות אשתו.

מגרשה בגט ומחזירה - היבם יכול לגרש את היבמה בגט וא"צ חליצה, ולהחזירה אה"כ. ואין בזה איסור אשת אח אף שכבר קיים את המצוה, דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר. וכתבו התוס' (ד"ה מלמד) שביאה שניה לא צריכה קרא, דסברא הוא שלא אמר להרמנו לבאת לפני לגרשה אלא ביאה דארשנה, (אמנם בחיובי לאוין אסור ביאה שניה, דכיון שיש רשות אין טאן דחיה ללאו). ורבנן לומדים דין זה מ"ולקחה", ורבי לומד דין זה מ"לאשה".

יבום בעל כרחה - היבם יכול לייבם בעל כרחה של האשה וקנאה ויורשה וימטמא לו ולכל דבר היא אשתו. רבנן לומדים דין זה מ"ויבמה", (מ"יבם" לומדים שביאה גומרת ולא לא כסף ווטר, ומהה' לומדים שה מועיל בע"כ. תוס' ד"ה ויבמה). ורבי לומד דין זה מ"יבמה יבוא עליה".

איזה קרבתות שייכים רק בדבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת, ומנלן-

ט. **כל לאו שחייבים על זדונו** רת ועל שגגתו חטאת, יחיד מביא אשכבה או שעירה, נשיא מביא שעיר, משיח, וב"ד בהעלם דבר, מביאים פר.

עבודת כוכבים בדבר שחייביי על זדונו כרת ושגגתו חטאת כגון זיבוח וקטור ניסוך והשתחוואה, יחיד נשיא או משיח מביאים שעירה, ציבור מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, אבל דבר שאין חייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כגון חיבוק ונישוק לא.

סדר הילפותות לרבי- רבי לומד ציבור מדכתיב "עליה" בעריות והוא מופנה לדרשה, וכתביב בציבור "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ולומדים שכמו שעירה יש בה כרת וחטאת, גם בחטאת ציבור צריך שיהיה כרת וחטאת. משיח לומדים מציבור מדכתיב "לאשמת העם" כלומר אשמתו כאשמת ציבור. יחיד ונשיא לומדים מ"מצות מצות", ציבור בעבודת כוכבים לומדים מ"מעניי מעניי" מפר העלם דבר, ואין לומדים "מצות מצות" דמצות דכתיב בעבודת כוכבים איצטריך לומר שהיא שקולה כנגד כל המצוות. תוס' ד"ה בעבודת). יחיד נשיא ומושיח לומדים מ"נָאם נפש אחת" דמשמע שכולם שוים, וו' מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון מציבור. ואין לומדים מדכתיב כרת בהדיא, דאיירי במבקר את השם. תוס' ד"ה וילמד).

סדר הילפותות לרבנן- רבנן לומדים יחיד נשיא ומושיח בין בעבודת כוכבים בין בשאר לאוים, מדכתיב בעבודת כוכבים "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגהה" תורה, כל התורה במשמע, ואיירי דבדב שני בור דכתיב "והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה", ואעפ"י שבע"ז חייבים סקילה במזיד, מי"מ כיון דבההוא קרא לא כתיב סקילה אלא כרת, לומדים לכל מקום שיש חיוב כרת. תוס' ד"ה מה (עבודת). וציבור בעבודת כוכבים לומדים מ"ואם נפש" וילמד עליון ציבור מתחתון יחיד. וציבור משאר מצוות לומדים מ"מעניי מעניי". (ורבנן לא לומדים מעליה עליה" אע"פ שנז"ש ניתנה לידרש כל מיל, משום דעליה דאחות אשה ודחטאת אינם מופנים, ואפי' אם דאחות אשה מופנה, כיון שחטאת אינו מופנה, עדיף לדרוש למופנה משני עדרים. תוס' ד"ה ורבנן).

רבי לומד מ"תורה אחת יהיה לכם", שאע"פ שבע"ז יחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט, ומרובים עיר הנדחת בס"ף ומונונם אבד, מ"מ אינם חלוקים בקרבנותיהם, דהוי'א שביאור פר לחטאת ושעיר לעולה (הפוך מציבור התוראה), או שצריכה כפרה אך אין להם תקנה, קמ"ל. (אך אין לומר שביאור פר או כשבה או שעיר, שהרי זה קרבן הציבור והיחיד והנשיא בשאר לאוין).

מקרים שלא נשנו במתני' בהדי ט"ז נשים הפוטרות צרותיהם, והטעם

אמו- אמו הנשואה לאביו אינה פוטרת צרתה, כיון שאינה יכולה להנשא לאחיו מן האב, שהרי היא אמו. ואמו אנוסת אביו לרבנן מותרת לאחיו מאביו, ואם נפלה לפניו ליבום פוטרת צרתה, ולר"י אסורה לאחיו, וא"כ לא שייך שתפול לפניו ליבום, ואז דלא תני במתני', משום דבפולגותא לא קמיייר, והגמ' (נ.י) אומרת שלר"י אם עבר האה ונשא את אמו פוטרת צרתה, ומ"מ לא תני במתני' משום ש"דאי" לא קתני, ואנפ"כ הוסיף לוי במשנתו שאמו נשואת אביו אינה פוטרת צרתה, ואמו אנוסת אביו פוטרת צרתה.

האם שייך לומר ש"בפולגותא לא קמייירי"-

חייבי לאוין- נחלקו בדינים ר"ע ורבנן לרבנן חולצת דלא אלים איסור לא להפקיע יבום לגמרי, ולא מתייבמת מפני שהיא אסורה, ולר"ע חייבי לאוין כחייבי כריתות, ויש מהם ממוז, ופוטרה מחליצה ויבום, ואין קידושין תופסים בהם. ותימה אמאי לא אומרתו ביבום שיבוא עשה וידחה לא תעשה. תוס' ד"ה ויהי). הגמ' אומרת דמאת דתני חייבי לאוין אין ראהה דאיירי בפולגותא, דר"ל שדוקאן כפרך שני מיירי בפולגותא.

צרת ערוה- ב"ש מותרים לצרות להתייבם לאחים. ומ"מ תני צרה במתני', דב"ש במקום ב"ה אינה משנה.

טז) אשת אחיו שלא היה בעולמו- מי שמת בלא בנים, ואח"כ נולד לו אח, וי"ם גם אח אחר את אשת המת, ומות גס הוא, ונפלו נשותיו ליבום לפני האח שנולד אחרי שמת האה הראשון, תלגנ דמתני'. א אשת הראשון אסורה לשלישי באיסור אשת אחיו שלא היה בעולמו, ופוטרת צרתה, ולר"ש אם האח השלישי נולד אחרי שהשני ייבם, שתיים נופלות לפניו ליבום, ואם הוא נולד לפני היבום, מודה ר"ש שהיא אסורה. וא"כ מתני' ב. דקתני אשת אחיו שלא היה בעולמו, י"ל חולק בנוול ואח"כ יבם, ולא מיירי בפולגותא. ודעת רבי אושעיא שר"ש שדוק גם בזה, אמנם הגמ' דוחה את דברי רבי אושעיא.

האסורה לזה מותרת לזה, והאסורה לזה מותרת לזה, ואחותה שהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת-

ד' אחים נשואים ב' אחיות ומתו והנשואים את האחיות, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות מפני שכל אחת היא אחות זקוקתה, דדמיא לאחות אשה. היתה אחת מהם אסורה באיסור ערוה על אחד האחים, הותר ליבם את אשת האח השני, מפני שהערוה אינה זקוקה ליבום דכתיב "עליה". היתה אחת ערוה על האחד והשניה ערוה על השני, הרי הראשונה מתייבמת לשני והשניה מתייבמת לראשון, נמצאת האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה, ואחותה שהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת.

י"א שבכל ט"ז העריות במתני' שייך ששתי אחיות יפלו לפני ב' אחים, וכל אחת תהיה אסורה על אח אחר מחמת אותה ערוה, וממילא שתיהן יתייבמו. עין רש"י שמשפוט אל המקרים.

וי"א שבו' עריות ראשונות דמתני' לא שייך דין זה, משום שרק בתו מן האונסים מותרת לאחיו, ובאונסים לא קמיייר, אבל בנו מנשותאו אסורה לאחיו משום גרשת אחיו, אבל אנוסת אחיו לא אסרה תורה, ואי נישא שראובן אנס אותה ושמעון נשא אותה, איך שמעון אסור בשתייהן, אבל משום בתו ואחת משום בת אשתו. תודה' בתו). ולאביי **אירי אין באונסים**. לרש"י (ד"ה כיון) נדון כגון הוא על המשנה. ולתוס' (ד"ה באונסים) נדון הוא על מה שאמרו בגמלא אפי' אחר בהם האסור לה וכו', ובאונסים לא קמיייר משום שבכולם אני קורא שמשפט בגיזל להיות.

ומ"מ לאביי לא שייך מקרה זה משום שיש אחיה אחיות שלא אלו לאו"ש שפוטרי ייבם ולבסוף נולד, לרש"י (ד"ה כיון) נדון כגון הוא על המשנה. ולתוס' (ד"ה באונסים) נדון הוא על מה שאמרו בגמלא אפי' אחר בהם האסור לה וכו', ובאונסים לא קמיייר משום שבכולם אני קורא שמשפט בגיזל להיות.

ומ"מ לאביי לא שייך מקרה זה משום שיש אחיה אחיות שלא אלו לאו"ש שפוטרי ייבם ולבסוף נולד, ולרב ספרא איירי בשש אחיה, ואליבא דרש"י, ומת הראשון בלא בנים, ונפל על אח חמישי, והיא אסורה עליו משום אשת אחיו שלהי', ייבם אותה לוי, ונפל אחת השני, ונפל עלהם את השני, שאשת השני אסורה עליו באיסור אש"א שלהי', ונפל אותה אחת הרביעי, ומתו השלישי והרביעי, דאשת השלישי אסורה לחמישי ומותרת לשישי, ואשת הרביעי אסורה לשישי ומותרת לחמישי. דהאסורה לזה מותרת לזה וכו'.

י' וא"כ נמצא שלרבי הסובר לעיל דמתני' לא איירי בפולגותא לא שייך לומר בכל המקרים האסורה לזה מותרת לזה וכו' שהרי באשת אחיו שלא היה בעולמו לא שייך לומר האסורה לזה מותרת לזה וכו' אלא אליבא

דר"ש, וצ"ל שרבי לא סובר שבכל המקרים במתני' שייך לומר האסורה לזה וכו', ובאמת רבי לא מיירי בפולגותא.

לרב אדא קרחינא אף לרבי מיירי בפולגותא, ומה שלא הביאו אמו אנוסת אביו, משום דלא שייך בה האסורה לזה וכו', דאם איירי באנס ב' אחיות, א"כ לא בנים נשואים ב' בנים נאשה אחת ונפלו לפני בניהם, והאסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה, א"כ אין אחיות בזיקה, ולא שייך "אחותה שהיא יבמתה וכו' " שזה עיקר החדוש של רבי חייא.

לרב אשי איירי לרבי בפולגותא, ואינו סובר ששייך לומר על כל העריות האסורה לזה מותרת לזה וכו', והא דלא תני אמו אנוסת אביו משום דמתני' כר"י שאוסר לאחיו, וכדתני אמו אנוסת אביו בשש עריות החמורות שאינם יכולות לינשא לאחיו, ודף דאי נעמי ונסיב אנוסת אביו ונפלה ליבום לפני בנה, משכחת לה שפוטרת צרתה, ואף לא קתני, שאן שאין איסור מדאורייתא לא בבטלה, ל"ל שמדברגן אסור גם לקדש שנאי יבער, או דחשיב "דאי" משום שאסור לבוא עליה (תודה' לרב), ואי איירי כשאנס כלתו והוליד ממנה בן, ומת ונפלה עליה לפני בנה ליבום שפוטרת צרתה, מ"מ לא איירי מתני' באחות שנעזרה ע"י איסור.

יז) ומ"מ הוסיף לוי במתניתיה אמו אנוסת אביו שפוטרת צרתה דאף לר"י דאין קידושין תופסים בחייבי לאוין (ודלא כהסבורים שלר"י אין קידושין תופסים בחייבי לאוין, דאל"כ חייבי לאוין פטורים מחליצה, ואפי' חייבי לאוין ו"שאור" ס"ל דקידושין תופסים, דאל"כ לינת' ח' עריות מפורות, והיינו גם גרשתיו וחלוצתו. וס"ל דאין ממוז אלא מחייבי מיתות ב"ד. תודה' לרב), אבל אמו נשואת אביו אינה פוטרת צרתה דלמ"ק אין קידושין תופסים בחייבי כריתות, ולא נפלה לפניו ליבום, וממילא אינה פוטרת צרתה.

החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת בלא בנים, לר"ל דהיא חייבי כריתות עם האחים ועליו אין לה לאו דלא יבנה', וכו' מ"מ לא תני במתני' (ללוי דתני דאי) משום שאינה בצרצ' צרה, שהרי היא אסורה לכל האחים. ואם נולדו אחים אחרי החליצה שאין בהם דלא ד"ל יבנה' זה תלו במחלוקת ר"ש ורבנן, ולוי לא סבר כר"ש. תודה' לפי). ולריו"ח שגם על האחים היא אסורה בלאו, לא תני במתני' משום שחייבי לאוין בני חליצה ויבום והיינו שהיא זקוקה ליבום, ואינה פטורה מחליצה, דאין לומדים מאחות אשה אלא חייבי כריתות.

אם שייך שערוה דאשת איש פטטור צרה- המגרש את אשתו ע"מ שלא תנשא לפלוגי **(בטלת התנאי)**, ונשאה אחיו ומת בלא בנים, בלאו מדלת תני שא"שאת פוטרת צרתה, משמע שאינה פוטרת צרתה (ואף שאסורה לכל אדם מדרבנן עד שימות המגרש, שמת אח"כ תינשאל ונמצאו בניה ממזורים, מ"מ לוי דקתני דאי"ל לינתו). ומתכווה תוס' (נ.י ד"ה לעולם) דלא דמיא לאחות אשה כיון שהיא מותרת לו בזנות, ובעל"מ שלא תיבעלי איה ויכלה להתקדש לו, ובגמ' מלא תנינשא ולא תיבעלי, ואי חשיב שזיז כגון ב"רוחץ פטלוגי", אי"כ אם נישאת לאחיו היא מותרת לאותו מלוג, ואי לא חשיב שזיז כגון בחורץ, י"ל שמשכשת נפלה אינה אשת איש, ולא דמי לערוה אחרת אשה שבשעת נפלה היא אחת אשה. ואפי' אם נחשבנה אשת איש כיון שזה האיסור המונעה בפועל מלהתייבם, מ"מ לא דמי לאחות אשה, כיון שאם תתייבם נמצא נפלה אשת אחיו מעולם, וכלן אינה פוטרת צרתה, אף זה אינו סביר לרבי דס"ל שגמורים ו"לוקחה", וצ"ל שאף שלוי תנא "דאי ומיירי בפולגותא, מ"מ היכא דלוי עצמו חולק לא קתני (כמו בחייבי לאוין). ואי נימא שרבגן מודים בקידושין **חוץ מפלוגי** אי"כ משכחת לה אשת איש שפוטרת צרתה בקידשה חוץ מפלוגי, וצרת צרה שייך בקידשה חוץ משני אחים. וצ"ל שכיון שהיא היתה אסורה על האח לפני קידושי אחיו, לא חשיב ערוה במקום מצוה, ואם **אשת שני מתים** דאורייתא, ובא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה סתם, י"ל דלא תני במתני' משום דשאני אשת איש שהבעל הוא האוסר, אבל שאר עריות התורה אוסרת. ירושלמי. ובאירו התוס' ששאר עריות אסורות בלא תנאי והיא אסורה מחמת תנאי. או דשאני הכא שהאיסור תלוי במגרש והוא יכול לבטלו קודם שימות אחיו המת, משא"כ שאר עריות.

איסור היבם והאחים על החלוצה והצרות

שיטת ר"ל שהיבם אסור בחלוצתו באיסור לאו שאין בו כרת, דכתיב "אשר לא יבנה" כיון שלא בנה שוב לא יבנה, ואיירי לא יבנה לתקע מכרת בלאו, (ולא איצטריך לגמור שלא תיחול אחת ויבם את השניה כדאייתא קדף מ"ד לחד גיוסא, דר"ל שלמסקמה שכל שאינו עולה אחיו עולה לחליצה א"פ לא איצטריך קרא לחכי. תוס' ד"ה איהו), אבל על צרותיה שא"צ לחלוץ להם (דכתיב "בית חלוץ הנעל, בית אחד הוא חולץ ואין חולץ שני בתים), חייבי כרת דאשת אח, כיון שפוטרה מהם, ושאר האחים חייבים כרת בין על החלוצה בין על צרותיה, ומ"מ ג"כ שאם קידש החולץ את החלוצה ומת, אינן זקוקות ליבום האחים. תוס' ד"ה צרותיה).

שיטת רבי יוחנן שאין כרת לא לחולץ ולא לאחיו, בין על החלוצה בין על צרתה, דהחולץ הוא שליח של האחים, והחלוצה היא שליחה של הצרות, (שהרי מעיקרא כולם היו ראוים לחליצה), ויש לו איסור לא יבנה גם על הצרה, וכן לאחים על שתיהן, ואם החולץ קידש את חלוצתו ומת, זקוקה ליבום לאחיו. תוס' (ד"ה החולץ).

תנא בברייתא **החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת צריכה חליצה מן האחים, עמד אחד מן האחים וקדשה אין לה עליו כלום**, ואינה צריכה גט, דאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, ורישא משמעו שהיא באיסור לאו על האחים אלא איכא כרת, אף דתפסי קידושין למקדש דאינו אלא בלאו, מ"מ כיון דעלייהו היא בכרת פטורה מיבום וחליצה, וסיפא משמעות שאיסור איסור כרת. ואי סיפא כר"ע דס"ל שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, לינת' "לדברי ר"ע אין לה עליו כלום".

י"א, רב אשי מתרג' אליבא דר"ל, ורישא- צריכה חליצה מן האחים שנולדו אחרי החליצה והקידושין, וכר"ש שאין איסור אשת אחיו שלא היה בעולמו אם הוא נולד אחרי היבום, והם לא נאסרו ע"י החליצה, כיון שלא היתה זקוקה להם ליבום, (ומ"מ אשת מתייבמת, דהשתא במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש. תוס' ד"ה צריכה). וסיפא- אם קידשה אחד מן האחים שנולדו קודם החליצה אין לו עליו כלום שהרי לר"ל ש כאן איסור כרת.

רבינא מתרג' אליבא דריו"ח, ורישא- בנולדו קודם החליצה דחייבי לאוין הם, סיפא- בנולדו אחר החליצה, וכרבנן דאמרי שגם בגיזל האח אחרי היבום יש בזה איסור אשת אחיו שלא היה בעולמו, ואין האיסור בגלל החליצה.

צרתה איסור יש בצרת היבמה- הבא על יבמה ובא אחד מן האחים על צרתה, י"א שיש בהא איסור עשה בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים, ולא הבא כמכל עשה עשה. ורש"י ור"ת גורס דלא, והיינו לא בנה, דכיון שלא בנהו שוב לא יבנה אותה, וכן לאחים. וכריו"ח דס"ל שהיבם הוא שליח של האחים, וממילא כמו שלוי איסור כך גם לאחים.

י"א שיש בזה איסור כרת, וכר"ל דס"ל שאין היבם שליח של האחים, וממילא רק לו יש עשה, אבל האחים נשאר להם איסור אשת אח. ומתבן התוס' שכלית' את הוא בא על צרתה ג"כ לר"ל יש בה כרת, דבית אחד הוא בונה איצטריך לומר שאינו חיוב ליבם את שתיהן, אבל לרש"י הוא אסור בצרות בעשה. (תודה' חד).

צרת סוטה

סוטה ודאי- מה שזינתה תחת בעלה בעדים, ומת בעלה, לרב היא וצרתה אסורות ופסורות אף מן החליצה, דטומאה כתיב בה "ונסתרה והיא נטמאה, כעריית דכתיב בתו "אל נטמאה בכל אלה".

סוטה דרבנן- אשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ונישאת, אם בא בעלה תצא מזה ומזה, ואם מתו האחים של הראשון ושל השני חולצים לה מתייבבים, ולר"ש ביאתה אן

חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת לתחילה את צרתה, דלא קנסה רבנן לגבי היבם כיון שהיא אנוסה שהרי היא שמענה שבעלה מת, ואפי' ורבנן לא חלוקים אלא בה, אבל בצרתה מוזה, ואין לומר שרק בדיעבד פוטרת צרתה לר"ש, שהרי אף לת"ק פוטרת צרתה בדיעבד, ונקט לשון פוטרת כדי לומר שמשא"פ שבעצמה שייך יותר יבום, דהוי נראית כאשנתו דשני, מ"מ ביאתה לא חליצתה פוטרת צרתה לתחילה. תוס' ד"ה רבי. והביאו דעת רבינו יצחק שכל"ש אסורה להתייבם לתחילה). הני מילי סוטה דרבנן, שאף שנתנו לה רבנן דין סוטה לגבי האיסור כדי שתדקדק היטב אם מת בעלה לפני שתינשא, לא נתנו דין זה לגבי יבום, ומדאורייתא שריא דכתיב "והיא לא נתפסה" הא נתפסה מותרת, אבל סוטה דאורייתא שזינתה והתורה אסרתה פוטרת צרתה.

י"א: סוטה ספק- המקנא לאשתו ואמרו אל תסתרי עם איש פלוגי, ונכנסה עמו לסתר ושהתה עמו שם כשיעור טומאה, אסורה לבעלה ובתרומוה, שרגלים לרבב שזינתה, שהרי קננה לה ונסתרה, וכתיב ג' פעמים "נטמאה" לאסורה לבעל ולבעלו ולתרומה, ואם מת חולצת ולא מתייבמות. ואף לרב שסוטה פטורה, הני מילי סוטה ודאי דכתיב בה טומאה, אבל סוטה ספק לא כתיב בה טומאה, והא דאסורה לבעל לבעל ולתרומה היינו משום דעשה בה הכתוב ספק כודאי, דווקא לחומרא, אבל לקולא לפוטרה מן החליצה לא עשה הכתוב ספק כודאי, (ולכן אם בא עליה בעלה בדרך לוקה, תודה' מאי). או דנימא דאין במקום לאו כתיב בה טומאה. תודה' צרת. (ועיי"ש שהקשיו מה תדע שחתייבם והרי היא לפחות ספק ערוה). והא דאמרי רבנן ש"אחרי אשר הוטמאה" איירי בסוטה שנסתרה (ולא במחזירי גרושתו כרבי יוסי בן כיפר), הכונה נבעלה, ונקט נסתרה לישנא משא"פ, ואף שכבר כתיב בה "ונסתרה והיא נטמאה" אתי קרא לומר שבי לאו, (ולרבי"כ אין בסוטה לאו אפי' אם ודאי זינתה, דכתיב בה באותה הנאסרת לבעלה הויה -"והיתה לאיש אחרי", ואישות -"כי ימות האיש האחרון", ומבואר דאיירי בנישאת לאחר, ולא במזנה תחתיו, רש"י. ובתודה' הויה פירושו ש"הוטמאה" קאי על מקום ששייך בו הויה ואישות).

מחזיר גרושתו מנשינאיה

איסורה לבעלה- גרושה שנישאת ומת בעלה השני או גירשה, אסורה לבעלה הראשון, דכתיב "לא יוכל בעלה הראשון... אחרי אשר הוטמאה", ואם רק נתאסרה לרבי יוסי בן כיפר מותרת דנטמאה היינו נבעלה, ולחכמים אסורה דכתיב "והיתה לאיש אחר" והויה היינו קידושין, וכתיב לא יוכל בעלה הראשון וכו', והלשון טומאה לרבנן איירי בסוטה ודאי ולמיקם עלה בלאו, ואף דפשיטת דקרא איירי במחזיר גרושתו, מ"מ לרבנן לא מסתבר שבעלת הותר תיקרא טומאה. (תודה' לרבית). ולרבי"כ איירי במחזיר גרושתו, וכנ"ל.

יבום בה- לרב חייב רב אבא אליבא דרבנן (דטומאה בסוטה הוא דכתיב) המחזיר גרושתו מנשינאיה אסורה ליבם מק"י שאם במותר לה בעלה הראשון נאסרה כשנישאת לאחר, באסור לה היבם לא כ"ש), ומ"מ חולצת. תוס' ד"ה מי. ובחליצה לא או לצרתה סמי, ואע"י דחליצה פסולה צריך לחזר על כולם, זה אינו אלא היכא דקדשה הויקה. תוס' ד"ה או). ולרבי"כ פטורה מיבום וחליצה דטומאה כתיב בה כערייות. ולרב נתנמן בר יצחק הספק הוא בה עצמה, מי אלים ק"י במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש במקום מצוה, או לא.

יבום בצרתה- הגמ' מסתפקת אם צרת מחזיר גרושתו מנשנאת מתייבמת, ללישנא קמא הספק הוא אליבא דרבנן דס"ל שהלשון טומאה איירי בסוטה, האם לשון טומאה נעקר לגמרי ממחזיר גרושתו, או שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. אבל לרבי"כ דס"ל שהלשון טומאה הוא במחזיר גרושתו, פשיטא שגם צרתה אינה מתייבמת, והא דכתיב בה "תועבה היא" בא לומר ששניה אחת עריות שאין בהם פסולה להנשוא, אבל צרתה תועבה, וללישנא בתרא הספק הוא אליבא דרבי"כ אם ממעטים מ"תועבה היא" את צרתה או את בניה, אבל אליבא דרבנן מתייבמת, דלשון טומאה נעקר לגמרי ממחזיר גרושתו.

שיטת רבי יוחנן (י"ב:) שצרת מחזיר גרושתו מותרת.

נפלו לפניו ב' נשים ליבום ביאתה או חליצתה של אחת פוטרת צרתה, ואם היתה **אחת כשרה ואחת פסולה**, אם הוא חולץ יחלוץ לפסולה, ואם הוא מייבם ייבם לכשרה. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר דאיירי במחזיר גרושתו, דנימא שמוכח כמאן שצרתה מותרת, דר"ל דאיירי בפסולה לעלמא לכהונה, כגון שהיא גרושה או חלוצה מבעל אחר, ועל זה אמרו שלא יחלוץ לכשרה כיון שהיא פסולה לכהונה, ולא ישפון אדם מי בורו ואחרים צריכים להם.

צרת ממאנת

י"ב. שיטת שמואל שצרת ממאנת שמיאנה היבמה באחד האחים שנפלה לפניהם ליבום, אסורה רק למי שמיאנה בו, ואע"פ שהמיואן עוקר את הנישואין לראשון, והויא כנכרית אצלו, מ"מ אסורה גזירה משום צרת בתו ממאנת שיתירונה מפני שיאמרו שאינה צרת ערוה, (ושייך מיואן בבתו כשהוא חי, היכא שנישאת, שדינה כיתומה בחיי האב), וכל זה כשמיאנה ביבם, שאף שהמיואן עוקר נישואין קמאי, מ"מ בשעת נפילה היתה נראית כצרת בתו, אבל לשאר האחים אף הממאנת עצמה מותרת, ואם נמיאנה בבעל ערוה היא מגרשה וצרתה מותרת, והיא עצמה מותרת לאביו דהרי היא כמסופה ואינה כלתו.

שיטת רבי יוחנן שצרת ממאנת מותרת.

אילונות

פטורה מיבום- אילונות אינה מתייבמת דכתיב "אשר תלד" פרט לאילונות שאינה יולדת, ואע"י דילפין מזה שמצוה בגדול האחים ליבם, מ"מ אשר תלד מיותר כיון שהבמור איירי ביבם עצמו.

דין צרתה-

שיטת רב אסי שצרת אילונות אסורה, דכיון שהאילונות פטורה יש בה איסור אשת אח וצרתה צרת ערוה, ואיירי בהכיזי בה שהיא אילונות, ומתני' דקאמור שאילונות ערוה אינה פוטרת צרתה איירי בלא הכיזי בה והוי מקח טעות, וממילא צרתה אינה צרת אילונות.

שיטת רבי יוחנן שצרת אילונות מותרת, ורבא אמר שאפי' הכיזי בה ואפי' צרת אילונות מותרת, דלא אסרה תורה צרה אלא כשהערוה בת יבום. ומתבן התוס' (ד"ה תני) דאילונות שונה ממאנת כיון דממאנת מיחסרא מיואן, אי נמי שאני אילונות שיש לה קול וידוע שלא היתה צרת בתו.

זיקת ב' יבמין- ג' אחים הנשואים לג' נשים שאינם קרובות זו לזו, ומת אחד, ועשה בה השני מאמור קידושי יבמה, ומת השני, הרי שתי אלו חולצות ולא מתייבמות, כיון שיש עליה זיקת ב' יבמין, דרק חליצה מקפיעה זיקה ולא מאמור, ויש עליה קצת זיקת הראשון וקצת זיקת האחרון, וכתבי' "במה יבוא עליה" מי שעליה

זיקת יבם אחד, ולא **זיקת שני יבמין**, (ידין זה הוא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא), ולא מספיק לחלוץ לאחת, כיון שהם באו משני בתים, ואם לא היה עושה מאמר היה יכול לייבם שתיון, כיון שהם באו משני בתים, ולא מצינו מקרה כזה בתורה שהנפילה אוסרת שהרי אינה עורה.

י"ב: תשמיש במוך-

בסתם אשה - אסור לסתם אשה לשמש במוך משום השחתת זרע, אע"פ שאשה אינה מצווה על פריה ורביה. ושיטת ר"ת שלפני תשמיש אסור לתת מוך משום דאין דרך תשמיש בכך, והרי הוא כמטיל זרע על העצם והאברים, אבל אחרי תשמיש מותר לאשה לתת מוך, כיון שאינה מצווה על פריה ורביה.

ג' נשים משמשות במוך לרש"י היינו שמוותרות לעשות כך, ול"ת לפני תשמיש אסור לתת, ואחר תשמיש צריכות לתת.

מעוברת שמת העושה עוברא סנדל ולד שאין לו צורת פנים, ע"י שחחרת ומתעברת, וכתבו התוס' (ד"ה שמא) דחא דאמרינן שאין אשה חוזרת ומתעברת, היינו בן קיימא. ור"ת מפרש שסנדל היינו שאם הוצא נכנס בין שני ולדות הוא דווקא אותם ועושה אחד סנדל.

מניקה מותרת שמא תגמול את בנה אם תתעבר.

קטנה לר"מ מגיל י"א ויום אחד עד י"ב ויום אחד משמשת במוך שמא תתעבר ואם תתעבר שמא תמות, אבל לפני כן לא תתעבר, ואח"כ לא תמות והיינו אם הביאה ב' ישיעות, אבל בת י"ב שלא הביאה ב' ישיעות יכולה למאן עד רוב שנותיה. תוס' (ד"ה אחרי). ולחכמים אחת זו ואחת זו משמשת בלא מוך כדרכה, ומן השמים ירחמו שנא' שומר פתאים ד'.

למה לא שייך חמות ומאנת- הגמ' מדייקת מהברייתא הנ"ל ששייך שקטנה תלד ולא תמות, ושואלת על זה מדברי המשנה שלא שייך **חמותו ממאנת**, ואם יכולה ללדת בקטנות שייך שקטנה ילדה ונשא בתה, וחמותו ראויה למאן עד י"ב שנה, ורבה בר שמואל תני שהטעם שלא שייך מיאון הוא משום שכבר ילדו ולא משום שהיא קטנה. והגמ' מתרצת שקטנה שילדה הרי היא גדולה, והטעם

משום שמי שיש לה בנים הרי היא גדולה ואינה יכולה למאן, וכדלהלן, ושייך שתתעבר ותלד בשנתה הי"ב. תוס' (ד"ה הרי),

לרב ספרא בנים הרי הם כסימנים, משעת העיבור, וי"א דבנים עדיפי מסימנים והיינו שאף ר"י הסובר שבסימנים בעינן שירבה השחור על הלבן היינו ישערות הרוב, ובתוס' (ד"ה דאפי') הביאו שי"א דהיינו שיסיפו השערות משפה אל שפה, וי"א שהשערות שוככות ונראה כמו שרבה השחור. עוד כתבו שאם הביאה שערות ושחור יכולה למאן אפי' אם שחתה כדי ורבי שחור, דאין הזמן גורם אלא רבי השחור ממש שתתא נראית גדולה. **מודה דבנים הוי סימנים**, ואף דס"ל שאם בעל בגדלות אינה יכולה למאן, מ"מ משכחת לה כשעיברה באמטא, וא שבעל בפיורש שלא לשם קידושין, (שם).

ולרב זבדי אין בנים בני קיימא, מצויים, (תודה"ר רב) בלא שהביאה סימנים. לרש"י ס"ל לרב זבדי שבתוך הזמן והיינו בשנה הי"ב הוו סימנים מגורים אל שמואל, ולתוס' בעלמא תוך הזמן כלפינו הזמן, אמנם ע"י בנים נחשבים הסימנים כלארי הזמן. ואף אם בדיקנו לא **ממאנא** סימנים **חיישינן** שנושר, ואף לרמ"ד שבת י"ב שאין לה סימנים לא **חיישינן** שמא נשרו, מודה דמשום צער לידה או צער עיבור חיישינן שנשרו.

פטור צרה וצרת צרה

י"ג. מקור פטור צרת צרה- לרב יהודה לומדים מ"לצורו" צרות הרבה. ולרב אשי מסבירא אם צרה אסורה כיון שהיא במקום ערוה, א"כ גם צרת צרה אסורה כיון שגם היא במקום ערוה.

מתי חל שם צרת ערוה, בנישואין או במיתה-

גירש ולבסוף כנס- ג' אחים ששניים נשואים לב' אחיות, והשלישי נשוי לנכרית, וגירש אחד מבעלי האחיות את אשתו, ואח"כ מת השלישי וייבם השני את אשתו, ומת גם הוא, מותר לאח האייבי ב"ה בלא בעשה בה היבם מאמר דמותי שלא היה נשוי לנכרית יחד עם אחות אשתו.

כנס ולבסוף גירש- ואם ייבם את הנכרית ורק אח"כ גירש את אשתו ומצא שהיו צרות זו לזו קודם גירושין, ומת, לרבי ירמיה לתנא דמתי' מיתה מפלת ומותר אף בזה כיון שבשעת נפילה אינה צרת ערוה, ולתנא דלקמן נישואין שנעשתא לבעלה מפילים ואסור דכיון שהיתה צרת ערוה שעה אחת אסורה עולמית. ולרבא לכו"ע מותר, וזו דמתי' דכנס ולבסוף גירש, וי"א צ' לומר דז' או' אחים גירשו ולבסוף כנס קתני'.

דין צרת ערוה כשהערוה מיאנה-

אם הערוה מיאנה בבעל הרי צרתה מותרת להתייבם.

דין מיאון ביבם- לב"ש אין יבמה ממאנת ביבם, ולב"ה יכולה למאן גם ביבם. ואמרו ר' אושעיא דלא אייירי ב"ה אלא בעשה בה היבם מאמר דמותי מיאון כמאמר אע"פ שבגדולה צריכה גט, אבל לזיקותו אינה ממאנת להפקיע זיקת יבום ולצאת בל חליצה.

הגמ' אומרת שגם אי נימא ששייך מיאון ביבם, מ"מ צרת ערוה שמיאנה הערוה אסורה להתייבם, משום דבשעת נפילה נראית כצרת בתו ויש לחש שיבואו להתיי צרת הבת בעלמא, ולא אומרים שנקרקה הנישואין, וכמו שמצינו שמתעם זה אע"פ שסתם אשה שמיאנה בבעלה מותרת לאביו דעקרה את הנישואין והוא נכפחות בנו, מ"מ **אם** מת הבן ונפלה ליבום ומיאנה ביבם אסורה לאביו אע"פ שבעה נישואי קמאי (ומשמעו דלעלמא שריא. ולר' אושעיא צ"ל דמייירי כשהחלצה, או אומרת שגם אחרי שתייבבמה. תודה"ר תנאן), מפני שבשעת נפילה נראית ככללתו כיון שזה נראה נישואין מגורים.

וכל הויכא שייך מיאון ולא מיאנה, צרתה חולצת ולא מתייבמת.

שש עריות שלא שייך בהם פטור צרה- יש ו' עריות חמורות מהעריות שנמנו במתני' ב'. שאינם יכולות להנשא לאחים מן האב, וממילא אם מתו בעליהן **צרותיהם מותרות**, שאין צרת ערוה אסורה אלא כשנפלה ליבום עם הערוה, שכיין שפטרה הכותב יש לה לעולם איסור אשת אח. ואלו הן- אמו אסורה על אחיו משום אשת אביו, אשת אביו, אחות אביו, אחותו מאביו, אשת אחי אביו, אשת אחיו מאביו.

צרת ערוה לב"ש ולב"ה

י"ג: כל הנאמר לעיל בפטור צרת ערוה הוא אליבא דב"ה, אבל לב"ש צרת ערוה מתייבמת דלית להו דרשה ד"לצורו".

ביאור מחלוקתם-

לר"ש בן פזי נחלקו בדרשות הפסוקים, דב"ש דורשים "לא תהיה אשת המת **החוצה** לאיש זר" והיינו שהחיצונה שהיא נכרית ליבם לא תהיה לזר, מכלל דאיכא פנימיות שהיא קרובה ליבם **שאסורה ב"לא תהיה**", ומה' דהחוצה לומדים לרבות ארוסה שנתארמלה שחיבת יבום, דחוצה משמע חיצונה שלא נתקרבה לביאה, ודחוי' דכיון דב"ה צ"ת אחיו' בעינן דווקא נשואה. תודה"ר לרבות), וב"ה לומדים רק לרבות ארוסה, דהתי' דהחוצה לא משמע לזר.

לרבא טעמא דב"ש משום שאין איסור חל על איסור, וממילא אם נשא המת את אשתו ונאסרה על אחיו משום אשת אח, ואח"כ נשא החי את אחותה, לא חל איסור אחות אשה על איסור אשת אח והוא נכנרית, ואינה צרת ערוה, ומ"מ הערוה עצמה לא מתייבמת, כיון דאיסור אחות אשה מיתלה תלי וקאי, אי פקע איסור אשת אח חל איסור אחות אשה, הלכך לא פקע. תוס' (ד"ה דלא). ואם נשא החי את אשתו ונאסרו אחיותיה ואח"כ נשא אחיו את אחותה לא חל איסור אשת אח, ולא רמיא קמיה ליבום, והוא"א כצרת ערוה שלא במקום מצוה.

צרת ערוה שחלצה, לב"ש פסולה לכהונה כיון דהוי חליצה, ולב"ה כשרה דהוי כחולצת מן הנכיר, ואצ" חליצה אפי' מדרבנן, ודלא כריו"ח בן נורי שתיון שהצרות יחלצו ולדבריו כיון דבעי חליצה חליצה פוסלת.

נתייבמו הצרות, לב"ש כשרים לכהונה אם נתאלמנו מבעליהן, ולב"ה פסולים דכיון שנבעלה לפסול לה עשאה זונה שאסורה לכהונה. ולענין תרומה רש"י כאן כתב שאינה נפסלת אלא בביאת חלל נתין וממזר ועכ"ם ועבד, והתוס' כתבו שלהלן מ"ה. מבואר ששפסלת לתרומה, ורש"י עצמו חזר בו.

אין קידושין תופסין ביבמה לשוק, אם לא חלצה, אע"פ שאינה אלא חייבי לאון, דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה" ו"תהיה" הוא לשון הויה.

לא תתגודדו, ואם עשו ב"ש כדבריהם

איסור "לא תתגודדו" היינו שאסור לעשות חבורה על המת, ומהא דלא כתיב לא תגודדו שזה לשון גידיה וחבורה יליפנין גם איסור עשית אגודות אגודות, ומדלא כתיב "לא תגודדו" שזה לשון אגודות יליפנין גם איסור חבורה. ומה שמצינו שר"ע הכה עצמו על פטירת רא"ד שיהיה דמו שותת לארץ, י"ל שאין האיסור אלא בשריטת, אי נמי היה מוציטע על התורה ולא על המת. תוס' (ד"ה דאמר).

י"ד. שיטת רבי יוחנן שמוותר לשנות מנהג חלק מהציבור, כדחזינו שחלוק זמן קריאת המגילה, וחלוקים המנהגים בענין עשית מלאכה בערבי פסחים עד חצות, וס"ל דעשו ב"ש כדבריהם, וכן סובר שמואל שעשו ב"ש כדבריהם.

שיטת ריש לקיש שלא עשו ב"ש כדבריהם משום "לא תתגודדו" (וכן סובר רב), ואפי' היכא שב"ה מקילים עשו כדברי ב"ה, כדמוכח בקישת הגמ' מסי'סוף לקטן. תוס' (ס"ו. ד"ה וסיקן). ולענין מלאכה בליל ערב פסח שנחלקו ב"ש וב"ה אם מותר לעשות אז מלאכה, הטעם הוא משום שהרואה אומר שאין לו מלאכה לעשות ולא דמי לשתי תורות. וי"ל שואל על התקנה לחלק זמני קריאת המגילה, אמאי אין בזה משום לא תתגודדו שנראה כשני תורות שהכפרים קורין ביום הכניסה, ועריות גדולות בי"ד, ומוקפת חומה בט"ו, והרי אסור לכל אחד מהם לשנות זמן קריאתו לזמן של האחרים.

על איזה זמן נחלקו אם עשו ב"ש כדבריהם- לל"ק נחלקו על הזמן שלפני שיצאה בת קול שהלכה כב"ה, ואיירי כשב"ה היו הרוב, ומ"מ י"א שב"ש עשו כדבריהם משום דב"ש מחדדי טפי. ולל"ב המחלוקת היא לאחר הבת קול, וטעמא דמ"ד שעשו כדבריהם, דסברי כרבי יהושע דאין מהשיזיבם בבת קול. והא דקיימא לן שהלכה בב"ה על פי הבת קול, וי"א אמרינן דאין הלכה כמותו אע"פ שיצאה בת קול, י"ל דהתם לא יצאה הבת קול אלא לכבודו, אי נמי התם הלכה כרבים, אבל הכא ב"ה רובא אלא דב"ש מחדדי טפי. תוס' (ד"ה רבי).

באיזה אופן אין איסור לא תתגודדו-

שיטת אביי שאין האיסור אלא בב' בתי דינים בעיר אחת, אבל בב' עיירות מותר, ובני הכפרים היו קוראים את המגילה בכפרים ביום הכניסה, שאז היו מתאספים בבית הכנסת לקרות בתורה. תוס' (ד"ה כז).

שיטת רבא שאין האיסור אלא כשהבית דין עצמו נחלק, אבל ב' בתי דינים אף בעיר אחת מותר.

איסור לא תתגודדו בב' מקומות- במקומו של ריה"ה היו אוכלים בשר עוף בחלב, (דריש' חלב אמור' לעטע מי שאין לו חלב אם שוק) ואף באיסור שבת לחמור אין איסור בב' מקומות, כדחזינו שנהגו במקומו של ר"א התר לעשות מכשירי מילה בשבת, ומבמחזינו היו מביאים עצמם לכך משום חיוב מצוה. תוס' (ד"ה במקומות). אף שר"ע לא מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת.

רבי אבהו סבר שמוותר לטלטל גר שדלק בשבת וככו, דס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה, ומ"מ במקומו של ריו"ח לא טלטל גר, משום כבודו של ריו"ח שסבר שאסור לטלטל גר כר"י דאית ליה מוקצה אפי' שלא מחמת איסור. רש"י. והק' התוס' (ד"ה לא. השני) שהרי ריו"ח מותר מוקצה מחמת איסור כר"ש, ותו' דהיכא דהויה בידיה ע"י שהדליק גר חמיר טפי. ואף הודיע לשמשו להמנע מוכך, ואין הטעם משום שהרואה סובר שאינו צריך לטלטל, שהיה נמנע אף כשהיה צריך ונמנע שהגר תנר על טליתו. תוס' (ד"ה לא).

הגמ' מנסה להוכיח מכמה מקומות שעשו ב"ש כדבריהם, ודוחה חלק מהראיות, ולבסוף מסיקה שמוכח כמ"ד עשו ב"ש כדבריהם.

אין ב"ש וב"ה נשאו נשים זה מזה- למ"ד לא עשו ב"ש כדבריהם ניחא הא דנשאו ב"ה נשים מב"ש, ומפני הצרה עצמה לא היו צריכים להמנע, דצרה עצמה לא שיכחא כולי האי, כמו בני צרה. (תודה"ר בשלמא). ולמ"ד עשו- ב"ש נשאו מב"ה משום שהם בני חייבי לאון' שהצרה בלא חליצה אסורה ב"לא תהיה אשת המת', ואין ממזר אלא מחייבי כריתות, ודלא כר"ע הסובר שיש ממזר מחייבי לאון, (והא דלא קאמר בגמ' דאתא לאפקודי מר"ש י"ל דס"ל שגם י"ע לא איירי אלא בחייבי לאון ד"שאר' ולא באיסור יבמה לשוק. תוס' ד"ה פשיטא), וב"ה נשאו מב"ש אע"פ שהגולד מחייבי כריתות הוא ממוזר, ולא ס"ל דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בי"ד מנן אמו וחמותו וכלתו וכדו', אבל לא מאיסורי אחוה), משום שהיו מודיעים להם מי אסור לשיטתם מפני שמשפחה זו באה מצרת ערוה שנתייבמה והיו פורשים.

י"ד: אין עשו טהרות ע"ג כלים של המקילים- ב"ה לא נמנעו מלעשות טהרות בכלים של ב"ש, אע"פ שטהרות דב"ש לשיטת ב"ה הם טמאות דב"ה מחמירים טפי בטהרות, מושום שהיו ב"ש מודיעים לב"ה מה טמא לשיטתם והיו פורשים מזה. והתוס' (ד"ה בשלמא) מחלפים ב"ש וב"ה בענין טהרות, דס"ל שבכל מקום ב"ש מחמירים לגבי טומאה, חוץ משני מקומות. וראית הגמ' שהיו מודיעים להם היא, שכאן לא שייך לומר שב"ש הקילו בב"ה משום לא תתגודדו, אלא בזה לא תתגודדו כיון שהרואה אומר שאינם צריכים את הכלים של ב"ה.

עוד בענין אין ב"ש וב"ה נשאו נשים זה מזה- אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות כנ"ל, ובאחיות אם ייבם אחות וזקוקת לב"ש יקיים ולב"ה יוציא, ובגט ישן שניתנייהו הבעל עם אשתו בין התיבה לנסירה, ובספק אשת איש קטנה שהיא בת מיאון, לישנא אחרינא שניכ מידע שכתב גט לאשתו אם מתי מחולי' זה ונתיחיה עמו אח"כ בלי עדים, אם צריכה גט, ואם קידושין בדניר כסף צורו איז בפרוטה של נחושת, מ"מ לא נמנעו מלישא נשים זה מזה, לקיים "האמת והשלום אהבו", והיתה נוהגת ביניהם אהבה ורעות. ולר"ש נמנעו מן הדיא' ולא מן הספק, למ"ד עשו ב"ש כדבריהם ניחא אמאי ב"ה נמנעו מלישא מב"ש, דבני צרות שנתייבמו, לשיטתם הם ממזרים, אבל ב"ש מותר לישא בני צרות שנישאו לשוק, דבני חייבי לאון' כשרים הם, (ובאמת יש סיבה להמנע משום ממאנת, ומשום שאם נתקדשה בפרוטה לאחד ולשני גידר בניה מן הראשון ממזרים, אלא משמעות שהיו נמנעים משום הצרה, תודה"ר אלא). וצ"ל שנמנעו מלישא את הצרה עצמה וגם ב"ש היו נמנעים מב"ה מלישא צרת הבת בלא חליצה, וככלו ר"ש היא, ובא ר"ש לומר שבסתמא היו נושאים זה מזה משום דמודיעי להו ופרשי', אבל כשהודיע שזה ספק לא היו נושאים זה מזה, דספק אסור.

ט"ו. ריו"ח בן נורי רצה לתקן שצרת ערוה חולצת ולא מתייבמת,

מפני שאם תתייבם הולד ממזר לב"ה, ואם תינשא לשוק הולד פגום פסול לכהונה וכשר לקהל, דליק' מקו' מאלמנה, (וא מראה דאיצטריך בחמיוזי גרשתו לומר "תועבה היא" ואין בניה תועבין, משמע שבזיבמה לשוק בניה תועבין, תודה"ר נעשה), ואם תחלוץ הרי היא כשרה לשוק לכ"ע, ולא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה, ואמרו לו רשב"ג מה נעשה לצרות הראשונות. למ"ד עשו כדבריהם ניחא, ולמ"ד לא עשו צ"ל דכוונתו שאין לומר לצרות שנישאו לחלוץ משום שימאסו על בעליהם, ולא הוי דרכי נועם.

אמר רב טרפון **תאבני מתי תבוא צרת הבת לידי ואשאנה**, למ"ד לא עשו צ"ל שרצה להשיאנה לשוק, ולאפקוי' מדריו"ח בן נורי.

יבום בצרת הבת- מה שמצינו שייבם ר"ג את צרת בתו, אע"פ שלא היה מתלמידי ב"ש אלא מצאצאי הלל, י"מ משום שבתו היתה אילנית וייתא בבית"י ב שצרתה מותרת, וי"מ שהתחת לא היה מחמת שבתו אילנית. לל"ק נחלקו בזה ת"א ואחרים אם דווקא בלא הכיר בה מותרת צרתה משום דהוי מקח טעות, או אף בהכיר בה דקתני היתה ולא קתני נמצאת. ולאב"א נחלקו אי חשיב צרת ערוה היכא שכנס את הצרה ואח"כ גירש את הערוה ואח"כ מת (וכדעיל י"ג.). ולל"ב איירי שהיה תנאי בקידושין, ונחלקו אם מועיל תנאי בנישואין היכא שבא עליה, או דאמרינן שמחול על התנאי כיון שבא עליה, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וטעם ההתר' משום שהיתה אילנית.

ר"ה לאילנות- מעשה בר"ע שליקט אתרונג בשנה השניה הנכנסת לשלישית בא' בשבט, ונהג בו ב' מעשרות, מעשר עני כב"ש דס"ל שא' בשבט הוא ר"ה לאילנות, ומעשר שני כב"ה דס"ל שבט"ו בשבט ר"ה לאילנות. (ומפרש בירושלמי שהפרשי מעשר שני ופדאו ונתן את המעשר לעניים, זאת המעטת אבל בירושלים. תודה"ר ונהג). למ"ד שב"ש עשו כדבריהם ניחא, ולמ"ד לא עשו י"ל שר"ע הסתפק בדעת ב"ה עצמם, אם ר"ה לאילנות הוא בא' בשבט או בט"ו בשבט, ואל"כ הוי כנסיל בחושך הולך להלוג חומרא כשנייה. תוס' (ד"ה מגריה).

סיכוך לקטן- מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופיתח את המעזיבה טיה שעל התקירה, וסיכך על גבה בשביל הקטן דס"ל קטן הצריך לאמן חיוב בסוכה. למ"ד שב"ש עשו כדבריהם ניחא, ולמ"ד לא עשו י"ל דשאני התם שהרואה אומר לאפושיו אויר קעביד.

עירוב מקוואות להכשיר מקוה ערו' ע"י מקוה שיש בו מ' סאה כשפופרת – קנה שנותנים בפי הנוד, והוא יעירור ב' אצבעות החוזרות למקומם מתהפכות בחלל הנקב בחוזה, (וכתבו התוס' ד"ה עירוב בשם ר"ת, שהנקב צריך שיהיה כשפופרת הנוד, אמנם המ"ם שנקב די שיהיה בשערות טופח ע"י ע"י ע"י להטפוח, אבל שטיפ ר"י שאף בזימם בעינן כשפופרת הנוד וע"י גזר אחות, או בכלקפי' שטחים, אבל להלגן טופח להטפיה אינו חיבור. וכל זה דווקא לענין עירוב מקוואות כמו בענין, אבל לענין השקת להכשיר מים טמאים די בטופח ע"מ להטפוח), ולב"ש בעינן שתיפחת ברובה. ומעשה בשוקת (א-בן חלולא שחתח צנור המגכל מים) יהווא שהיתה בירושלים שלא היה בה ארבעים סאה אבל היתה נקובה למקוה בנקב כשפופרת הנוד, וכל הטהרות בירושלים היו נעשים בה, ושולחו ב"ש והרחיבה ופיתחו רובה. למ"ד שב"ש עשו כדבריהם ניחא, ולמ"ד לא עשו י"ל דהתם הרואה אומר לאפוש' מיא הוא דקעביד' ולא דמי לשתי תורות.

ט"ו: הכשרת זיתים לקבלת טומאה ע"י המוהל שלהם- חבית של זיתים מגולגלים דחוקים, לב"ש אין המוהל מכשירים לקבל טומאה דמי פירות אין מכשירים, ולב"ה אם אין החבית נקובה הוכשרו לקבל טומאה דאף מוהל מוכשיר כמו שמן, (שדיון מוהל החבית כמוהל היוצא ע"י עוקל בית הבד, אבל מוהל היוצא ע"י המטסקה לכו"ע אינו מוכשר, ומוהל היוצא ע"י שמתחממים בכומר ר"ש מטורר ורבי יעקב מטמא. תודה"ר צריכה). ואם לאו אין ניקבה וסתממה שמרים לא הוכשרה. ורבי יוחנן החורני לא רצה לומר **זיתים מכשירים שחם להם** ויחש שחם נענע ע"י תורא' בגב החבית ויטמאה מדרבנן, (ואף שרבי צדוק היה כזה, שנהגיהם בטומאה יותר מהפרושים, מ"מ חשש שלא הקפיד ילדו שרם כשרה משום שכל"ש אינם מקבלים טומאה. ולר"י נראה שריו"ח ידע שרבי צדוק קנה את החבית משה תורא' צריכה אמר). ורבי צדוק שלח את בנו לומר לו שהחבית חיהת נקובה בשוליה, כדי שיצא המשקה לחוץ, וכיון דגלי דעתיה נדלא יחיה אין מכשירים, אלא שסתמו שמרים את הנקב ולכן הויתים לחים, שאע"פ שרבי יוחנן החורני היה תלמיד של שמאי, כל מעשיו עשה כדברי ב"ה. **ומבואר מכאן שב"ש עשו כדבריהם**, דאל"כ מאי רובאת שעשה כדברי ב"ה.

וכן מוכח מהמ"מ עם רבי יהושע ששאלוהו מה דין צרת הבת והתיירא להכניע, ומוכח שב"ש עשו כדבריהם, ועל קן התיירא להכריע לפוסלם, ואף שלשיטתו אין ממזר אלא מחייבי מיתות בי"ד, מ"מ מחייבי כריתות הולד פגום מוכי' מאלמנה, (שאף שאין איסורה שוה לכל לישא'אלים בנה פגום לכהונה, דקת' לא יחלל זרע').

בהגרלה מיוחדת על:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת ויקרא ~ יבמות ב' עד י' ~ מבחן מס' 114

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: **073-7289669**.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-**"לדעת"**-מילוי טפסים. כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: **a0527692282@gmail.com**.

6. מדוע הגמרא עוברת לעסוק בדיני עשה דוחה לא תעשה?

- מפני שממצות יבום לומדים שעשה דוחה לא תעשה.
- כדי לברר מדוע צריך פסוק לפטור ערוה מיבום.
- כדי לבאר מדוע לא שייך יבום באשת אחיו שלא היה בעולמו.

7. האם מותר לישא אנוסת אביו או בנו?

- מותר.
- אסור, ובאנוסת בנו מחלוקת.
- מותר, ובאנוסת אביו מחלוקת.

8. האם בגד שאינו מצמר ופשתים חייב בציצית?

- חייב.
- פטור.
- מחלוקת.

9. האם מותר למצורע לגלח ראשו באופן שבעלמא יש בזה איסור הקפת הראש?

- למאן דאמר הקפת כל הראש שמה הקפה אסור.
- בסתם נזיר מותר, אבל אם הוא כהן או נזיר אסור.
- בכל אופן מותר.

10. למסקנת הגמרא מהיכן לומדים שעשה דוחה לא תעשה?

- מכלאים בציצית.
- ממילה ופסח ותמיד בצד השוה.
- מהקפת הראש בנזיר מצורע.

ההגרלה השבוע

על- **500 ₪**

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

1. באיזה אחים נאמר דין יבום?

- רק באחים מן האב שאינם אחים מן האם.
- באחים מן האב, או באחים מן האב ומן האם.
- בין באחים מן האב בין באחים מן האם.

2. אשת אחיו שלא היה בעולמו שנתייבמה לאחיו שהיה בעולמו ומת בלא בנים, מה דינה?

- חייבת ביבום.
- פטורה מיבום, ואם רוצה יכול לייבם.
- אסורה להתייבם.

3. אשה שהיא אסורה באיסור ערוה לאחד האחים, האם היא מותרת ביבום לשאר האחים?

- אסורה.
- מותרת וחייבת ביבום.
- אם היא אסורה לאח הגדול אסורה, ואם לאח אחר מותרת.

4. למסקנת הגמרא לפי איזה סדר סידר התנא את הט"ו עריות?

- לפי חומר העונש.
- לפי רמת הקירבה.
- אין סדר למשנה.

5. האם במקום שהיבמה אסורה באיסור ערוה על היבם, מותר לעשות חליצה?

- אסור, שמא יבוא לייבם.
- מותר, כיון שאין איסור בחליצה.
- מצוה לחלוץ.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. הבא על חמותו או על כלתו, מה עונשו?
א. בסקילה.
ב. חמותו בשריפה וכלתו בסקילה.
ג. חמותו בסקילה וכלתו בשריפה.

2. מדוע בסוטה ואיילוניות לא נאמר פטור צרת צרה?

- מפני שאיסורם אינו חמור כמו ערוה.
- מפני שבמצאות הדבר לא שייך.
- לרב סוטה פוטרת צרת צרה, וכן הדין לרב אסי באיילוניות.

3. האם מותר לישא צרת ערוה שלא במקום יבום, ומדוע (גמרא ורש"י)?

- מותר, כיון שאיסור הצרה הוא אשת אח, ושלא במקום יבום אינה אשת אחיו.
- אסור מקל וחומר.
- אף שאין עונשים מן הדין יש מקור בתורה לאסור.

4. על איזה דבר אומרת הגמרא שיש גם לא תעשה וגם עשה?

- לבישת שעטנ.
- איסור גילוח שיער נזיר.
- גילוח שיער מצורע לאחר טהרתו.

רשות- מדוע לא לומדים מיבום עשה דוחה לא תעשה של אשת אח שיש בו כרת?

- מפני שא"כ למה שאר עריות לא מתייבמות.
- מפני שמצוה לייבם דווקא אשת אח ואי אפשר לקיים מצות יבום בלי זה.
- מפני שזה מצוה שנהגה לפני מתן תורה.

לכבוד אלפי הנבחנים היקרים,

מסיימי סדר מועד ומתחילי סדר נשים, מבחן זה משתתף, (בנוסף להגרלות הקבועות)

בהגרלה מיוחדת על:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

1. מה לומדים מדכתיב "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת?"

- שאיסורי שבת נאמרו גם בחוץ לארץ.
- שמיתת בית דין לא דוחה שבת.
- שתי התשובות נכונות.

2. מדוע לא לומדים להתיר עריות ביבום מהכלל שכל דבר שהיה בכלל יוצא מן הכלל, ללמד על הכלל כולו יצא?

- דכתיב **"לא תקח"** לצרור לגלות ערוותה עליה."
- מפני שא"א ללמוד מדרשה זו להתיר אלא רק לאסור.
- מפני שהכלל באיסור והפרט בהיתר.

3. לפי רבא שא"צ פסוק לומר שעררה לא מתייבמת, מה לומדים מדכתיב "לא תקח לצרור לגלות ערוותה עליה"?

- לאסור צרה.
- להתיר צרה שלא במקום יבום.
- לאסור חליצה בערוה ובצרתה.

4. האם אשה האסורה באיסור לאו על היבם חולצת?

- כן.
- לא.
- מחלוקת.

5. שתי אחיות שנפלו ליבום, האם מותר לייבם אחת מהם?

- אם אחת אסורה באיסור ערוה על היבם מותר ליבם את השניה.
- אסור בכל אופן.
- מותר בכל אופן.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. מה כוונת הגמרא שאני לאווי שבת דחמירי, לפי רש"י?
א. שעל ל"ט מלאכות יש חיוב סקילה.
ב. שעל ל"ט מלאכות יש חיוב כרת.
ג. שהמחלל שבת כעובד עבודת כוכבים.

2. האם למסקנה שייך לומר הואיל ואשתרי אשתרי באחות אשה ליבום (לולא הפסוק שאוסר)?

- לא שייך.
- שייך רק אם נעשית אשת אח חל לפני שנעשית אחות אשה.
- שייך רק אם חל חיוב יבום לפני שנעשית אחות אשה.

3. לפי רבי מהיכן לומדים צרת צרה (רש"י)?

- כיון שהצרה נאסרה מזה הראשון, בפילה השניה הרי היא כמו ערוה.
- רבי מודה שצרת צרה לומדים מלצרור.
- רבי חולק על הדין של צרת צרה.

4. מתי נחשב שיש ליבמה "זיקת שני יבמין"?

- כאשר נתייבמה לאחד האחים וגם הוא מות.
- כאשר אחד האחים רק קידש אותה ומת.
- אשה שמת בעלה ויש לו שני אחים.

רשות- מדוע לפי רבי עקיבא לא אומרים בחייבי לאוין ליבום עשה דוחה לא תעשה (תוס' ט.).

- משום שהתורה גילתה שאם לא תפשי קידושין הויקה פוקעת.
- משום שאיסור כרת של אשת אח חוזר וניערר.
- תוספות נשאר בשאלה.

לכבוד אלפי הנבחנים היקרים,

מסיימי סדר מועד ומתחילי סדר נשים, מבחן זה משתתף, (בנוסף להגרלות הקבועות)

בהגרלה מיוחדת על:

פרשת צו ~ יבמות ו' עד י"ב ~ מבחן מס' 115

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: **073-7289669**.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-**"לדעת"**-מילוי טפסים. כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: **a0527692282@gmail.com**.

6. למי אין איסור כרת לכולי עלמא כאשר עשו חליצה?

- לחולץ בחלוצה וצרותיה.
- לכל האחים בחלוצה.
- רק לחולץ בחלוצה.

7. מי נחשבת סוטה דרבנן שהיא צריכה חליצה (רש"י י"א)?

- אם היה רק קינוי או רק סתירה.
- אם בעלה קינא לה שלא בעדים.
- אשה שהיה עד אחד שמת בעלה ונישאת ובעלה חזר.

8. האם מחזיר גרושתו משנישאת מותרת ליבם?

- מותרת.
- אסורה.
- י"א שאסורה וי"א שזה ספק.

9. האם הממאנת ביבם מותרת לשאר האחים?

- מותרת.
- אסורה.
- מחלוקת.

10. מדוע לא שייך חמותו ממאנת?

- מפני שרבנן לא תיקנו מיאון לעשות הולד פגום.
- מפני שלא שייך ללדת לפני גיל י"ב שנה ויום אחד.
- מפני שגם אם ילדה לפני גיל י"ב היא נעשית גדולה.

ההגרלה השבוע

על- **500 ₪**

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

הדר קבלוזה ביאדר

אכלו גמולו המאסוק המדל לאימוצ הדל היומי זאלכו

לחיוזוק הלימוד בעקביות מידי יום ע"מ **לדעת**
נפתח בעז"ה מסלול חדש מבחן שבועי על ה'משנה ברורה' ו'חפץ חיים'

בחודש זה, לכבוד אלפי נבחני **לדעת**
המסיימים סדר מועד ומתחילים סדר נשים
ולאור ההצטרפות העצומה ללימוד היומי
בספרים 'חפץ חיים' ו'אהבת חסד'
ולרגל תחילת מחזור הלימוד במשנ"ב
יתקיימו **הגרלות מיוחדות** בע"ה
לכל נבחני **לדעת** בנוסף להגרלות הקבועות:

פרס שלישי

זכות קניה
בסך: 500 ₪
ברשת
החנויות:

פרס שני

זכות קניה
חליפה בסך: 1,200 ₪
ב- ליבוביץ MAN

פרס ראשון

תוכנת:

אוצר
החכמה

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669 בעמדות נדרים פלוס' (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com בפקס: 0799-414-144 בנקודות הפצה ניתן לשמוע בטל: 0737-289-669

פרשת שמיני ~ יבמות י"ג עד י"ט ~ מבחן מס' 116

המערכות הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות- "לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

1. ערוה שמיאנה, האם צרתה מותרת להתייבם?

- אם מיאנה בבעל מותרת, ואם מיאנה ביבם אסורה.
- בכל אופן מותרת.
- בכל אופן אסורה.

2. במה נחלקו בית שמאי ובית הלל לענין יבום?

- האם צרת ערוה מתייבמת.
- האם צרת צרה מתייבמת, אבל צרת ערוה לא מתייבמת.
- האם צרה מותרת שלא במקום מצוה.

3. מה הכונה גט ישן (רש"י י"ד:)?

- שהאשה לנה עם הבעל אחרי הגירושין.
- שהזמן שכתוב בו מוקדם לזמן הגירושין.
- גט שיש בו תנאי ולא ידוע אם נתקיים התנאי.

4. האם למסקנה עשו בית שמאי כדבריהם או לא?

- עשו.
- לא עשו.
- הגמרא לא פושטת ספק זה.

5. מי אמר את הפסוק "נער הייתי גם זקנתי"?

- משה רבינו.
- דוד המלך.
- שר העולם.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. מתי לכולי עלמא עשו בית שמאי כדבריהם?

- קודם שיצאה בת קול שהלכה כבית הלל.
- קודם שיצאה בת קול שהלכה כבית הלל, דווקא אם הם היו הרוב.
- בכל אופן יש אומרים שבית שמאי לא עשו כדבריהם.

2. כשהגמרא דנה האם בית שמאי עשו כדבריהם, הכונה רק לקולא,

או שגם להחמיר יש צד שלא עשו כדבריהם?

- רק להקל.
- גם להחמיר.
- אין ראיה מדברי הגמרא.

3. מה המחלוקת בגמרא ט"ו: לענין הכשר זיתים לקבלת טומאה?

- האם מורה הזיתים מכשיר או לא.
- האם תחבית מקבלת טומאה מגבה.
- האם כשהתחבית נקובה ונסתמה נחשב שניחא ליה במשקין.

4. לפי רבי אושעיא שרבי שמעון מתיר גם בנולד ואח"כ ייבם, מה טעמו של רבי שמעון?

- יש ויקה ויקה ככנסה.
- משום שמצות יבום מתירה כל איסור אשת אח שיש על היבמה.
- כיון שלקחה חשני נעשית כאשתו לכל דבר.

רשות- מי שהיה עובר בזמן מיתת אחיו, האם יש לאשת אחיו דין אשת אחיו שלא היה בעולמו?

- כן.
- לא.
- אם הוכר עובר לא, ואם לא הוכר העובר כן.

ההגרלה השבוע

על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

לכבוד אלפי הנבחנים היקרים,

מסיימי סדר מועד ומתחילי סדר נשים,
מבחן זה משתתף, (בנוסף להגרלות הקבועות)

בהגרלה מיוחדת על:

